

תיק תיעוד מתחמי "יד לקשיש"

שם הפרויקט: יד לקשיש, שבטי ישראל 12

מגיש התכנית: אדריכל אמציה אהרונסון

אדריכל תיעוד: משה שפירא 02-6255520

נובמבר 2011

הקדמה

הסיבה לעריכת תיק התיעוד:

שטח מתחם יד לקשיש כולל בתוכו שני מתחמים.מתחמים אלו נרכשו בידי "יד לקשיש" במהלך 50 השנים האחרונות והם מתאפיינים בבינוי מסורתי ומאוחר שנבנו בטכנולוגיות בינוי שונות. כיום לאחר שמוסד "יד לקשיש" רכש את כל שטח החלקות, מתכנן המוסד לבנות תוספות בניה במתחם הקיים לשם הגדלת פעילותו. בסיוור שנערך במקום עם נציגת יחידת השימור בעיריית ירושלים (אד' פאני גולדשמידט), סוכם כי בשל חשיבות המתחם ובשל חשיבות ראיתו הכוללת, יערך למתחם תיק תעוד מתחמי מפורט .

מזמין התיק : "יד לקשיש"
אדריכל מתכנן: אמציה אהרונסון.
אדריכל מתעד: משה שפירא

2	פרק: הקדמה	יד לקשיש
נובמבר 2011	שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520	

1. תוכן העניינים

2	הקדמה
3	פרק 1 תוכן העניינים
4	פרק 2 נתונים כלליים - מצב קיים
37	פרק 3 נתונים אורבאניים
41	פרק 4 תולדות המתחם
47	פרק 5 היסטוריה כרטוגרפית
	פרק 6 חלוקות משנה
	פרק 7 כרטסת אתרים לשימור
68	פרק 8 תיעוד צילומי
118	פרק 9 תיאור אדריכלי וטכנולוגי
144	פרק 10 סיכום, הערכת האתר והמלצות
145	פרק 11 מקורות ביבליוגרפיים

2. נתונים – מצב קיים

תיאור כללי:

• שטח מתחם יד לקשיש כולל בתוכו שני מתחמים. מתחמים אלו נרכשו בידי "יד לקשיש" במהלך 50 השנים האחרונות והם מתאפיינים בבינוי מסורתי ומאוחר שנבנו בטכנולוגיות בינוי שונות. המכלול הצפוני, המהווה מקבץ מבנים הערוכים סביב מערך מעברים וחצרות ובו התחיל מוסד "יד לקשיש", את פעילותו. והמבנה הדרומי להלן "בית הבישוף", הפונה לרחוב ומתאפיין בבנייה איכותית יוצאת דופן הן בפרטי הבנייה החיצוניים והן בפרטי הפנים.

מיקום:

- מספרי גושים: 30053
- חלקות : 25,26,104

• גבולות המתחם:

- צפון: חלקה 29,27 - בי"ס לטלוויזיה וקולנוע "מעלה".
- מזרח: חלקה 26 - דרך, רח' שבטי ישראל.
- מערב: חלקה 28 - מגורים.
- דרום: חלקה 18 - דרך, רח' אלישע.

• שטח המתחם: 1767-מ"ר

• שכונה: מורשה

• תבע"ות חלות: 3960, 3960א'

- מבנים קיימים בכרטסת: חלקה 25-3689
- חלקה 104-3660

תצלום מזהה

מפת התמצאות

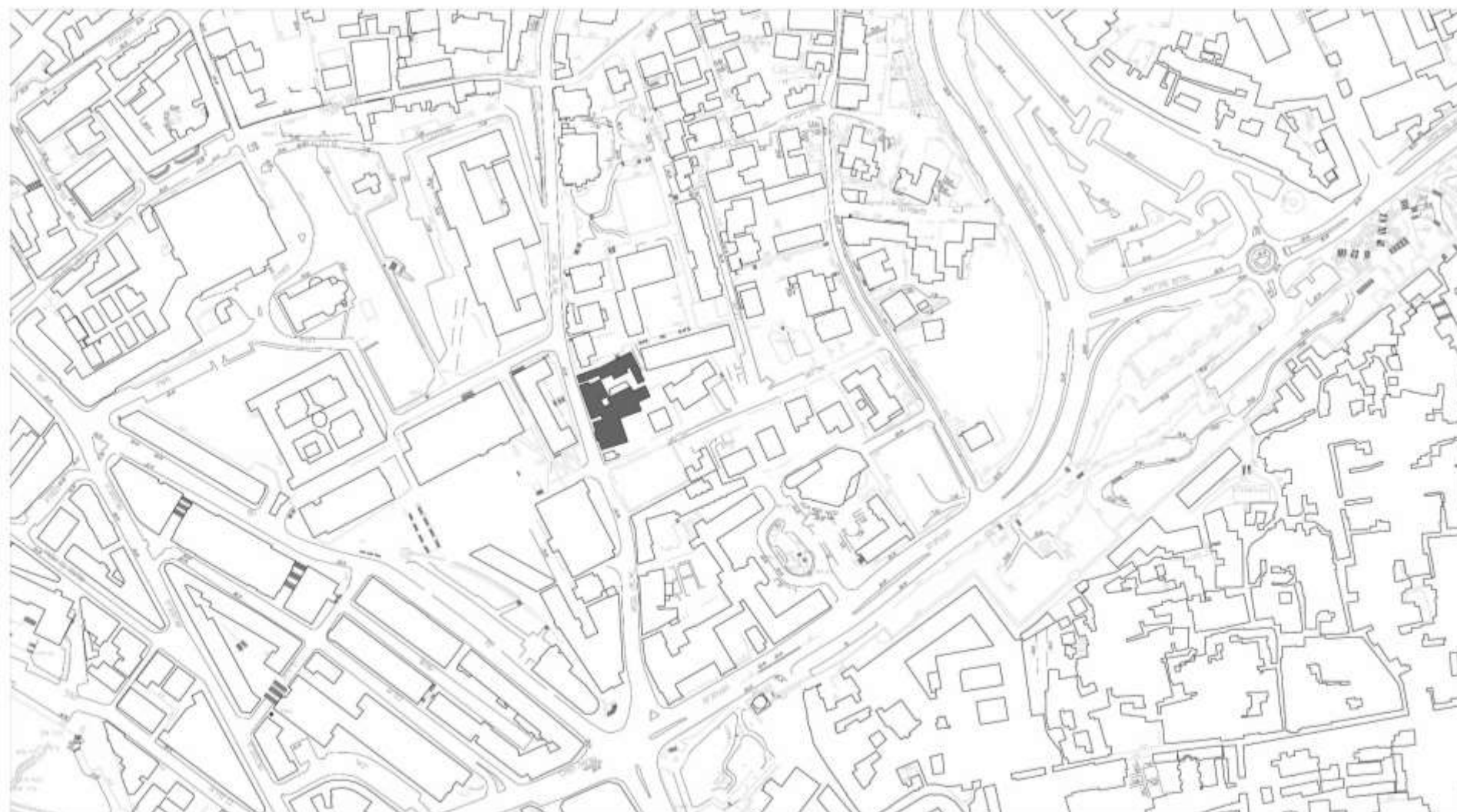
קנ"מ 1:5000

2. נתונים – מצב קיים

פרק:

יד לקשיש

מפת סביבה:
קנ"מ 1:2500

יד לקשיש

פרק:

2. נתונים כלליים – מצב קיים

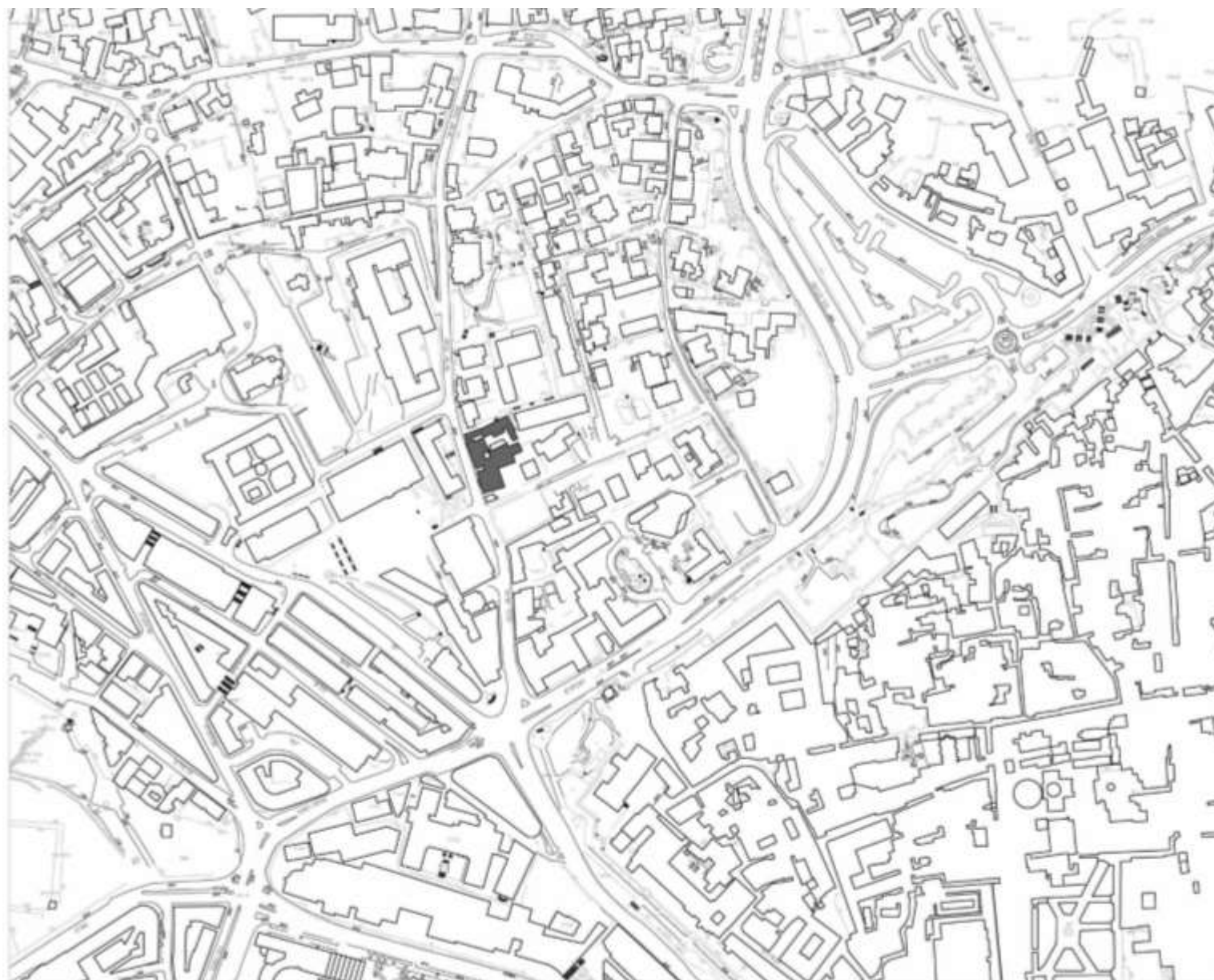
5

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

מפת סביבה:

קנ"מ 1:5000

6

נובמבר
2011

פרק:

2. נתונים כלליים – מצב קיים

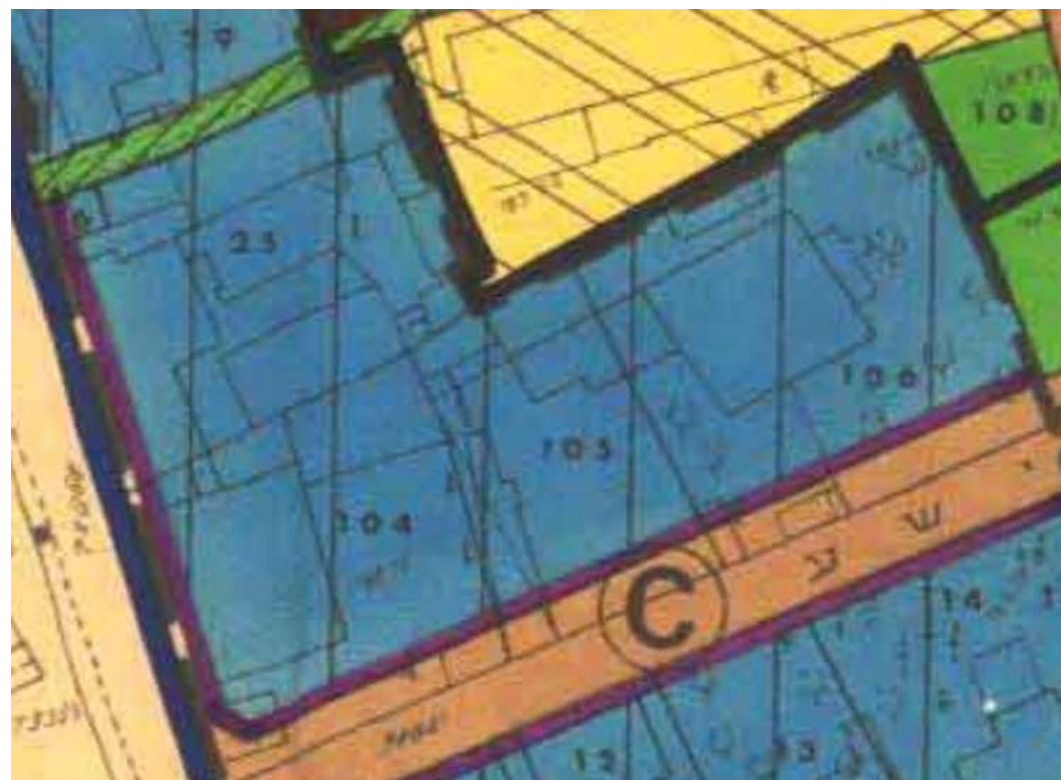
יד לקשיש

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

נתונים - מצב קיים

תשריט תכנית מס' 2902
מאתר מנהל מקרקעי ישראל

 -אזור מגורים
 -אזור מגורים מיוחד
 (על רקע היעוד)

(2) **מיתחם A** - השטח הצבוע בתשריט בצבע כחול מקווקו בפסים שחורים ומותחם בקו בצבע שחור מקוטע הוא מיתחם **A** - איזור מגורים 2 מיוחד לתיכנון מפורט.

על השטח הנ"ל יחולו הוראות של תוכנית המיתאר המקומית לירושלים והוראות תוכנית זו:

לא תותר כל בניה אלא לאחר אישורה של התוכנית המפורטת למיתחם ונספח הבינוי (כמצויין בסעיף 1.23 דלעיל).
התוכנית תיכלול בין היתר את ההוראות הבאות:

(א) לפני הגשת התוכנית המפורטת למיתחם לועדות התיכנון ידרש תיאום מוקדם עם מהנדס העיר בנושא גבולות המגרשים, קווי הבנין ותואי הדרך המהווה את המשך רח' הנביאים מזרחה.

(ב) זכויות הבניה - זכויות הבניה במיתחם יהיו כבאיזור מגורים 2.

(ג) חזית מסחרית - בצמוד לרחוב הנביאים תחויב הקמת חזית מסחרית שתיבנה בקו בנין אפס.
החזית המסחרית בלבד תיבנה בקיר משותף לאורך רח' הנביאים בכדי ליצור רצף מסחרי.

(ד) חומרי הבניה - חומרי הבניה יהיו אבן טבעית מרובעת ומסותתת.

(ה) חניה - החניה תסופק בהתאם לתקן החניה הנדרש, בתוך המיתחם עצמו, ומסומן על גבי התכניות.

**תסריט תכנית מס' 3662
מאתר מנהל מקרקעי ישראל**

תכנית מס' 3662

שינוי מס' 1/85 לתכנית מס' 3046, 2976, 2902

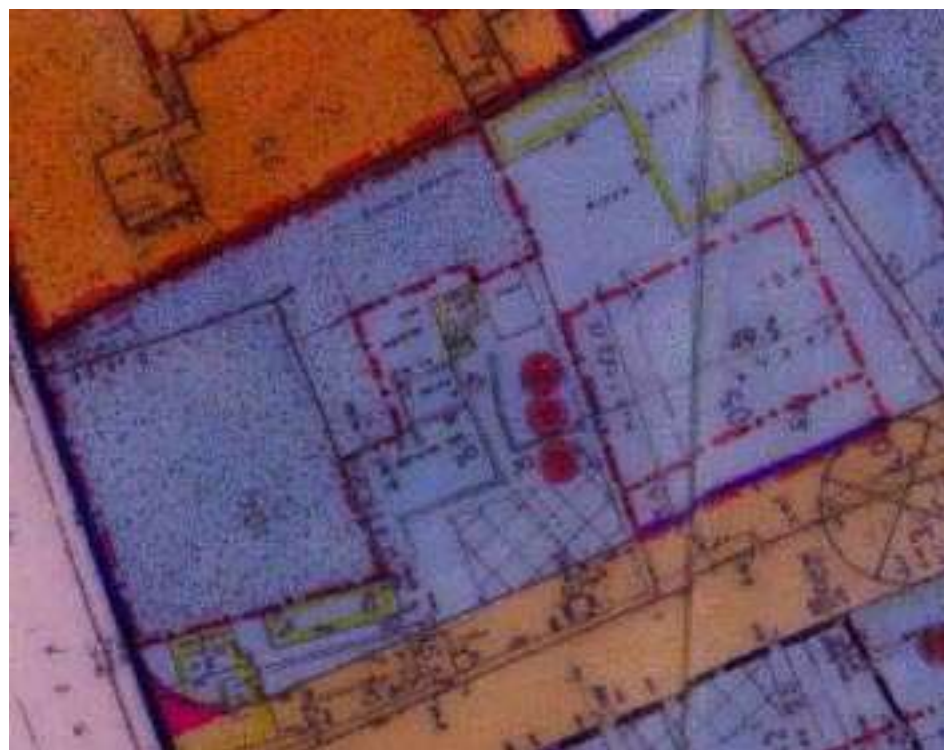
6. מסרת ותכנית: (א) שינוי יעוד השטח מאזור מגורים 2 מיוחד לאזור
מגורים 2.

תוכנית מצב קיים לפי
תוכנית מ'ס-
2902, 2975, 3046

תוכנית מצב חדש

תקריב מצב חדש

- אזור מגורים 2
- שטח למוסד
- עץ לשימור
- אזור מגורים 2

23. עצים לשמור: העצים המסומנים בצבע אדום יועדים לשמור ואסורה עקירתם.

מס' חלקה קיימת	שטח החלקה במ"ר	שטח הבניה לרשוי לא כולל מחסנים, מקלטים במ"ר	מס' קומות כולל הערה שמוש בחלל גג הרעפים
26+25	1082	1290	3
67	1715	2800	4

9. אזור מגורים 2: השטח הצבוע בתשריט בצבע כחול הוא אזור מגורים 2 וחלות על שטח זה ההוראות שנקבעו בתכנית המתאר לגבי אזור מגורים 2 וכן ההוראות הבאות:

(א) קווי הבנין בחלקות בהם קיימים בנינים יהיו לפי הבנין הקיים וכמסומן בתשריט בקו נקודה בטוש אדום, ומקומה ראשונה ומעלה בקו נקודותיים בטוש אדום.

(ב) קווי הבנין לבנינים חדשים יהיו כמסומן בתשריט בקו נקודה בטוש אדום, ומקומה ראשונה ומעלה בקו נקודותיים בטוש אדום.

13. שטח למוסד: השטח הצבוע בתשריט בצבע כחום מותחם בקו חום כהה הוא שטח למוסד ויחולו עליו ההוראות הבאות:

(א) על חלקות מס' 26,25 קיים מוסד "יד לקשיש" ותותר תוספת בניה בהתאם לטבלה דלהלן ובהתאם לקווי הבנין המסומנים בתשריט בקו נקודה בטוש אדום.

5/..

(ג) בנינים קיימים יהיו בגובה הקיים ותוספת קומות מותרת (לפי אזור מגורים 2), כאשר הימה חדשה תהיה בגובה שלא יעלה על 3.0 מ'. למעט קומה משולבת בחלל גג הרעפים).

(ד) במגרש חדש מס' 12 נחן להשלים את הבניה בתוך מעטפת הבנין הקיים.

(ה) זכויות הבניה יהיו בהתאם למותר באזור מגורים 2 מלבד המגרשים הרשומים בטבלה דלהלן אשר זכויותיהם ומספר הקומות בהם יהיו בהתאם לטבלה ובהתאם לנספח מס' 1.

מספר חלקה קיימת	מספר מגרש חדש	שטח המגרש במ"ר	שטח הבניה במ"ר לא כולל מחסנים מקלטים	הערות
(1)	819	745		
(2)	472	411		
(3)	992	1108		
106	1171	1171		
105	578	500		
(4)	542	515		
30	645	875		מס' מגרש לפי תכנית מס' 3046
13	448	390		
14	1075	1021		
16	1013	1013		
17	780	730		
104	890	890		

(ו) במידה וקווי הבנין אינם מאפשרים מצוי מלא, זכויות הבניה יהיו קווי הבנין הקובעים.

(ז) בחלקה מס' 104 יותר גם שמוש למוסד "יד לקשיש".

(ח) ראה סעיף 27 להלן.

2. נתונים כלליים – מצב קיים

פרק:

יד לקשיש

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

תצלום אוויר - 2007

פרק:

2. נתונים כלליים – מצב קיים

יד לקשיש

11

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

מתוך : אתר עיריית ירושלים

2. נתונים כלליים – מצב קיים

פרק:

יד לקשיש

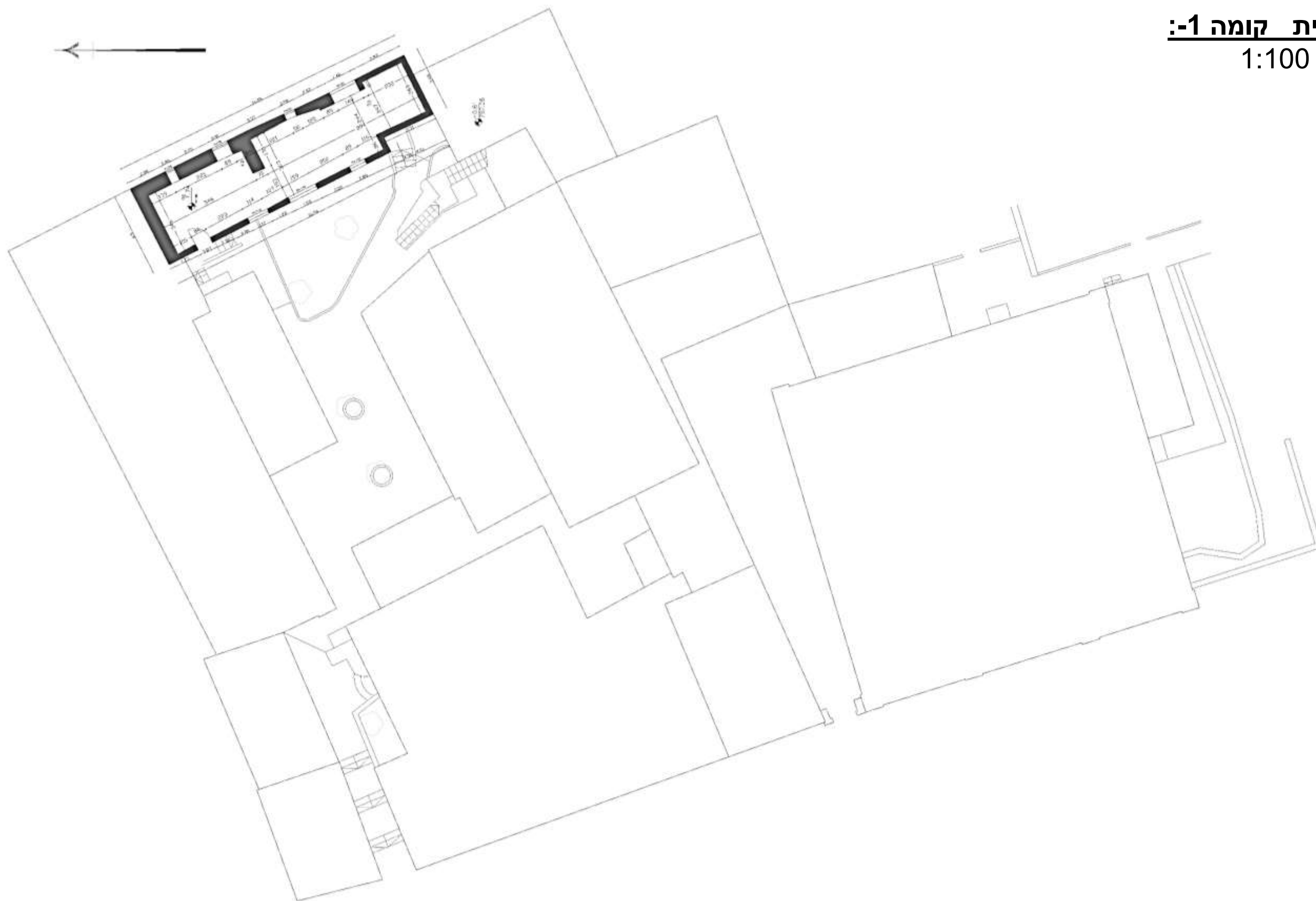
שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

תרשים סביבה ומפת מידה
קנ"מ 1:250, 1:5000, 1:1250

לא לצדכי ג'שום

תוכנית קומה 1-:
קנ"מ 1:100

14

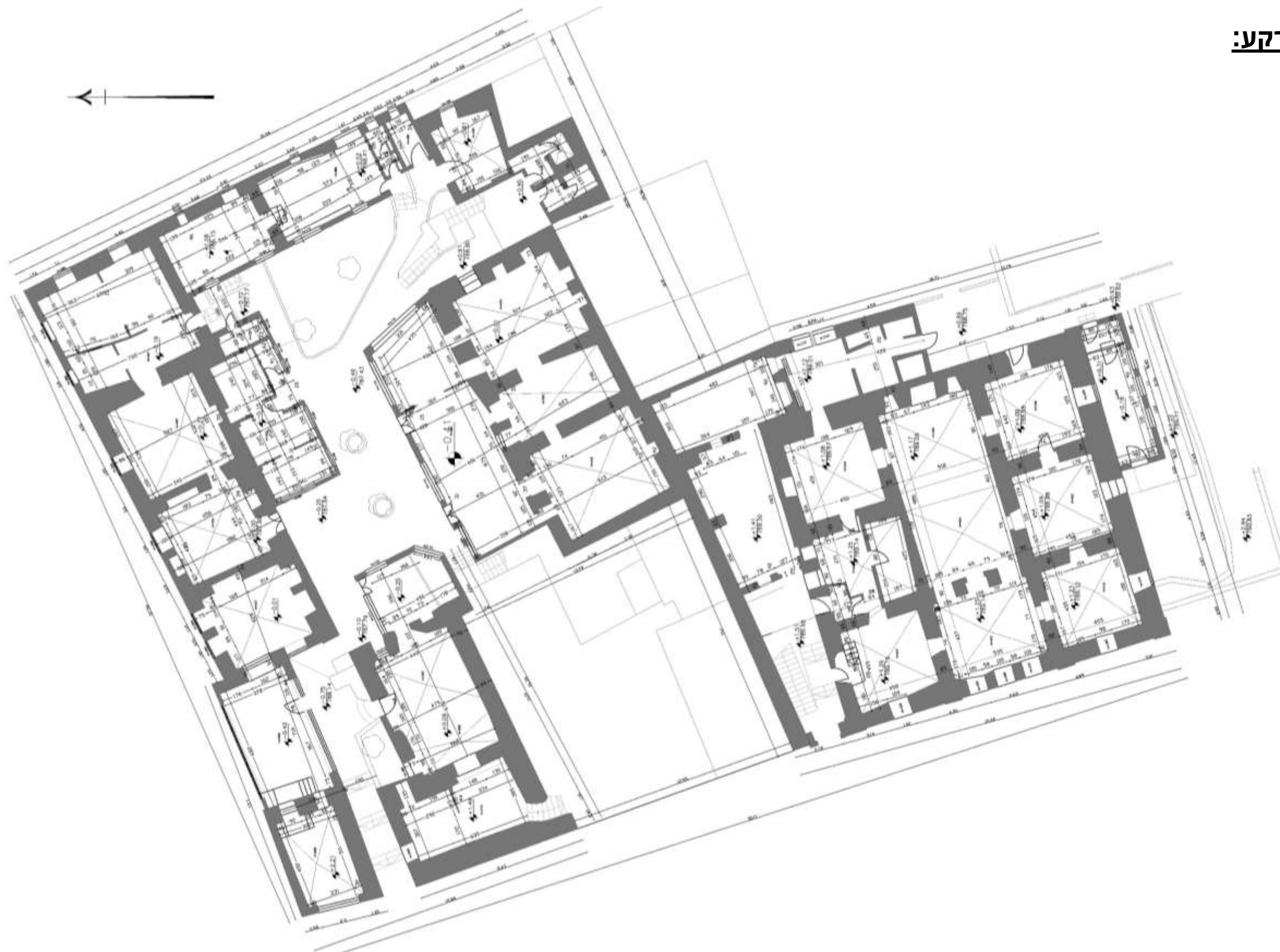
פרק: 2. נתונים – מצב קיים

יד לקשיש

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

תוכנית קומת קרקע:
קב"מ 1:100

יד לקשיש

פרק:

2. נתונים – מצב קיים

15

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

תוכנית קומה א':
קנ"מ 1:100

יד לקשיש

פרק:

2. נתונים – מצב קיים

16

**נובמבר
2011**

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

תוכנית קומה ב':
קנ"מ 1:100

יד לקשיש

פרק:

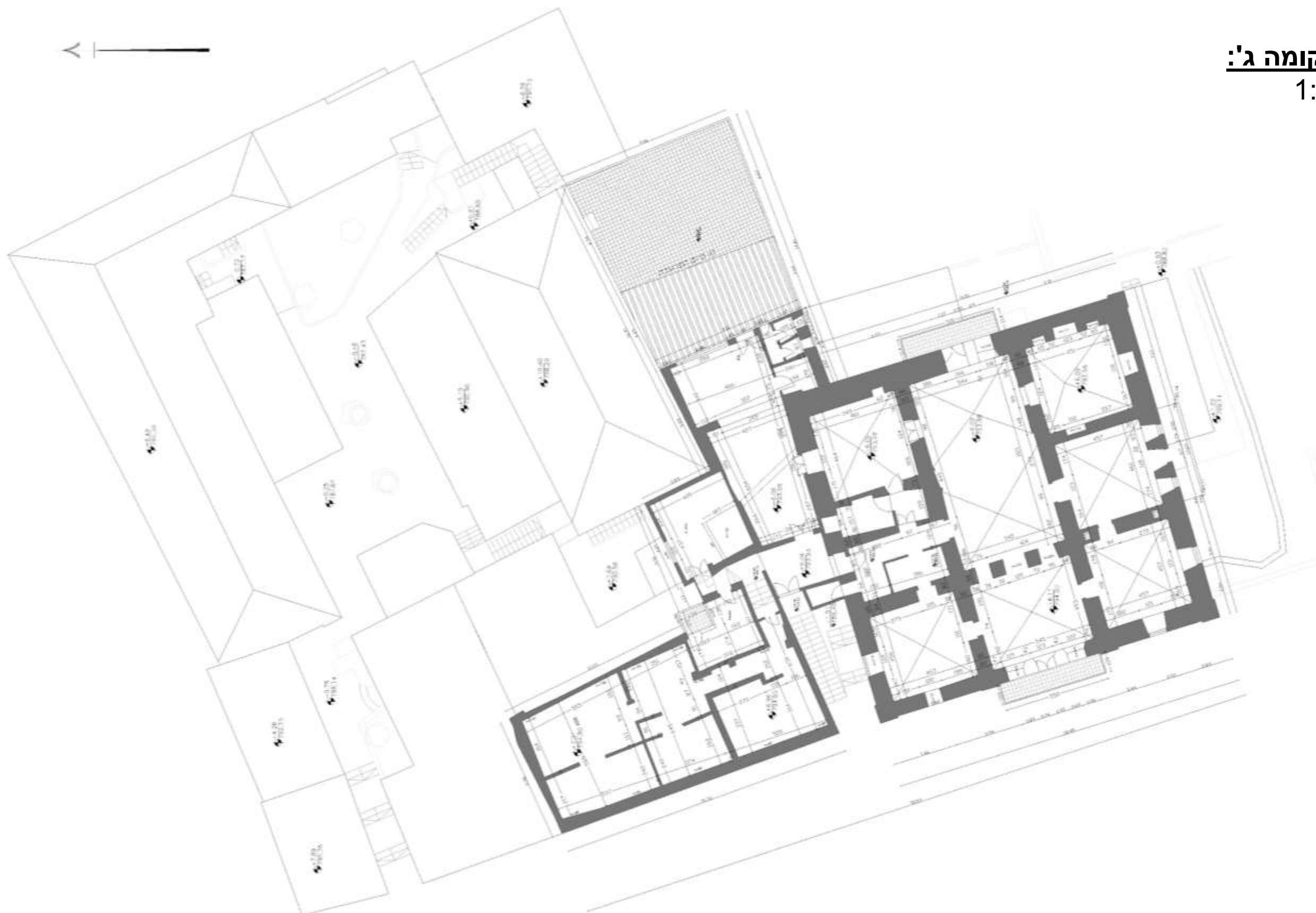
2. נתונים – מצב קיים

17

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

תוכנית קומה ג':
קנ"מ 1:100

יד לקשיש

פרק:

2. נתונים – מצב קיים

18

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

תוכנית קומה גג:
קנ"מ 1:100

יד לקשיש

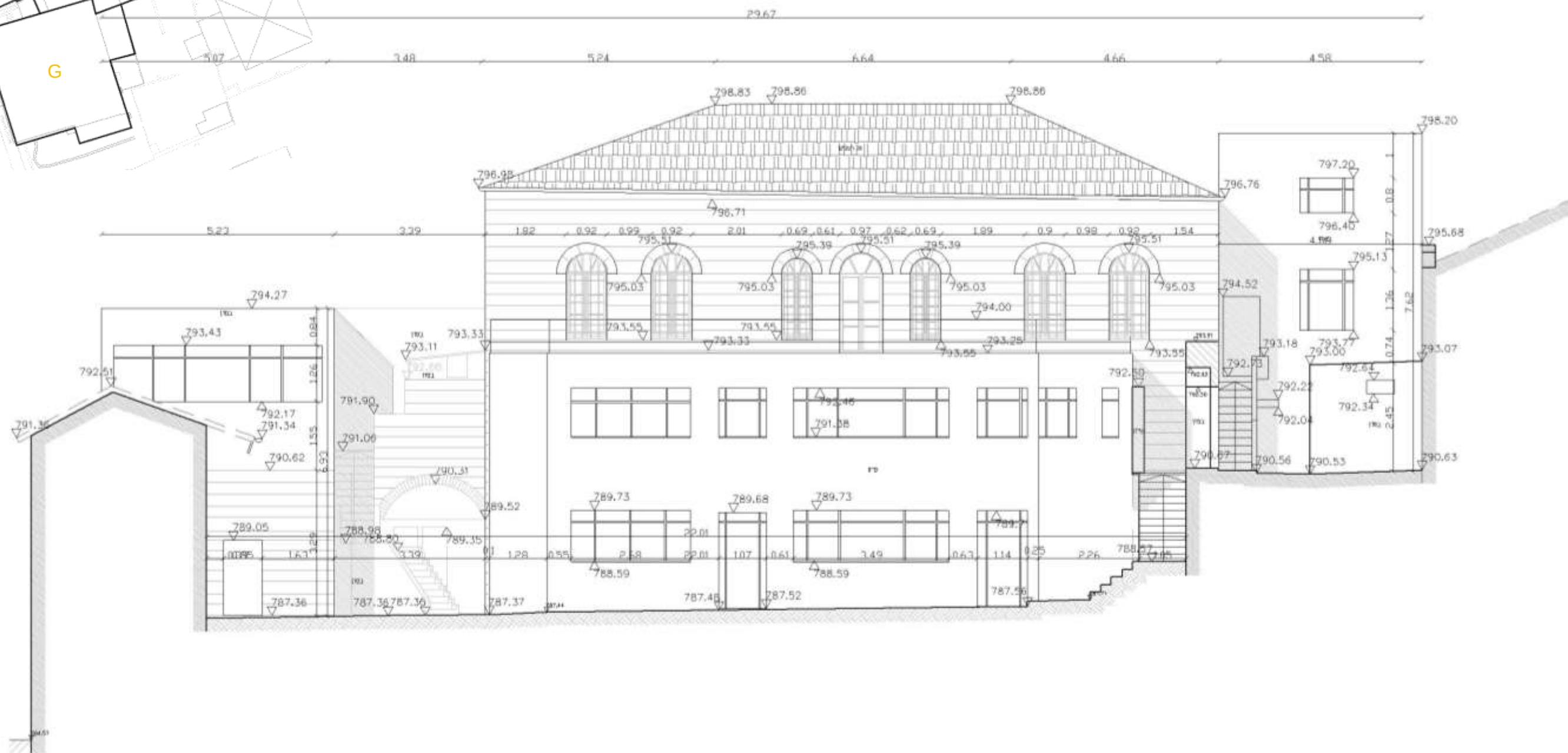
פרק:

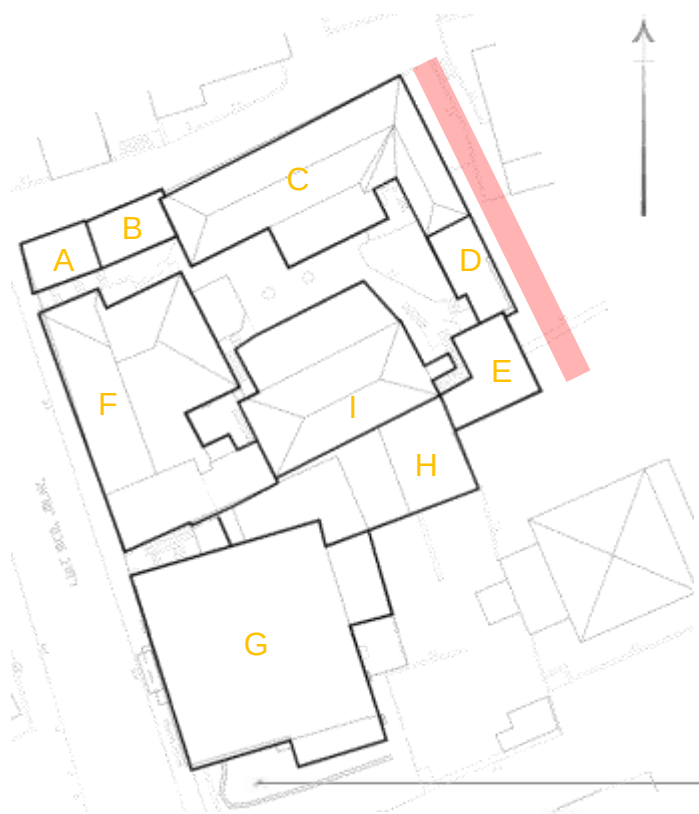
2. נתונים – מצב קיים

19

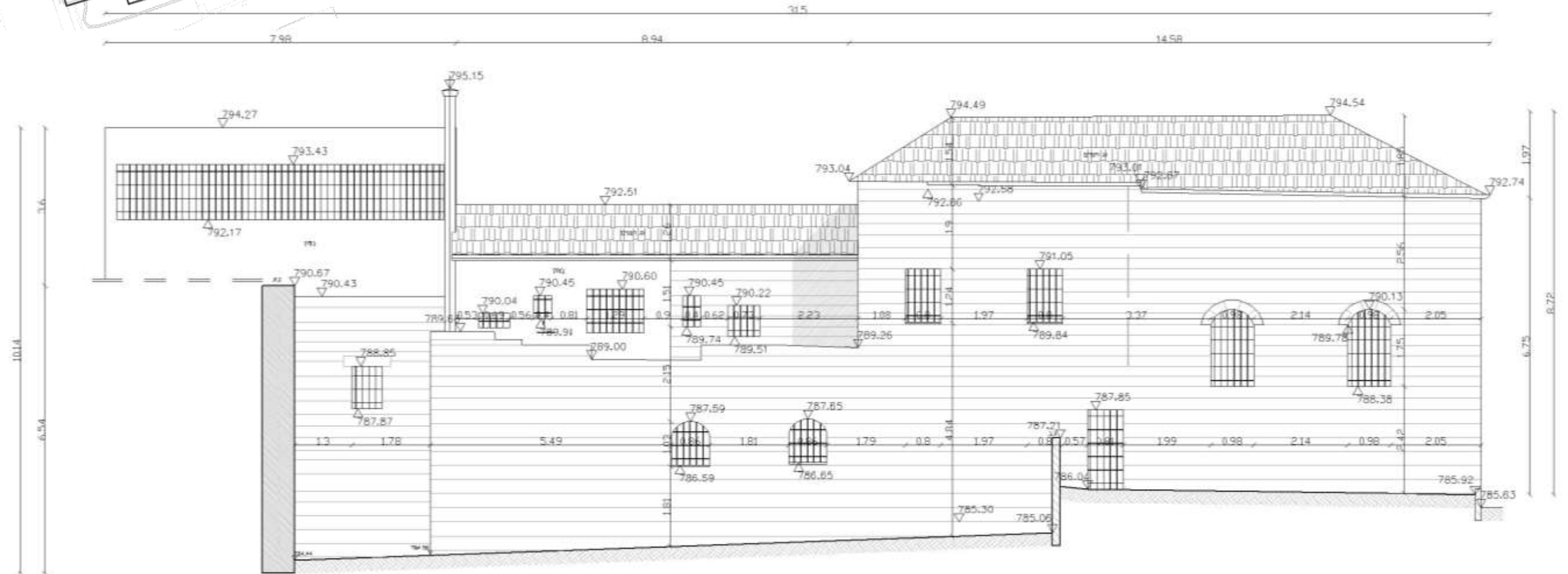
**נובמבר
2011**

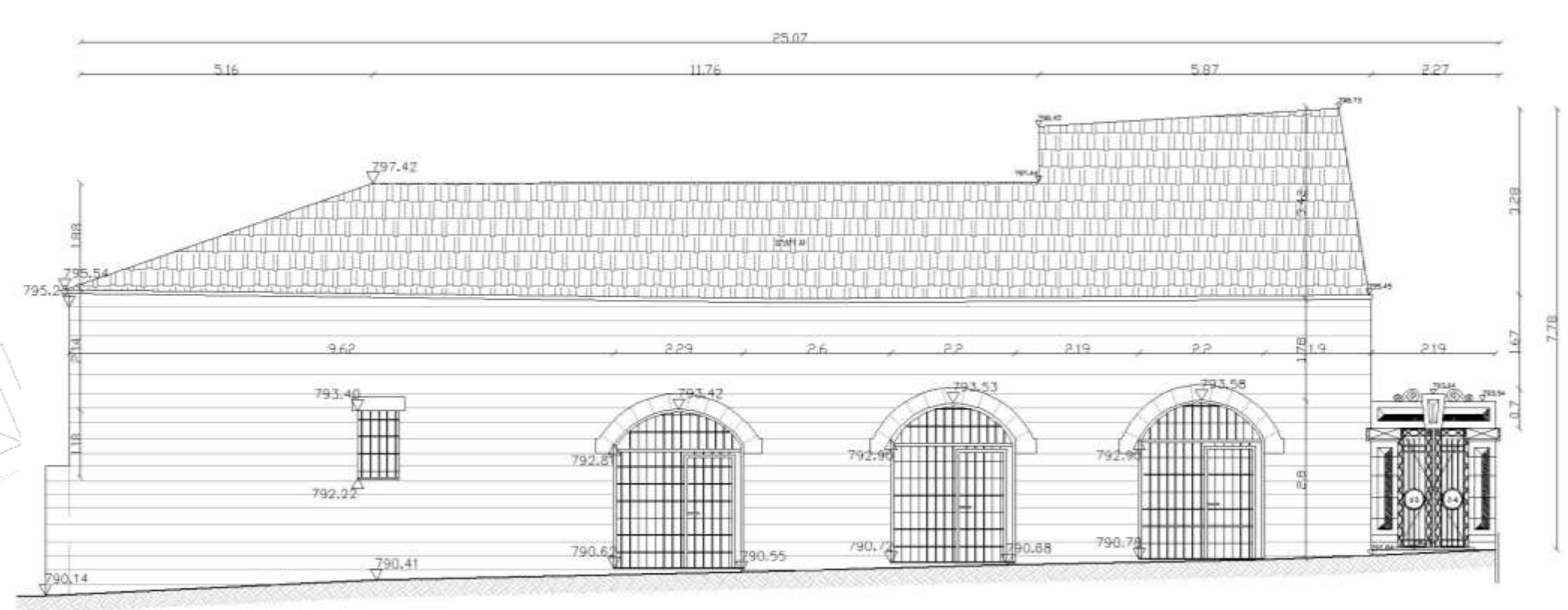
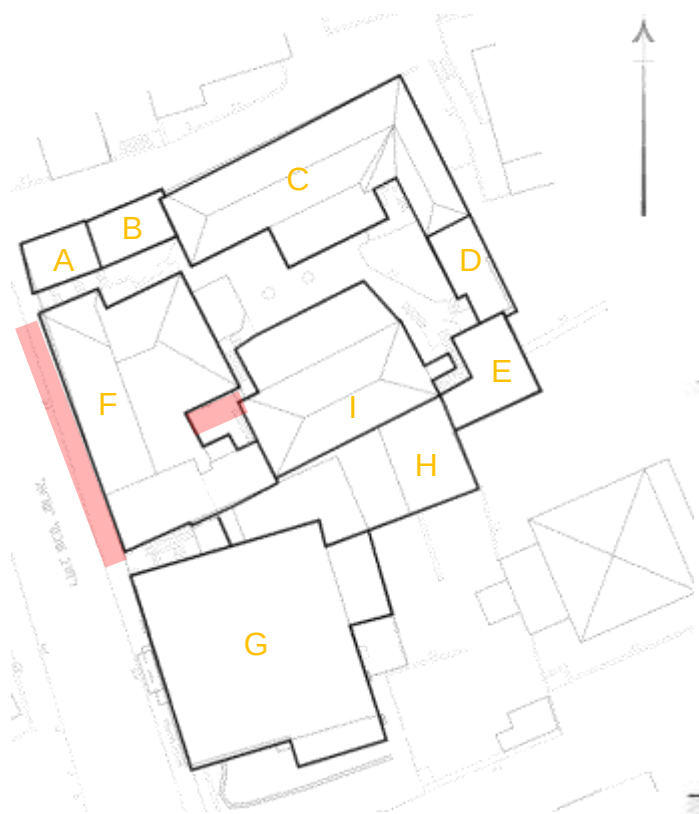
שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

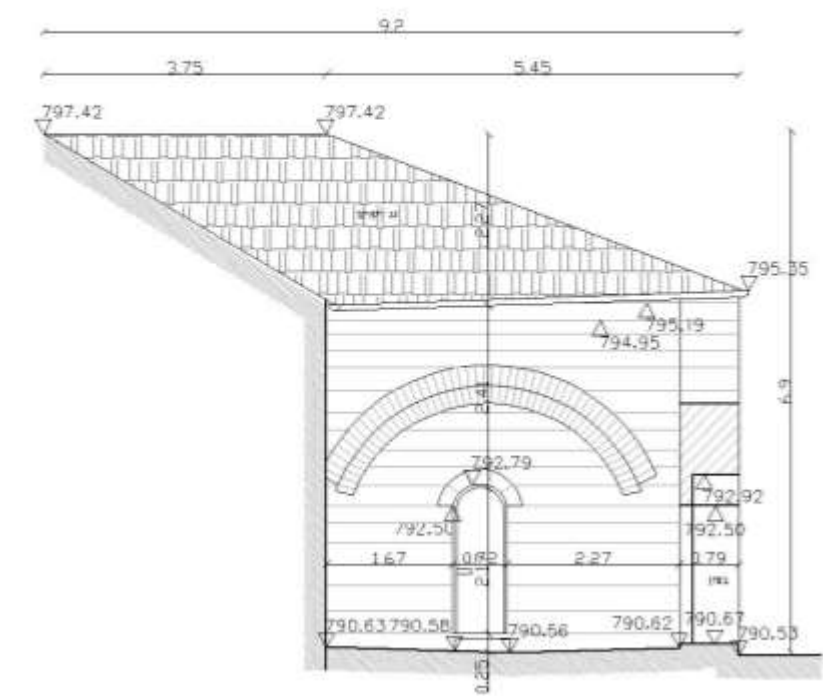
חזית מזרחית מבנים E-C
קנ"מ -1:100

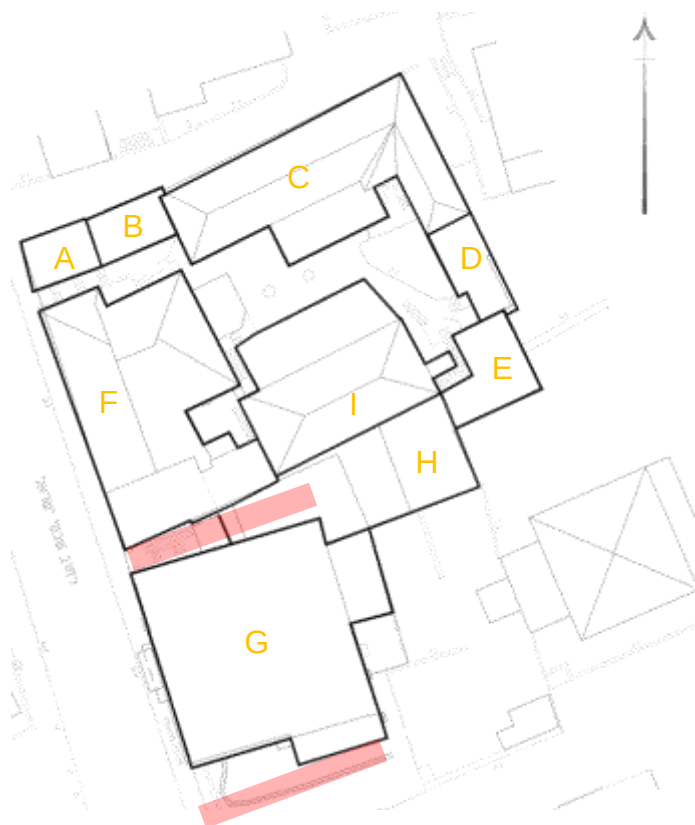

חזית מערבית

חזית מערבית ודרומית פנימית
מבנה-F
קנ"מ -1:100

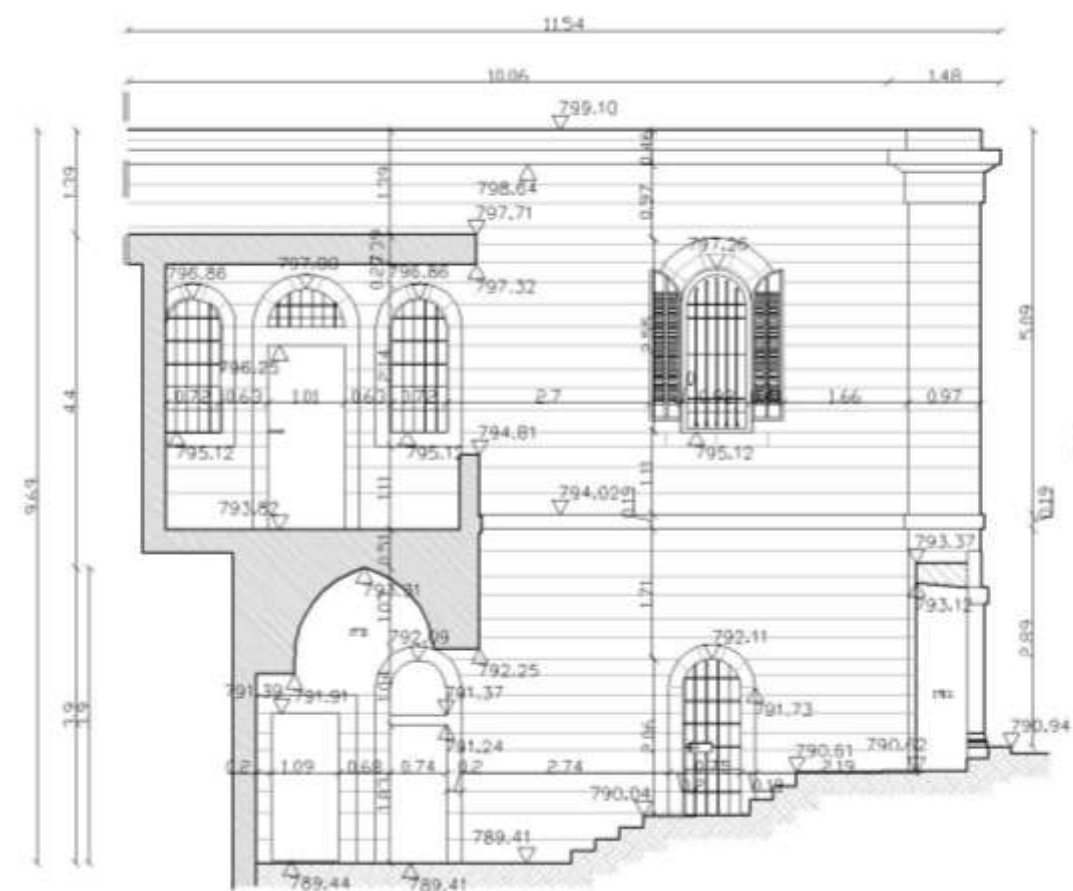
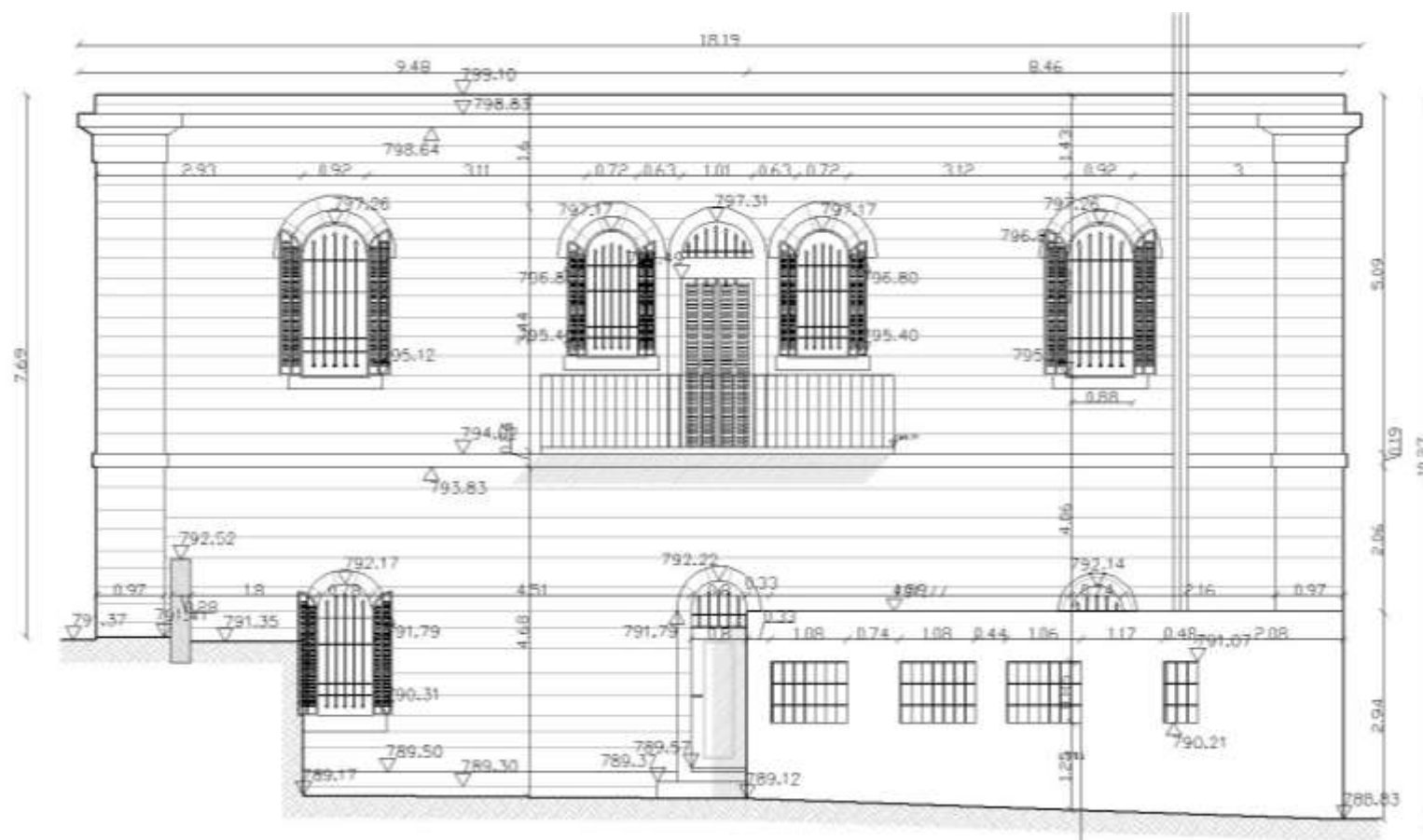
חזית דרומית פנימית

חזית דרומית

חזית דרומית וצפונית
מבנה-G
קנ"מ -1:100

חזית צפונית

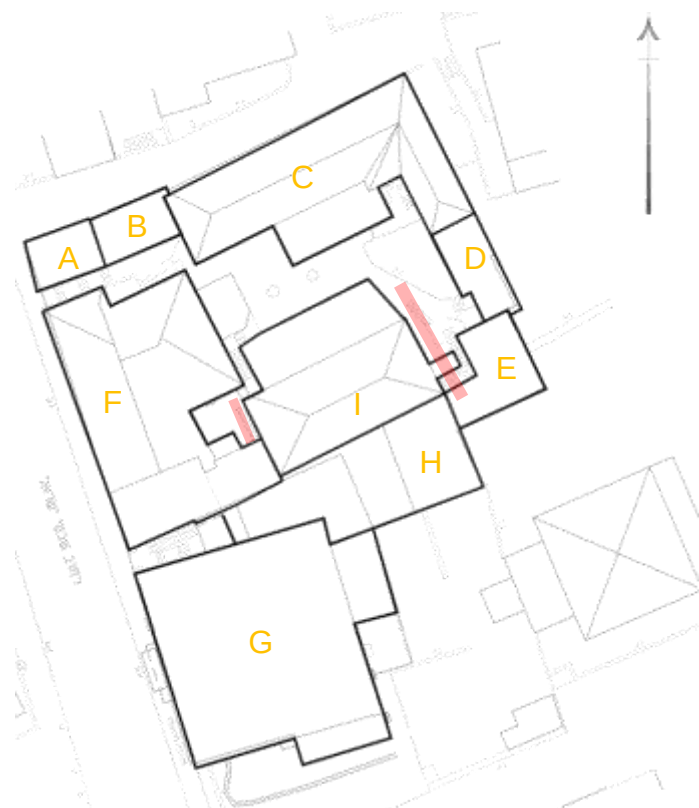

חזית מזרחית ומערבית
מבנה-G
קנ"מ-1:100

חזית מזרחית

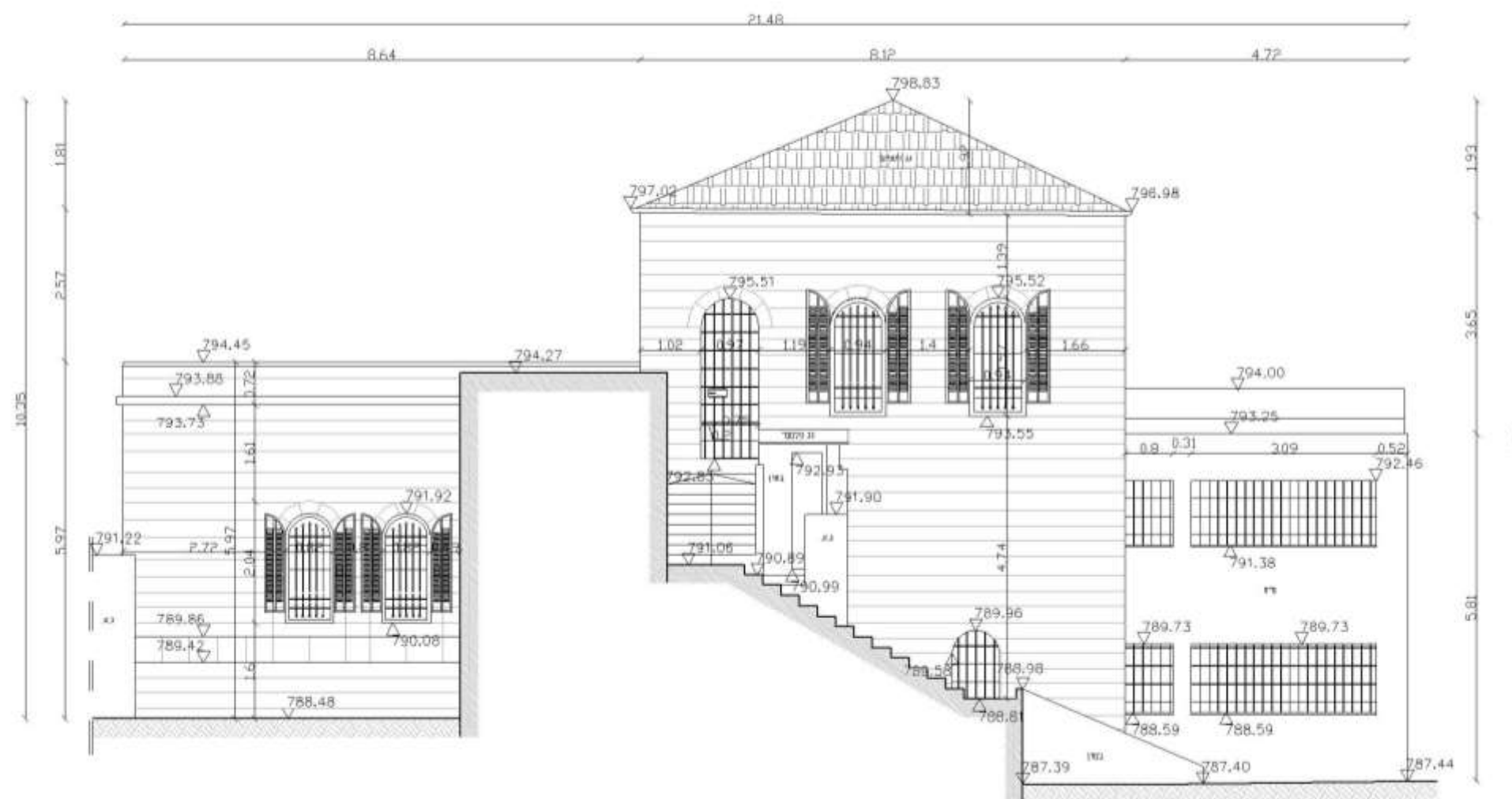
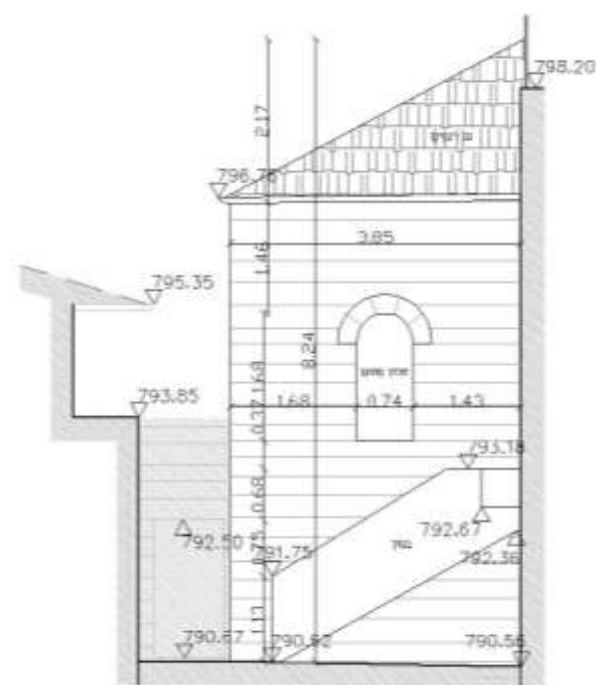
חזית מערבית

חזית מזרחית ומערבית
מבנה-1
קנ"מ 1:100

חזית מזרחית

חזית מערבית

27

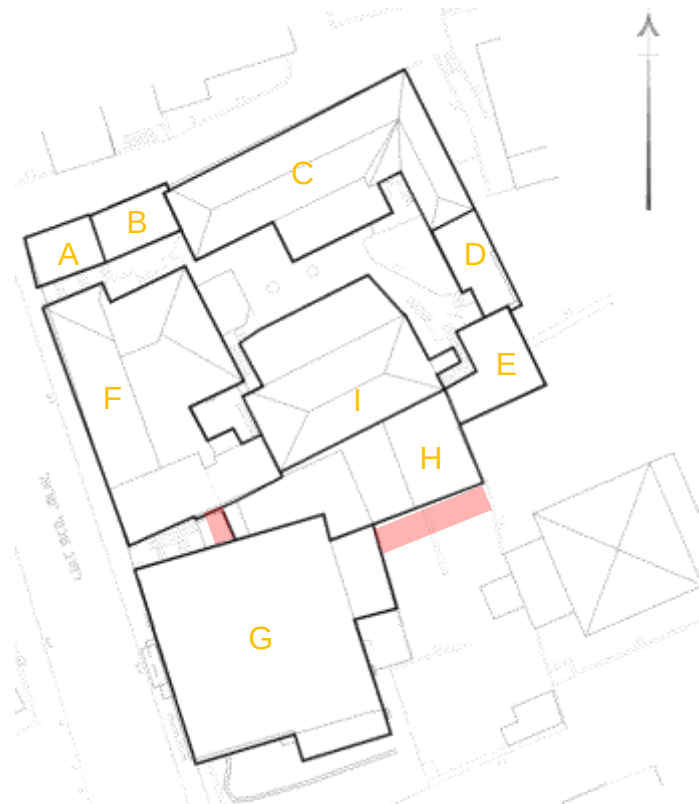
נובמבר
2011

פרק:

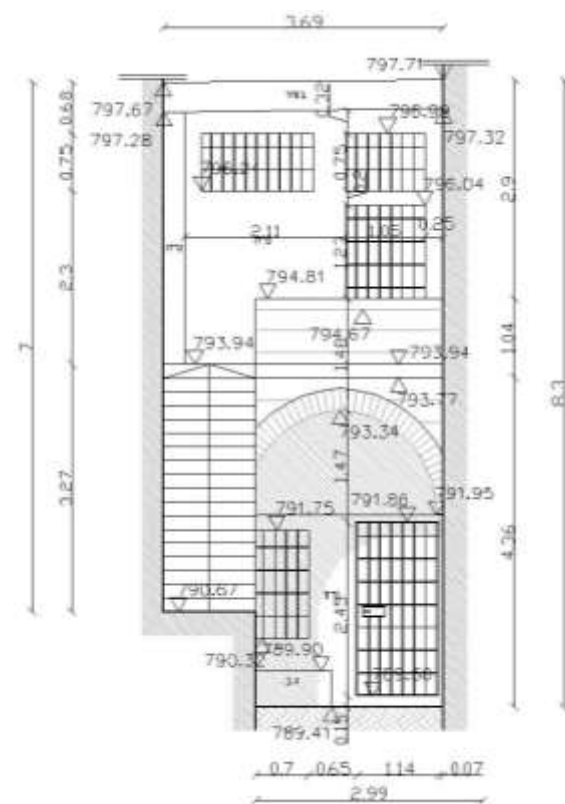
2. נתונים – מצב קיים

יד לקשיש

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

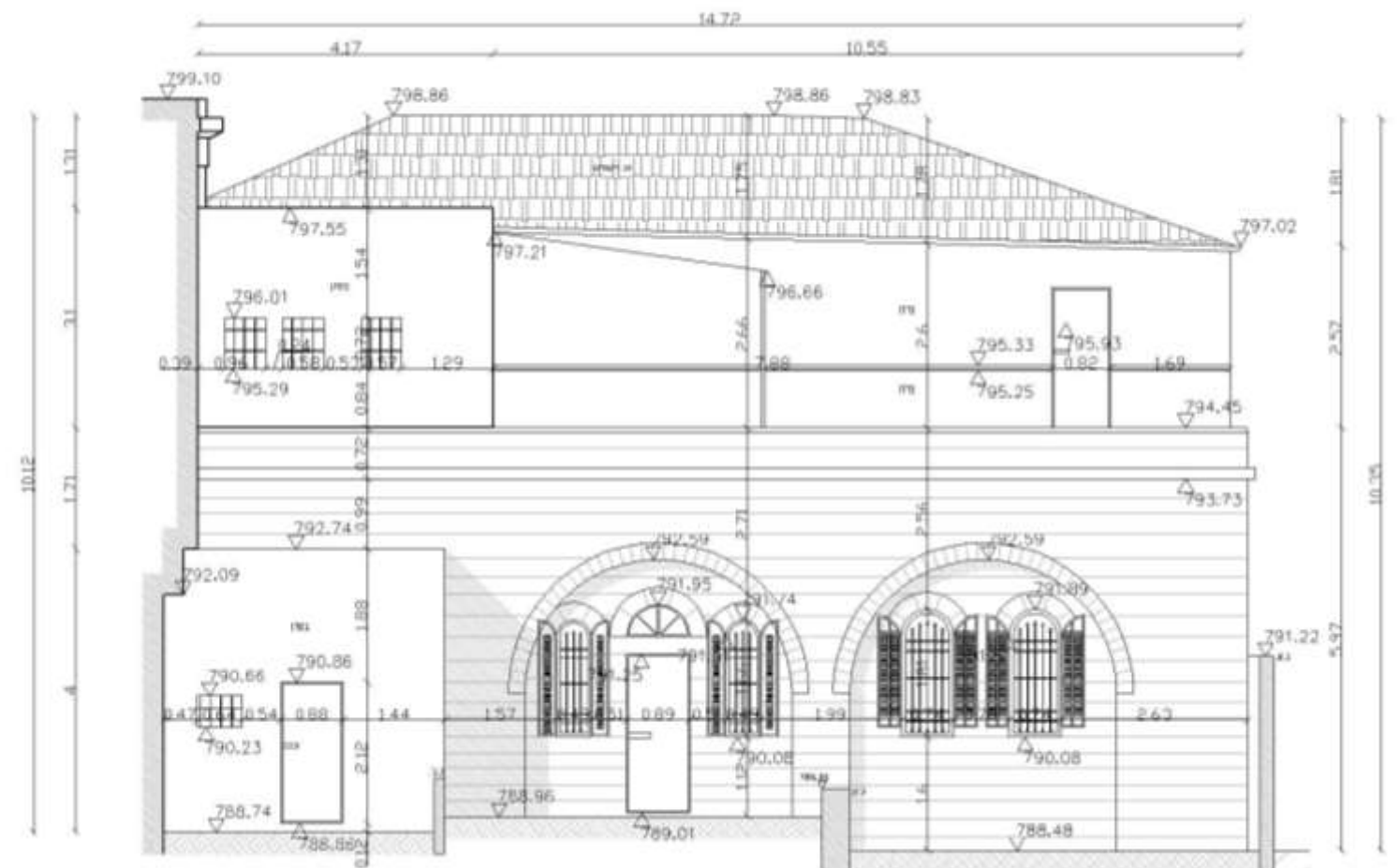

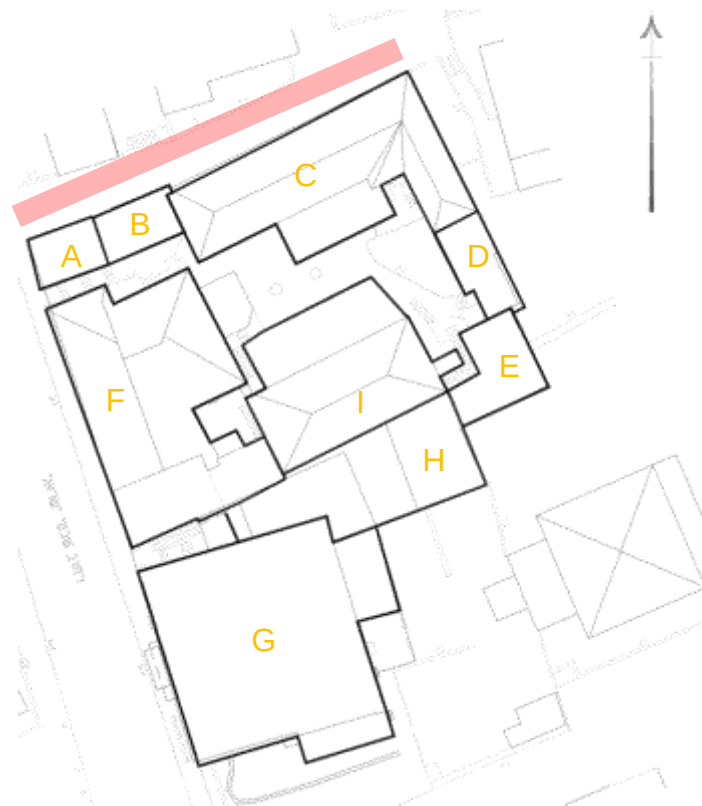
חזית מערבית

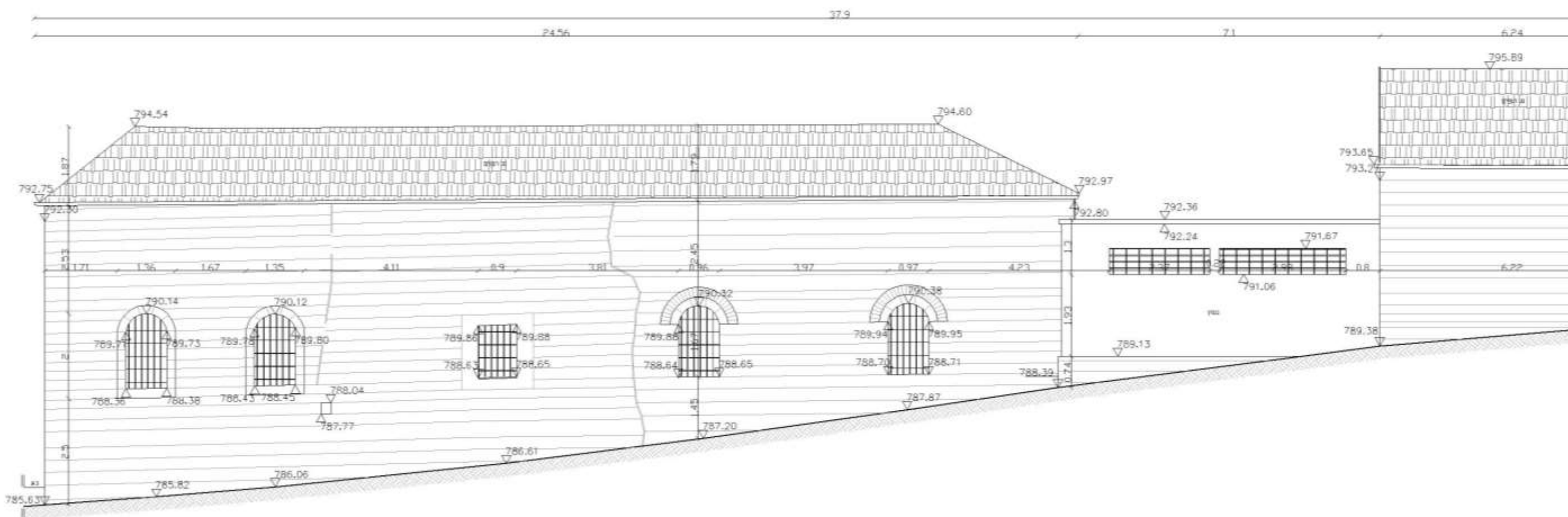
חזית דרומית ומערבית
מבנה-H
קנ"מ 1:100

חזית דרומית

חזית צפונית
מבנה-A,B,C-
קנ"מ 1:100-

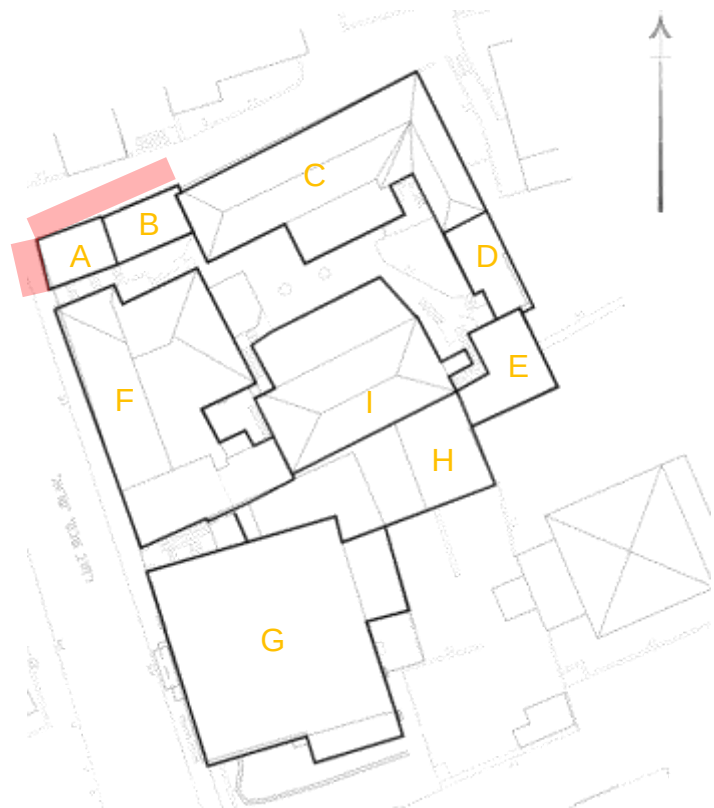
29

פרק: 2. נתונים – מצב קיים

יד לקשיש

נובמבר
2011

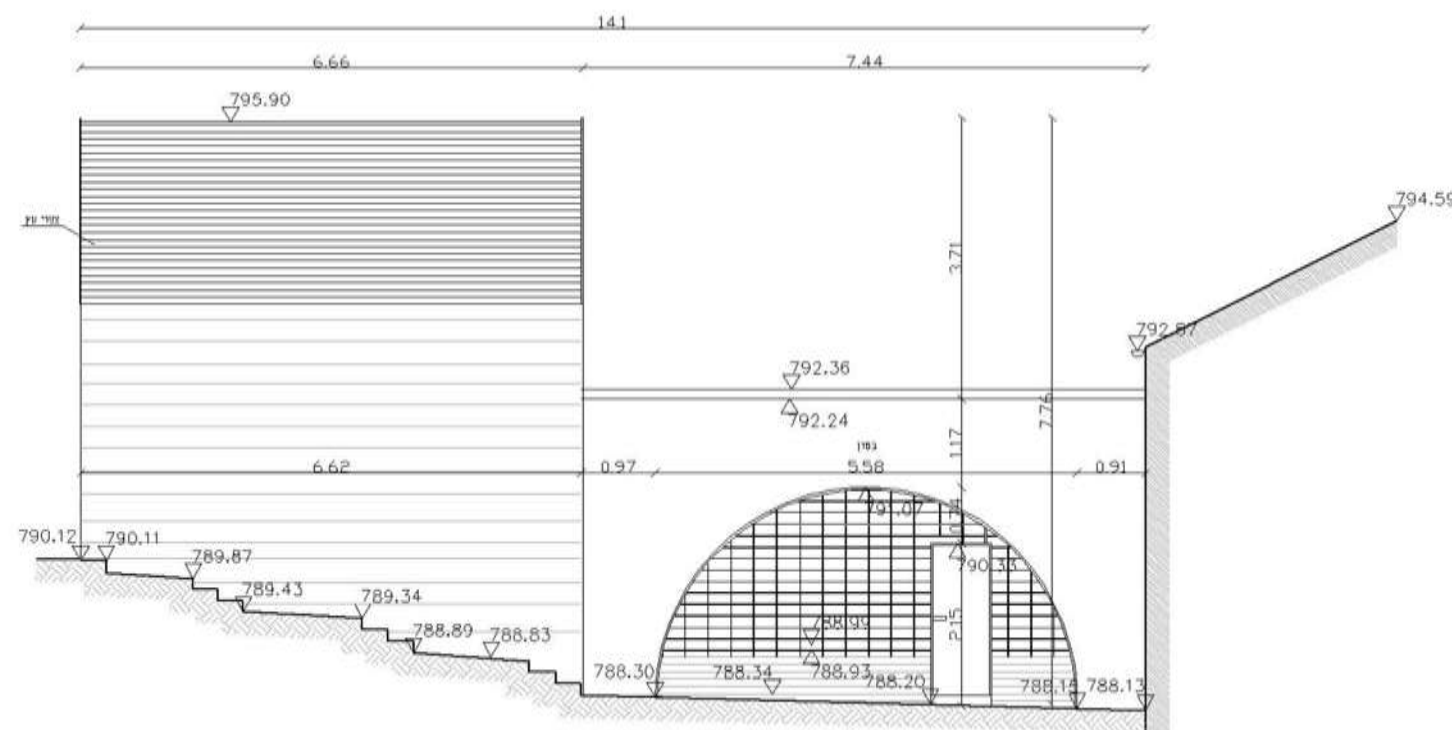
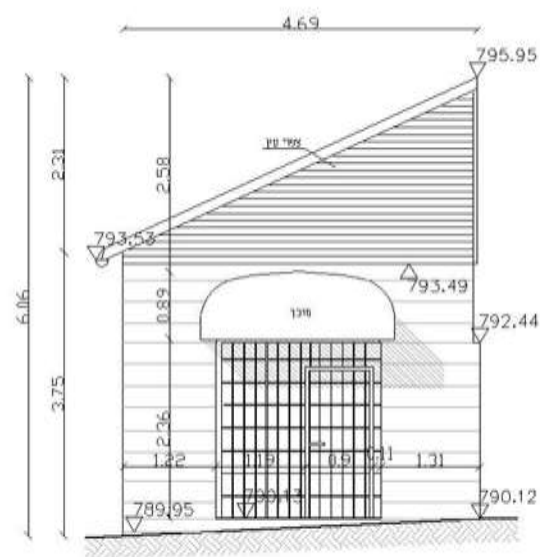
שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

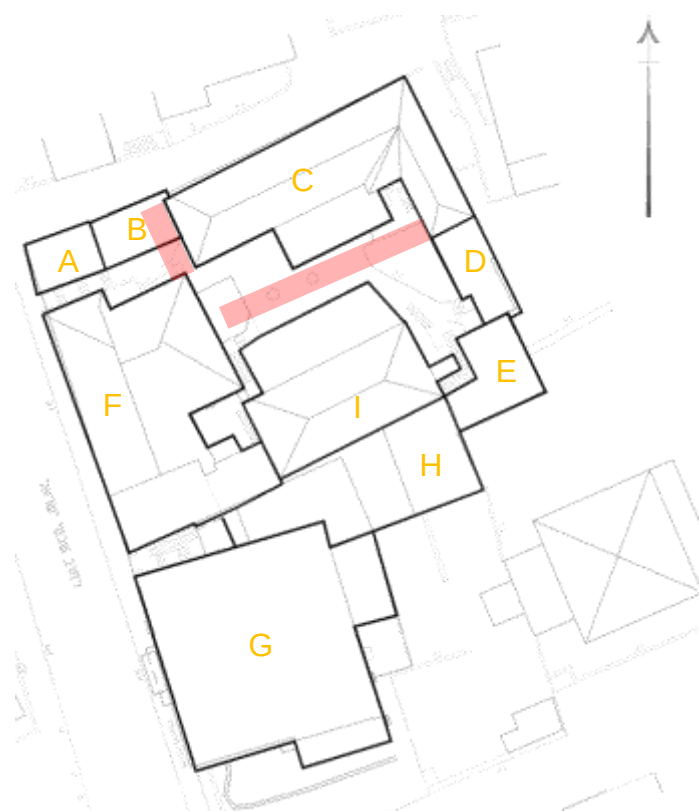

קנ"מ - 1:100

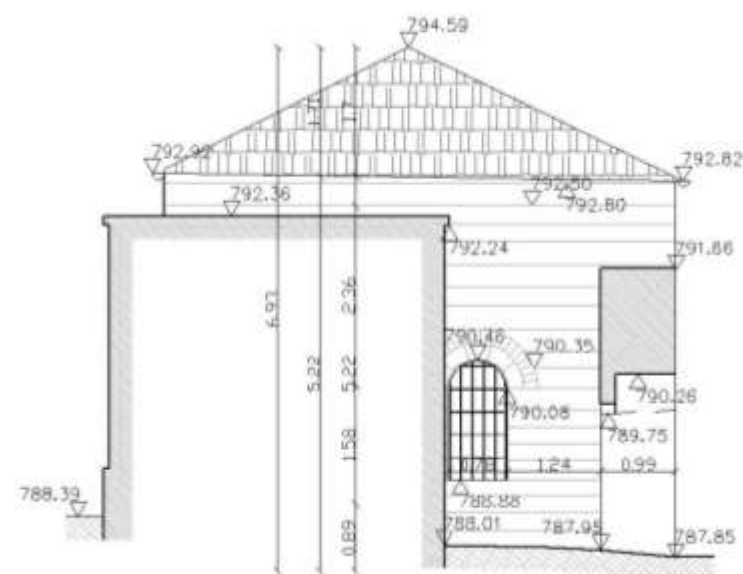
בית A חזית מערבית

בתים A,B חזית דרומית

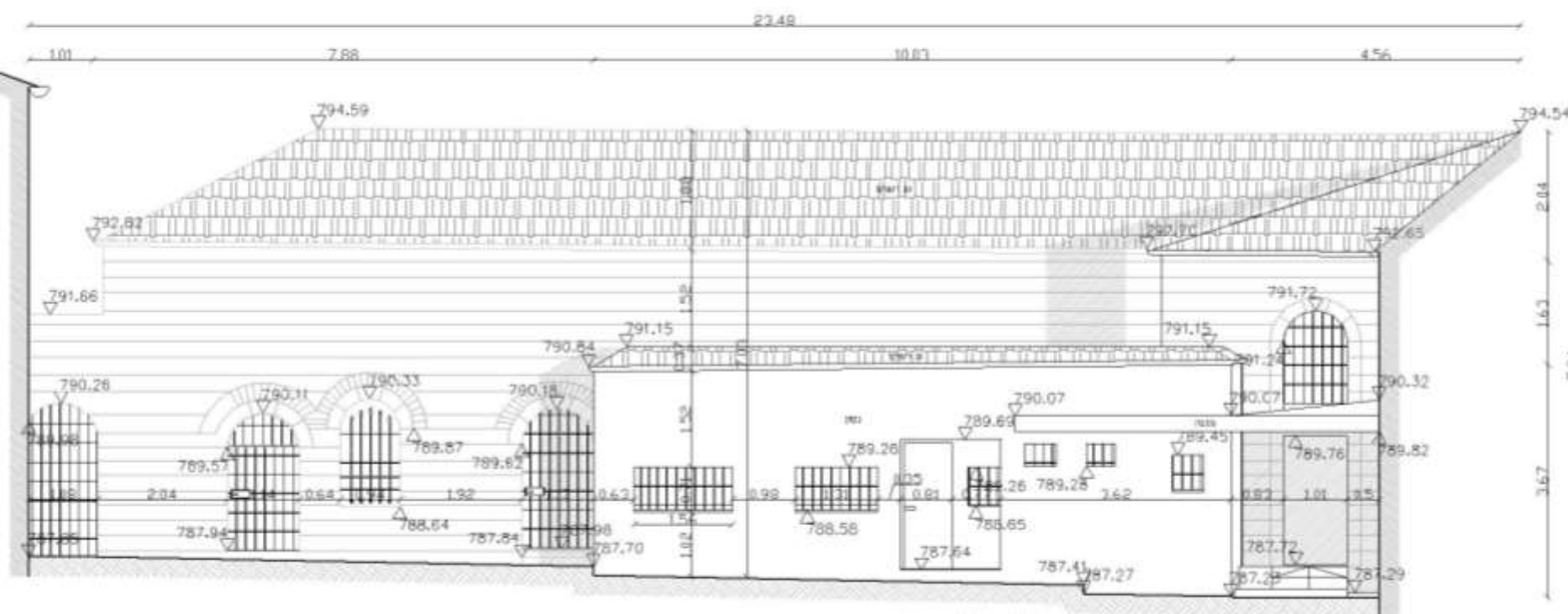

בית C-חזית מערבית ודרומית
קנ" 1:100

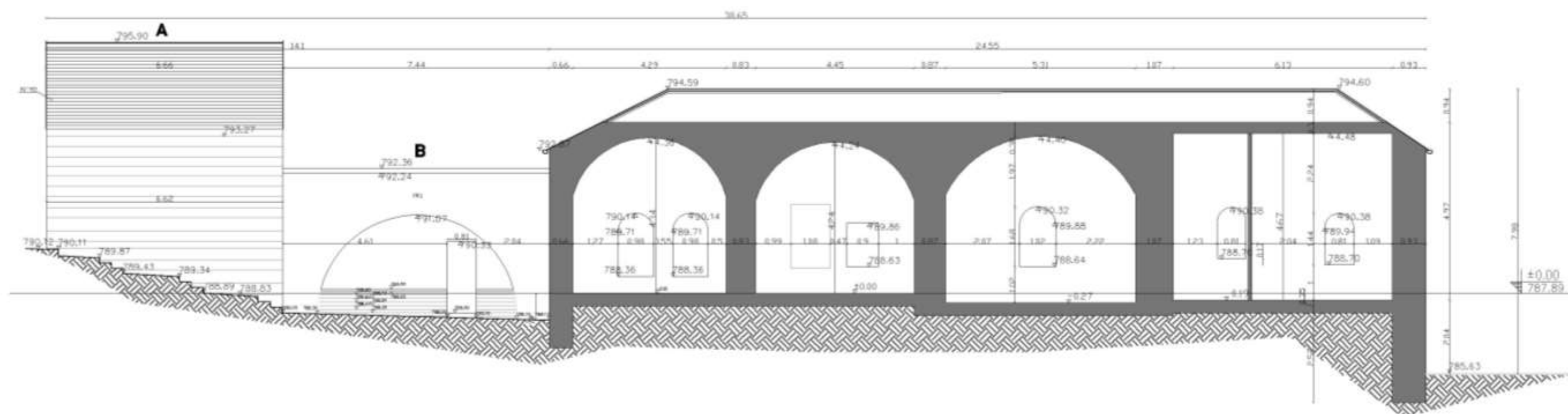
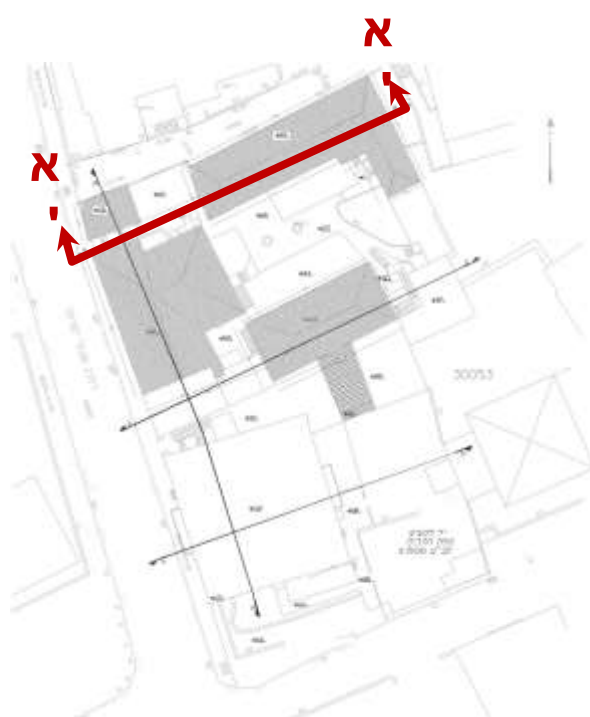

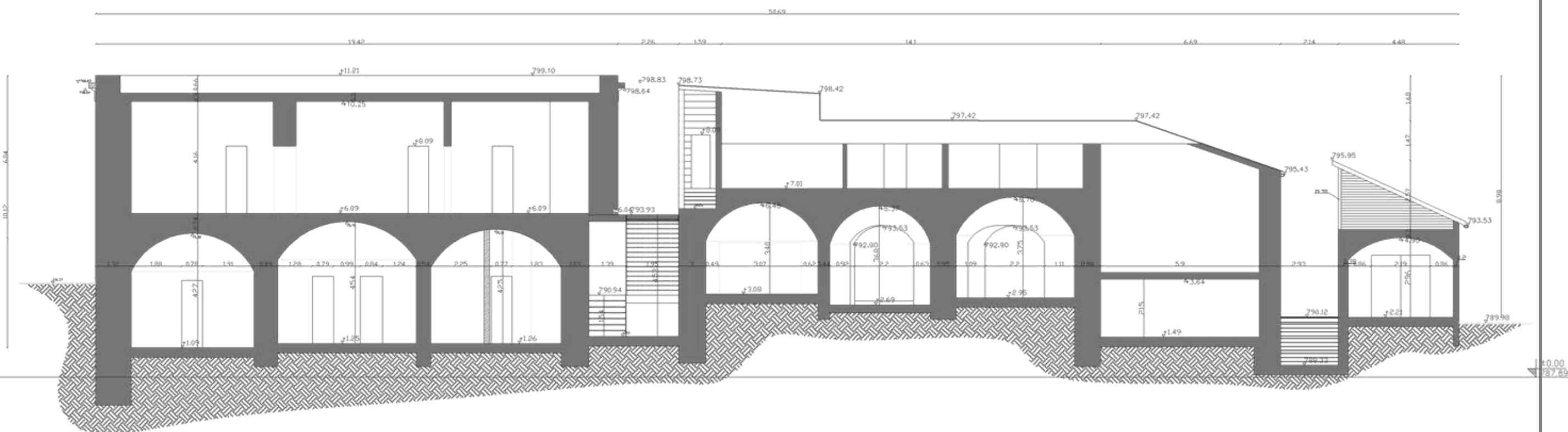
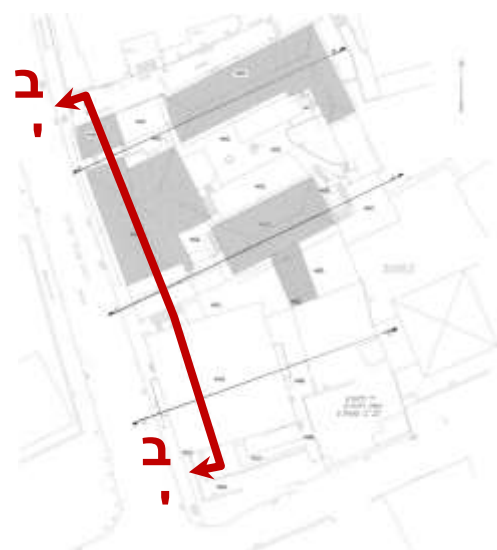
בית C חזית מערבית

בית C חזית דרומית

חתך א'-א'
קנ"מ 1:100

33

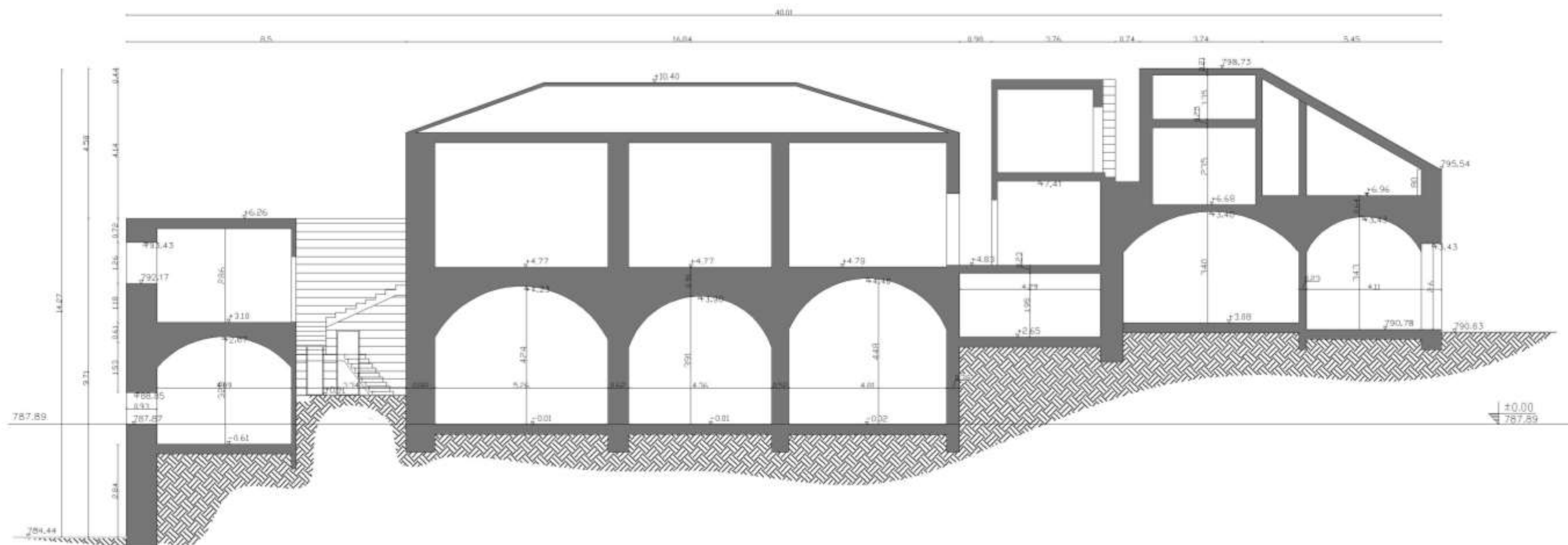
נובמבר
2011

פרק: 2. נתונים – מצב קיים

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

יד לקשיש

חתך ג'-ג'
קנ"מ 1:100

34

נובמבר
2011

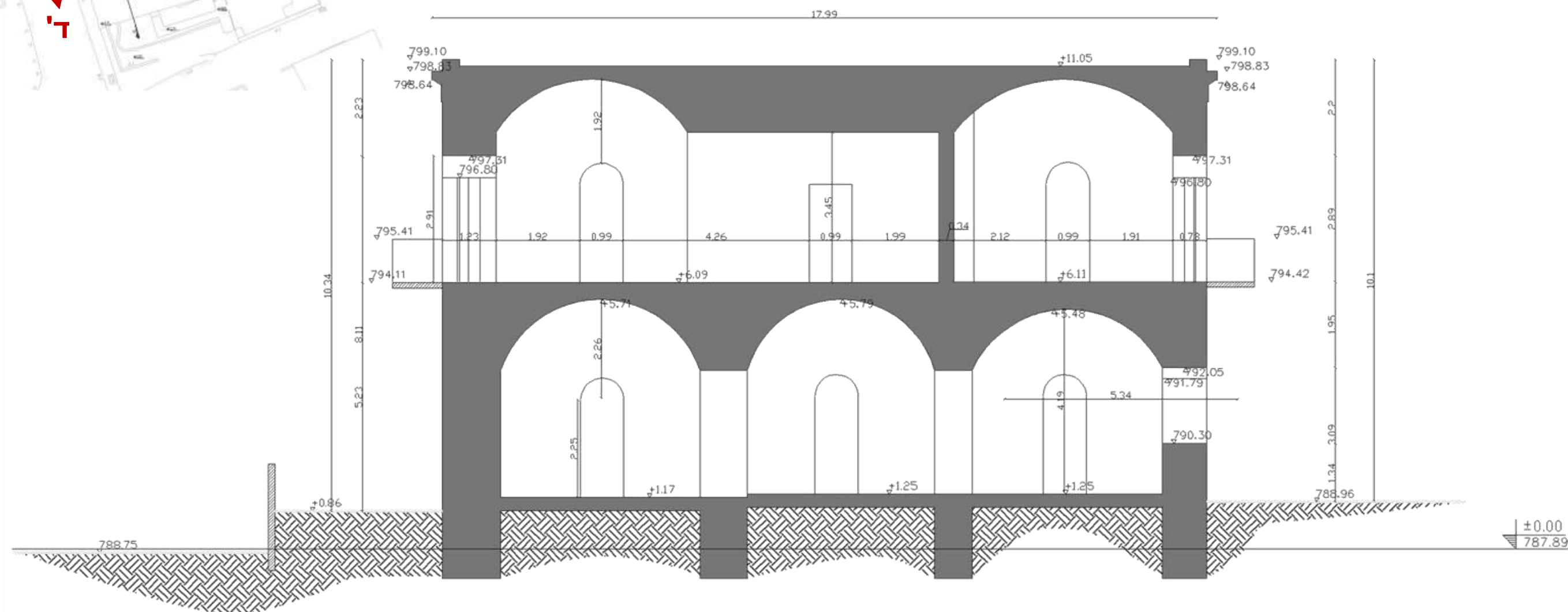
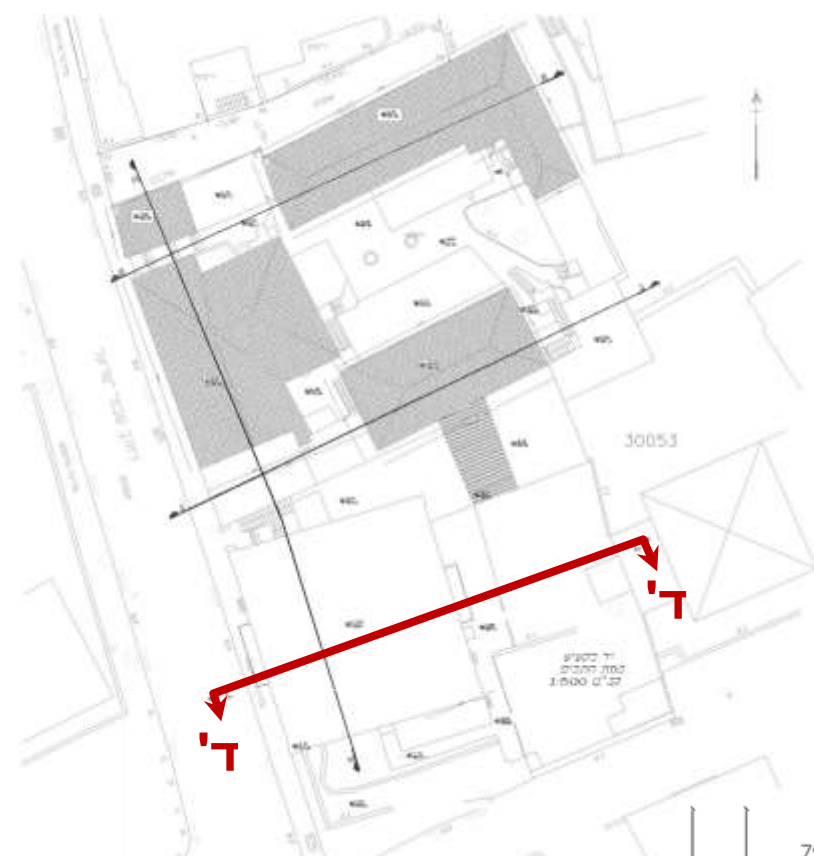
2. נתונים – מצב קיים

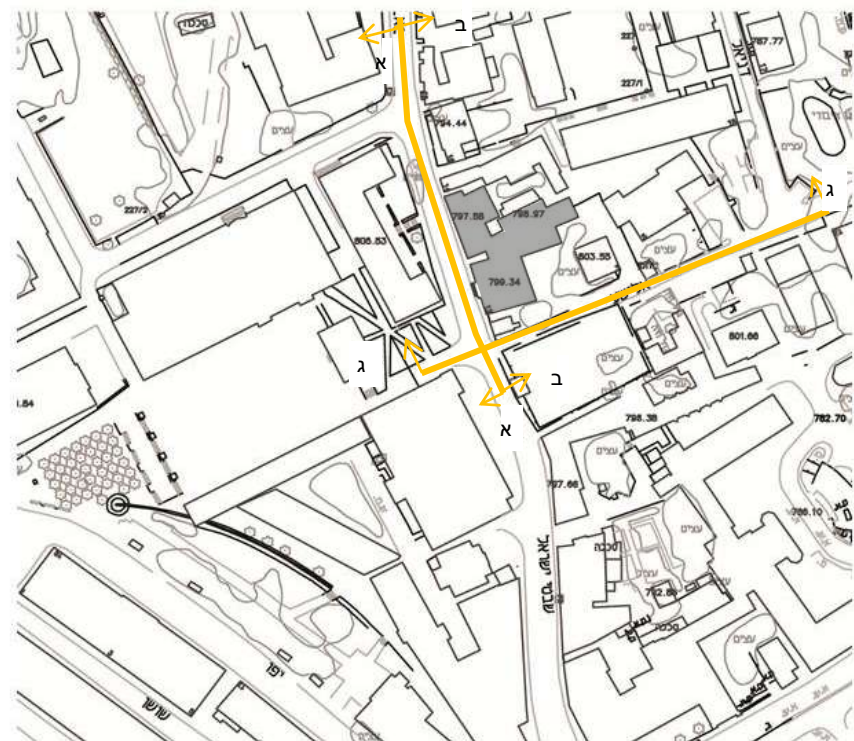
פרק:

יד לקשיש

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

חתך ד'-ד'
קנ"מ 1:100

חתכי רחוב קנ"מ -1:1000

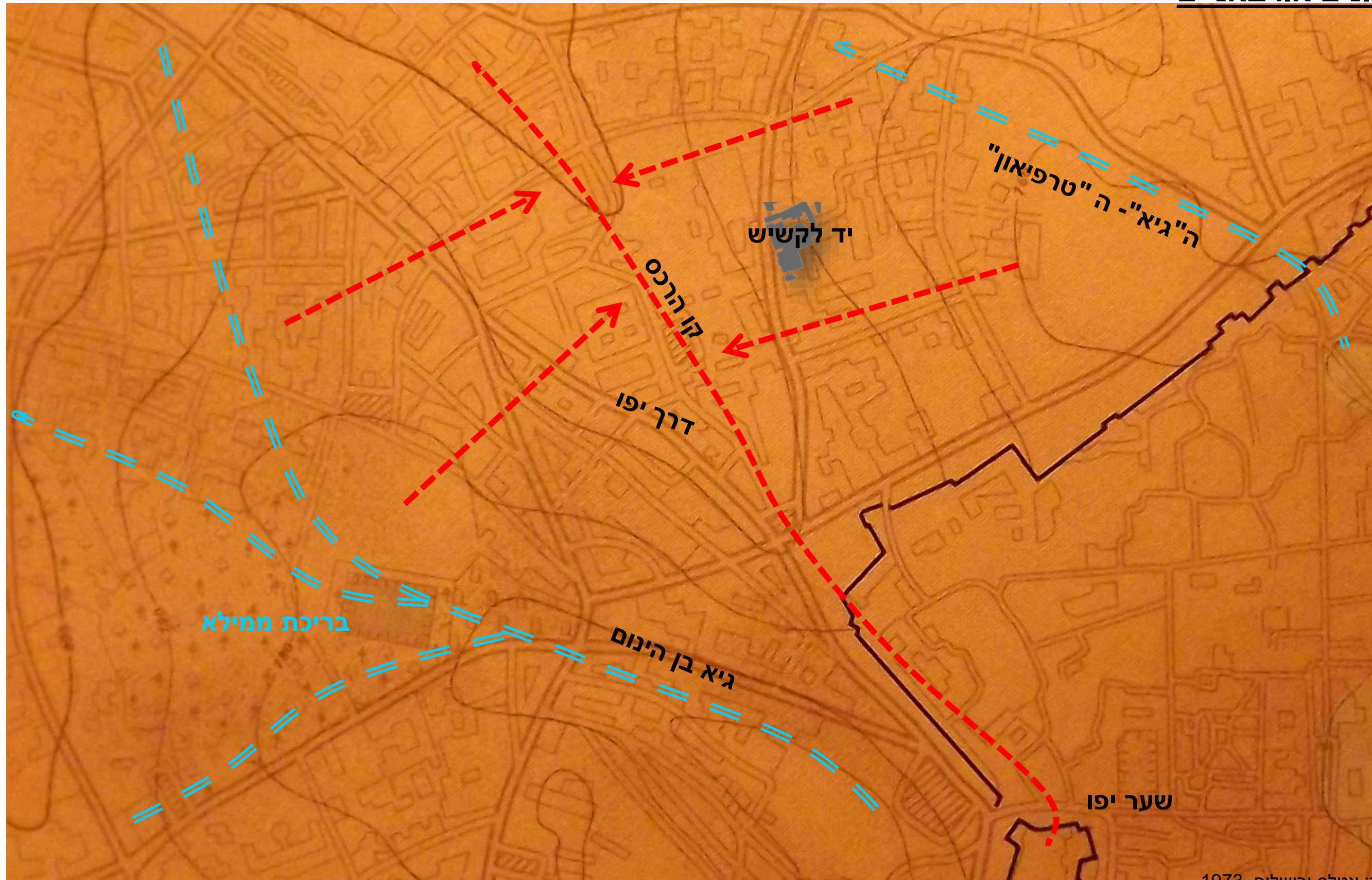
חתך א'א'-חזית מערבית רח' שבטי ישראל.

חתך ב'ב'-בחזית מזרחית רח' שבטי ישראל.

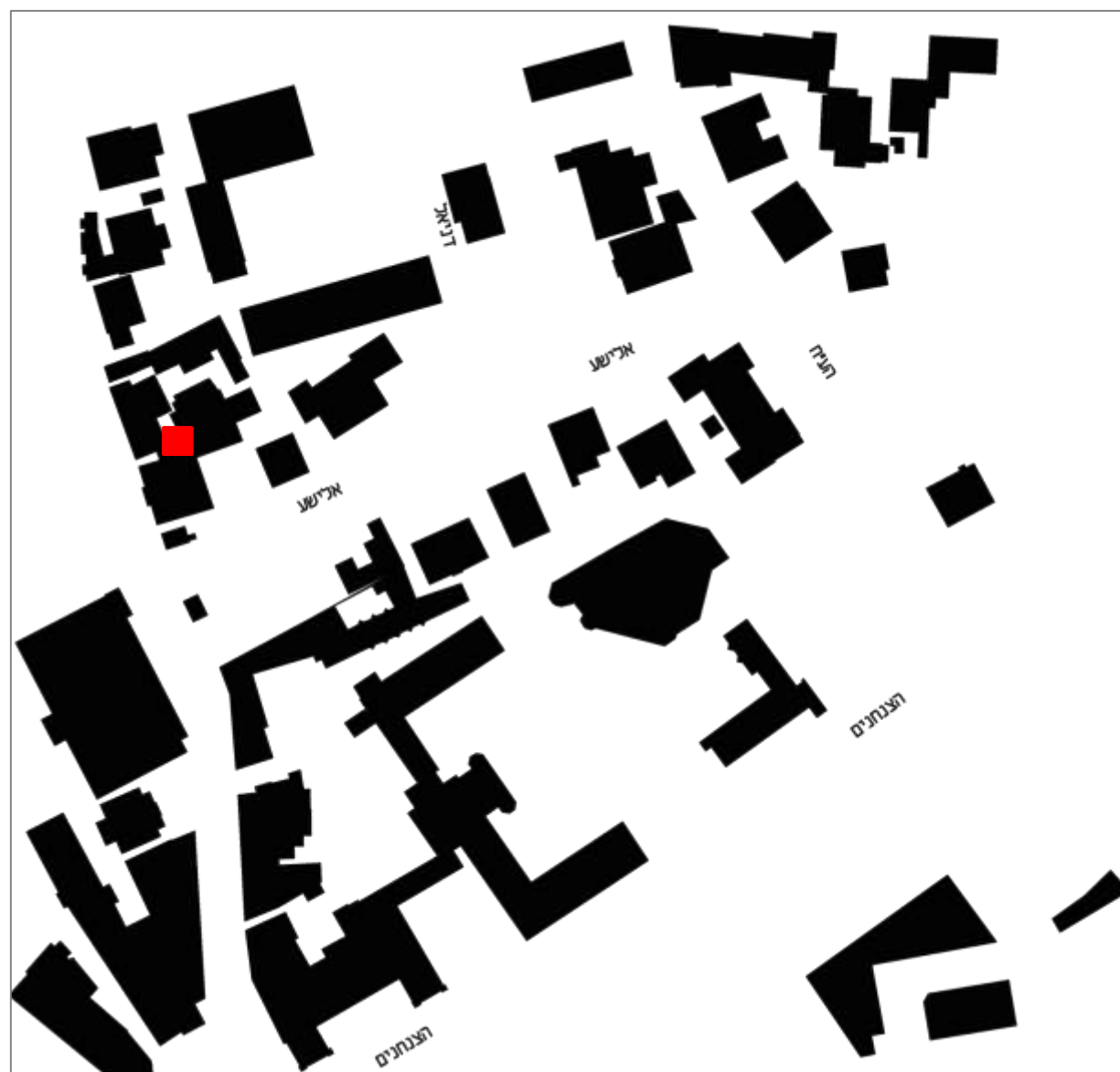
חתך ג'ג'-חזית צפונית רח' אלישע.

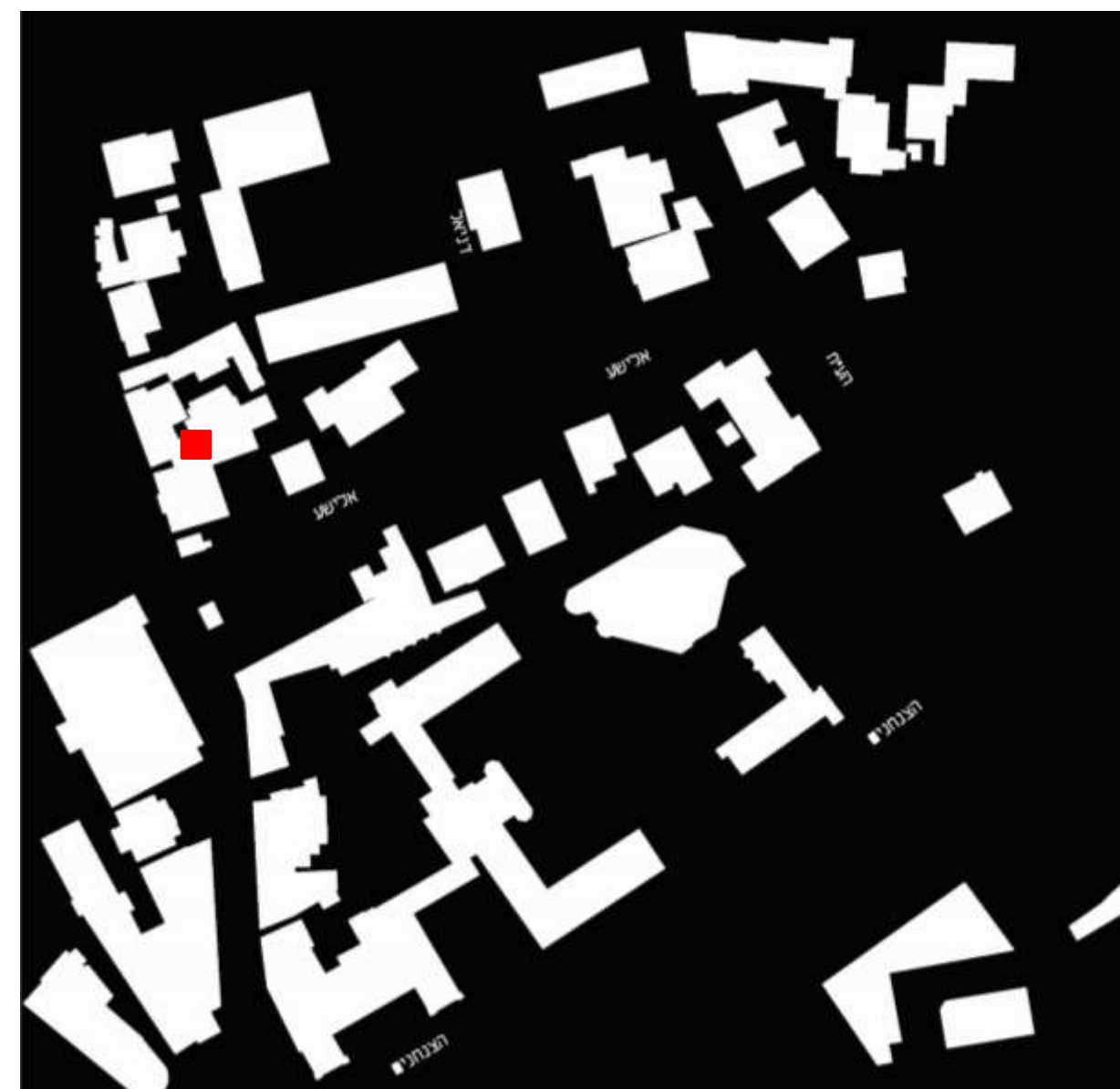
מתוך: אטלס ירושלים, 1973

37	פרק: 3. נתונים אורבניים	יד לקשיש
נובמבר 2011	שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520	

סכמת פנוי בנוי

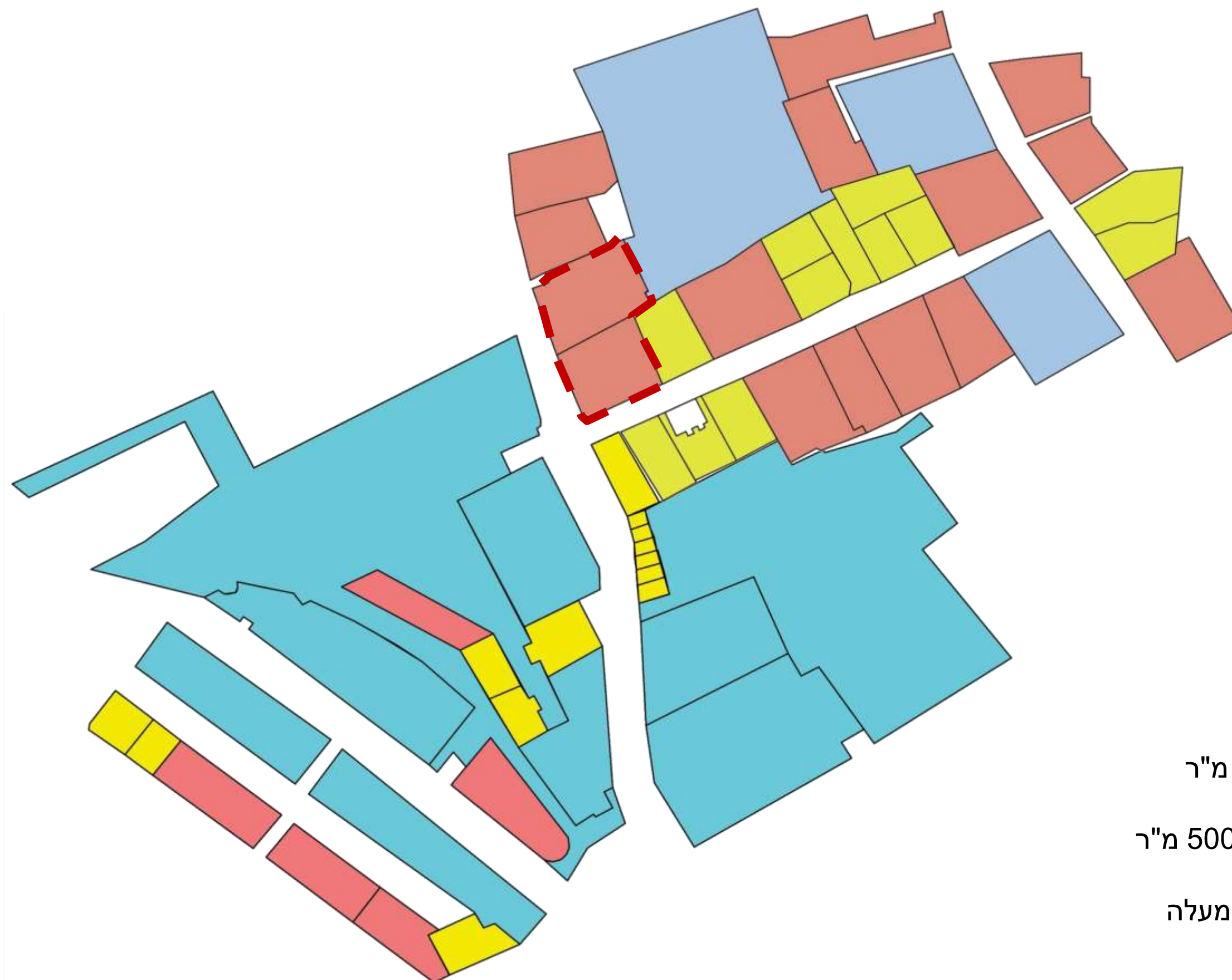

בנוי: 39%

פנוי: 61%

גדלי חלקות

0-500 מ"ר

500-1000 מ"ר

1000 ומעלה

39

פרק:

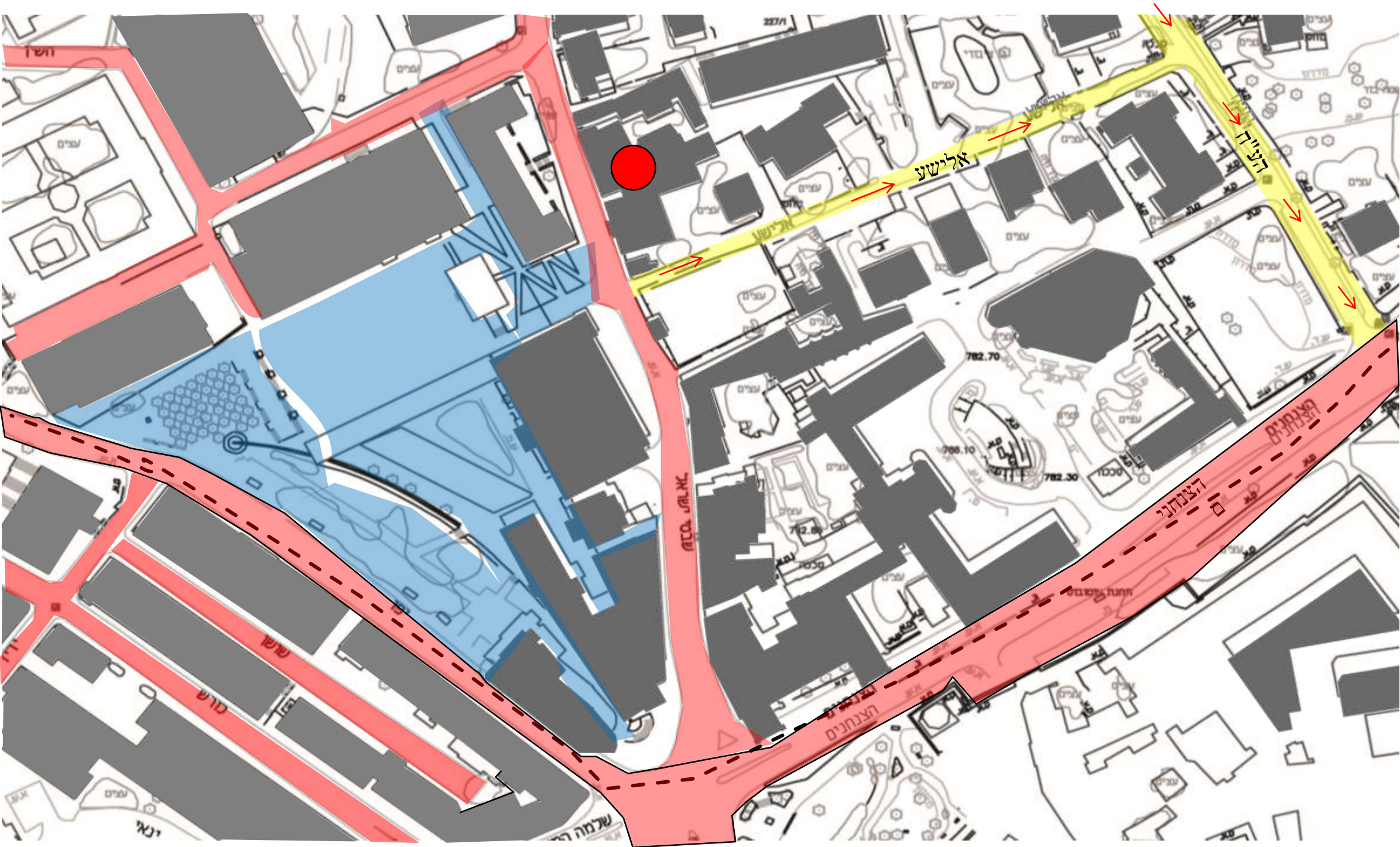
3. נתונים אורבאניים

יד לקשיש

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

סכמת דרכים

- דו סיטרי
- חד סיטרי
- הולכי רגל
- רכבת קלה

4. תולדות המבנה והשכונה

4. א) תולדות השכונה – מוסררה - מורשה

שכונת מוסררה או בשמה העברי הרשמי- מורשה, גובלת בצפון בשכונת מאה שערים ובית ישראל, במזרח ובדרום בעיר העתיקה ובמערב גובלת עם מגרש הרוסים וכיכר ספרא.

היסטורית שכונת מוסררה:

מקור שמה של השכונה "מוצררה" = צורות אבנים (ערבית) ע"ש האבנים הרבות שהיו פזורות בה. גבולות השכונה הם כביש מס' 1 ממזרח ומצפון, רח' שבטי ישראל ממערב וחומות העיר העתיקה מדרום. השכונה בנויה על צלע הרכס כך שבתיה משקיפים על חומות העיר העתיקה. בדרום השכונה מצויים מתחמים נוצריים גדולים ה"נוטרדאם דה ירוזלם" ובית החולים הצרפתי. ממערב גובלת השכונה במתחם העירייה ובמגרש הרוסים. שכונת מוסררה הוקמה ע"י מתיישבים ערבים מירדן בני המעמד הגבוה בשלהי המאה ה-19 בתקופת "היציאה מהחומות". תושביה הערבים של השכונה נטשו אותה במלחמת יום העצמאות ובסיום המלחמה מוסררה נותרה בצידו הישראלי של "הקו העירוני" שהיווה את הגבול בין ישראל לירדן. בין 1900 ו-1948 שכונת מוסררה הייתה שכונת יוקרה ערבית בה נבנו וילות פרטיות, בין היתר התגוררו בשכונה: מוסא עלמי שידוע באחוזותיו בדרום העיר, ההיסטוריון עארף אל עארף (שהיה גם בעל בית גדול בשכונת בקעה), הרופא והאנתרופולוג תאופיק כנען ועוד. בנוסף התגוררו בשכונה מספר משפחות יהודיות, ביניהן משפחת רחל וצבי שוורץ ובנותם רות (רות דיין) וראומה (ראומה וייצמן). בשנים הראשונות של מדינת ישראל נוצר מחסור במקומות דיור לעולים החדשים. בשל המחסור החליט משרד השיכון לאכלס את בתי מוסררה הנטושים בעולים חדשים יוצאי צפון אפריקה. עקב חלוקת ירושלים, שכונת מוסררה הפכה לשכונת ספר העומדת בחזית הגבול הירדני החדש. תושבי השכונה נחשפו לירי הצלפים הירדנים ומידי יום ניסו לפגוע בחיי התושבים, חששות אלו הפכו לשגרה עד איחוד ירושלים במלחמת ששת הימים. במוסררה ישנם מוסדות נוצריים רבים וותיקים, לדוגמה: אכסניית נוטר דאם, כנסיית סנט פול, בית חולים הצרפתי, הכנסייה הרומנית, מנזר האחיות הסאלזיאניות ועוד. בשנת 1971 קמה תנועת מחאה "הפנתרים השחורים" של צעירים מבני הדור השני של עולי ארצות האסלאם. התנועה צמחה על רקע תחושת הקיפוח והאפליה של יוצאי ארצות האסלאם מאז קום המדינה.

המחאה שהתחילה במוסררה פשטה לכל אזורי שכונות המצוקה המאוכלסות מזרחים עניים ומובטלים. מיקומה האסטרטגי של השכונה בין השכונות הערביות ממזרח ושכונות יהודיות ממערב ובין השכונות היהודיות-חרדיות מצפון וחילוניות ממערב, הופך אותה למעניינת מבחינה אנושית. בשנים האחרונות הואט תהליך ההתחדדות בשכונה. כיום שכונת מוסררה מונה כ-2,500 תושבים ונחשבת לאחת השכונות היפות של ירושלים.

4. תולדות המתחם- תולדות השכונה

פרק:

יד לקשיש

41

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

4. א) תולדות השכונה

ארכיטקטורה בשכונה-

מוסררה מהווה כיום עדות חיה להיסטוריה המגוונת של השכונה ושל ירושלים במאה ושלושים השנים האחרונות. ניתן להפריד בין שלושה שלבים עיקריים בתולדות השכונה:

השלב הראשון- שנות ה-80 של המאה ה-19 עד 1948, הוא השלב הערבי, בשלב זה נבנו בתי מידות גדולים ומפוארים על ידי עשירים ערבים שנחלצו מצפיפות העיר העתיקה בשלהי המאה ה-19. ניתן להבחין בשלב זה בכניסות מפוארות לבתים, משקופי אבן מסוגננים וגגות רעפים.

רוב בתי השכונה דומים זה לזה, בנויים בצפיפות ושוכנים בסמטאות צרות. מרבית הבתים מאופיינים בשתי קומות, גגות רעפים וכניסות מפוארות המעוטרות בקשתות מסוגננות ובאבני ראשה. בחלק מהמבנים משמש גרם המדרגות החיצוני כאלמנט ארכיטקטוני המכב בחזית הראשית של הבניין.

השלב השני- 1967-1948, החל עם מלחמת יום העצמאות, בזמן בו הפכה השכונה לזירת קרבות וננטשה ברובה, המשיך דרך שנותיה של העיר המחולקת ועד סוף שנות השבעים. בתקופה זו השכונה הייתה שכונת מצוקה, אשר ממנה יצאה תנועת "הפנתרים השחורים" שהעלתה על סדר היום הציבורי את מצבם הקשה של יוצאי צפון אפריקה.

השלב השלישי- 2000-1967, החל בתחילת שנות השמונים- פרוייקט השיקום שהחליטה העירייה לקיים בשכונה, מטרת הפרוייקט הייתה להחזיר לשכונה את תפארתה. בעבודות השיקום והשיפוץ נשמר הסגנון הערבי המפואר של המאה ה-19, ובבניינים רבים ניתן לראות בבירור את קו התפר בין השלב הערבי המקורי בקומת הקרקע לבין הבנייה המודרנית בקומות העליונות. קו התפר הברור מהווה סימן לחמדנות יזמי נדל"ן אשר העדיפו הגדלת רווח על פני שימור השכונה.

הבניינים הציבוריים עוצבו מחדש, הגינות שופצו, המדרכות והסמטאות רוצפו, הותקן שילוט חדש, תאורת הרחוב שופרה ומשפחות רבות קיבלו סיוע כספי ועזרה בתכנון חדש של הדירות.

מוסררה כמרכז תרבות-

כיום משמשת מוסררה כמרכז של מוסדות תרבות ואמנות. בין המוסדות הפועלים בה כיום ניתן למנות את : מוסררה בית הספר לצילום, מדיה ומוסיקה חדשה ע"ש נגר, בית ספר לקולנוע "מעלה", בית ספר למוסיקה מהמזרח, מרכז האמנות של עיריית ירושלים, סדנת ההדפס, מוזיאון אסירי המחתרות ואת מרכז היצירה של עמותת "יד לקשיש".

4. תולדות המתחם- תולדות השכונה

פרק:

יד לקשיש

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

המשך תולדות המתחם

כפי שניתן לראות מתחם זה כולל שני מכלולים האחד מבנה חלל מרכזי מפואר הבנוי אבן מיזי ואבן לבנה עשיר בפרטי פנים וחוץ אדריכליים בעלי איכות יוצאת דופן. מבנה זה נבנה בשנת 1884 (ציון השנה ע"פ הלוח הנוצרי ובספרות אירופאיות מלמד שנבנה ע"י נוצרים גם השימוש שנעשה בקרטידות בעיטורי הפנים מלמד שהבית נבנה ע"י נוצרים) מצפון לו מצוי מכלול מבנים פשוט שנבנה בשלב מאוחר יותר לא ידוע מי בנה בית זה. יתר על כן לא ברור אם שני המכלולים קשורים אחד לשני. אם נתבונן במפת ווילסון המצ"ב נוכל להסיק כי המכלול הצפוני נבנה בתוך שטח החלקה המגודר של הבית המפואר אך במפת הרמן המצ"ב מצוין בפירוט כי המכלול הצפוני מצוי בחלקה נפרדת. ייתכן כי גם ההבדל הפיזי המובהק בין המכלולים ועיצובם מלמדנו שאין זיקה בניהם.

חשוב לציין, כי גם ברישום המנדטורי אין זהות בין החלקות חלקה 25 אין לה רישום קדום, בעוד חלקה 104 מפיעה משפחת חלבי כבעלת השטח (השטח מוגדר כאדמת "מולק" - קרקע פרטית). לא ברור אם הנכס היה בבעלות משפחה אחרת קודם לכן. • בשנת 1890 מופיע המבנה כמקום הקונסוליה הספרדית. • קרויאנקר מצטט ממדריך בדקר לשנת 1894 כי כאן מצויין מקום מגורו של הבישוף האנגלי, הדבר מעורר שאלה מאחר ובית הבישוף המוכר לנו מרח' הנביאים נבנה בסביבות 1888. עדין לא הובררה הכפילות במבנים כפי שנראה בהמשך בית הבישוף של רחוב הנביאים איננו בעצם ביתו של הבישוף. חשוב לציין כי בהמשך הרחוב היה מרכז של הקהילה הערבית הפרוטסטנטית. הן בית הספר והן בית החברה המסיונרית הכנסייתית (בית הבישוף ברח' הנביאים 25 מופיע במפת שיק 1894 - כבית החברה המסיונרית האנגלית). סמיכותו של המגרש לרחוב הקונסולים (רח' הנביאים) צמידותו לשכונה שהתאפיינה באוכלוסיה נוצרית וקרבתו למתחמי העדות הנוצריות האחרות (הצרפתים והרוסים) העניקו משנה חשיבות למיקום זה של בית הבישוף.

(הבישוף האנגלי במקום, ברקלי, מציין ביומניו כי עד 1862 השקיעו הרוסים כרבע מליון ל"שט הן בבניית מגרשים והן בבניית מיבנים (מגרש הרוסים - למול השקעה שכזו לא יכלו הפרוטסטנטים להישאר אדישים) בשנות ה-30 שוכנת במבנה החברה המסיונרית הכנסייתית.

Guthe, Hermann
1849-1936.
Jerusalem
Leipzig & Stuttgart,
[1883-84].

Wilson, Charles
William, Sir, 1836-
1905
Plan of Jerusalem
1900, October

המשך תולדות המתחם

כאמור, מתחם זה כולל שני מכלולים האחד מבנה חלל מרכזי מפואר הבנוי אבן מיזי ואבן לבנה עשיר בפרטי פנים וחוץ אדריכליים בעלי איכות יוצאת דופן. מבנה זה נבנה בשנת 1884. מצפון לו מצוי מכלול מבנים פשוט שנבנה בשלב מאוחר יותר לא ידוע מי בנה בית זה. קרויאנקר מצטט ממדריך בדקר לשנת 1894 כי בבית התגורר הבישוף האנגלי.

הבישופות האנגלית

בשנת 1840 החליטו ראשי הנצרות הלותרנית שהיו מיוצגים על ידי ממשלת פרוסיה והאנגליקנים, שהיו מיוצגים על ידי "החברה הלונדונית להפצת הנצרות בקרב היהודים", להקים בישופות פרוטסטנטיות משותפת בירושלים, במגמה מיסיונרית. עד אז לא הייתה לכנסייה הפרוטסטנטית דריסת רגל בירושלים. המיסיונריות קיבלה דחיפה ניכרת כתוצאה מהמרתם של כמה מתלמידי הגר"א בשנת 1841 (ת"ר), עת נכזבה תכליתם לבואו של המשיח.

בשנת 1842 נבחר הבישוף הראשון, מיכאל שלמה אלכסנדר, יהודי מומר ממוצא פרוסי ופרופסור לשפות בלונדון כראש הבישופות המשותפת. אחת מפעילויותיו הראשונות הייתה הקמת הכנסייה, שפנתה במוצהר לקהל היהודי כדי להוות למומרים ולמיועדים להמרה "בית חם".

הכנסייה הוקמה על שטח שנרכש על ידי ממשל בריטניה עוד ב-1838 ועליו הוקמה הקונסוליה הבריטית בירושלים וכנסייה פרטית קטנה לשירות הקונסוליה בשם "סנט ג'יימס". הבישוף אלכסנדר נפטר כעבור שלוש שנים בהן ניסה לקדם את תכניות הקמת הכנסייה. ב-1845 מונה במקומו, לפי הסכם רוטציה, בישוף פרוסי בשם סמואל גובאט, שיכהן במשך שלושים שנה. גובאט היה צעיר ונחוש ובעל מהלכים בשלטון והצליח לקדם את הקמת הכנסייה, שנחנכה ב-21 בינואר 1849.

המיקום שנבחר היה מחושב. מבחינה טופוגרפית השטח נמצא בהר ציון המקודש לנצרות. מבחינה עירונית-מודרנית הוא ממוקם במרכז הפעילות העסקית, התיירותית והתחבורתית של ירושלים המתעוררת במחצית המאה ה-19. המקום הוא גם "אקס-טריטוריאלי" מבחינת הרבעים: הוא סמוך לרובע היהודי, משום שהכנסייה פונה במוצהר ליהודים, אך לא בתוך הרובע, על מנת להימנע מחיכוך מיותר. הוא סמוך לרובע הנוצרי, אך לא בתוכו, כיוון שהרובע מחולק חלוקה מסורתית לעדות נוצריות שונות, אורתודוקסיות, מזרחיות-קתוליות ומזרחיות מונופיזיטיות שונות (כגון הכנסייה הסורית, הכנסייה האתיופית, נצרות קופטית ועוד), שכולן כאחת מתנגדות לפרוטסטנטים שזה מקרוב באו.

לצורך הקמת הכנסייה הובאו לארץ ישראל סתתים ממלטה, שהכשירו את סתתי ארץ ישראל, שלא הכירו עד אז סיתות אבן מתקדם ועדין. אחריו מגיע לירושלים הבישוף ברקלי -1879-1881. בשנת 1886 מתפצלים האנגלים מהגרמנים ובשנת 1887 הבישוף בליית' מגיע לירושלים ומייסד חברה מיסיונרית חדשה. ככל הנראה היה זה בליית' שהתגורר בבית זה. מפעלו הגדול של בליית' היה הקמת מתחם סנט ג'ורג ובלבו הקתדרלה השוכנת במתחם גדול זה שהוקם בשנת 1898 ובו גם אכסניה לצליינים וקולג', והיא משמשת כקתדרת הבישוף האפיסקופלי של ירושלים, האחראי על הדיוקסיה של ירושלים (ישראל, ירדן, סוריה ולבנון).

בית מגוריו של הבישוף נבנו במתחם רק בסביבות 1903 (י. בן-אריה) עד לתקופה זו התגורר הבישוף ככל הנראה בבית יד לקשיש.

ארתור הייסטינגס קלק
המכונה "בישוף"
1879-1881

בליית' בישוף של ירושלים
1887-1915

ברקלי כבישוף של ירושלים
1879-1881

גובאט כבישוף של ירושלים בשנת 1880
1845-1879

המשך תולדות המתחם

ככל הנראה לאחר החברה המסיונרית הכנסייתית הופך הבית בשנות ה-40 כך לפחות למדים אנו מהרישום המנדטורי לבית מגוריה של משפחת אל חלבי. משפחת אל- חלבי היתה מהמשפחות הנוצריות המיוחסות בעיר. יתכן והם קשורים לרוקח אנטון חלבי נשיא אגודת הפרמצבטית הערבית, סגן נשיא מועדון רוטרי ונשיא לשכת המסחר משפחת חלבי זו היתה קרובת משפחה של משפחתה של מי שתהיה 30 שנה אחר כך המלכה נור.... (משה חננאל , הירושלמים)

בסיום מלחמת העצמאות עובר הבית לידי האפוטרופוס לנכסי נפקדים והוא מעביר את הבית לידי רשות הפיתוח. הבית פוצל ליחידות שהושכרו לדיירים שונים.

רק בשנים האחרונות חזר הבית להיות תחת בעלות אחת. עם השלמת רכישת הנכס בידי עמותת יד לקשיש שאף שקמה את קומתו העליונה של הנכס תחת תכנונו של האדריכל- אמציה אהרונסון. כעת מתכננת העמותה יחד עם האדריכל אהרונסון . את השלמת השיפוץ והוספת בניה על גג המבנה הקיים.

Halabi

Town or Village	Situation or Quarter	Boundaries
Jerusalem	St. Michael	
Description of Property		
East boundary, St. Michael	St. Michael	St. Michael (Parcel 25)
West boundary, St. Michael	St. Michael	St. Michael (Parcel 115)
North boundary, St. Michael	St. Michael	St. Michael 105
South boundary, St. Michael	St. Michael	St. Michael

Name of Grantee	Area	Declarant
Sandali Jacob St. Halabi	112/222	
Mary Jacob St. Halabi	64/222	
Sera Sandali St. Halabi	40/222	
Jabib George St. Halabi	12/222	
Thomas George St. Halabi	27/222	
Christine George St. Halabi	27/222	
28.04	28.04	28.04

המשך תולדות המתחם

ארגון "יד לקשיש"

ארגון "יד לקשיש" נוסד בשנת: 1962 כארגון ללא מטרות רווח. הארגון נוסד ע"י מורה בתיכון בירושלים בשם מרים מנדילוב שהייתה מוטרדת מאוד מהתופעה שרווחה בשנים אלו. העניים התרבו ומדי חודש נזרקו קשישים לרחוב כפושטי יד. לא רק הסבל האנושי צרם לה, גם אובדן הכבוד העצמי שקשישים רבים סבלו ממנו. גב' מנדילוב סירבה להשלים עם העמדות השליליות שהביעו תלמידיה כלפי קשישים: תלותיים, חסרי ערך, לא רלוונטיים. גב' מנדילוב החליטה לעשות מעשה ולפתוח כריכה קטנה עבור שמונת קשישים קבצנים שמצאה ברחוב. כמו כן גייסה בית ספר מקומי שישלח ספרים לתיקון בכריכה שהקימה וכך, תמורת סכום סמלי למדו הקשישים את אומנות הכריכה בהכשרתם של מתנדבים מקצועיים וכרכו את הספרים. אלו היו הניצנים הראשונים לתקשורת משמעותית בין הילדים לקשישים ולא חלף זמן רב בטרם קבוצת הקבצנים זכתה מחדש לכבוד וגאווה עצמית ו"הניסוי" החל להניב פירות. כמעט 50 שנה אחרי, "יד לקשיש" עדיין מעניק לקשישים נזקקים הזדמנות לזכות בכבוד עצמי וגאווה אישית בזכות עבודתם. על פועלה זה קבלה את מגן שר הרווחה. במבנה המקורי בו נוסדה הכריכה, בשכונת מורשה (מוסררה לשעבר), התפתח מתחם מרשים ורחב ידיים, בו מציעה "יד לקשיש" הזדמנויות תעסוקה עבור 300 קשישים נזקקים. החדר המקורי ששימש כריכה קטנה התפתח לסדנת מלאכה בתחומי הנייר הממוחזר, הכוללת גם עבודות כריכה, ואליו התווספו סדנאות מלאכה בתחומים רבים נוספים בהם בין היתר קרמיקה, מתכת, עץ, ציור על משי, טקסטיל ועוד.

ההתפתחות וההתרחבות לא שינו את האמיתות שיישמה "יד לקשיש" מאז הקמתה והן נותרו בעינן- לשמש מקום תעסוקה לקשישים נזקקים, ולהציע להם הזדמנות להשתלב בחברה כאזרחים תורמים ויצרנים, באווירה של כבוד והערכה

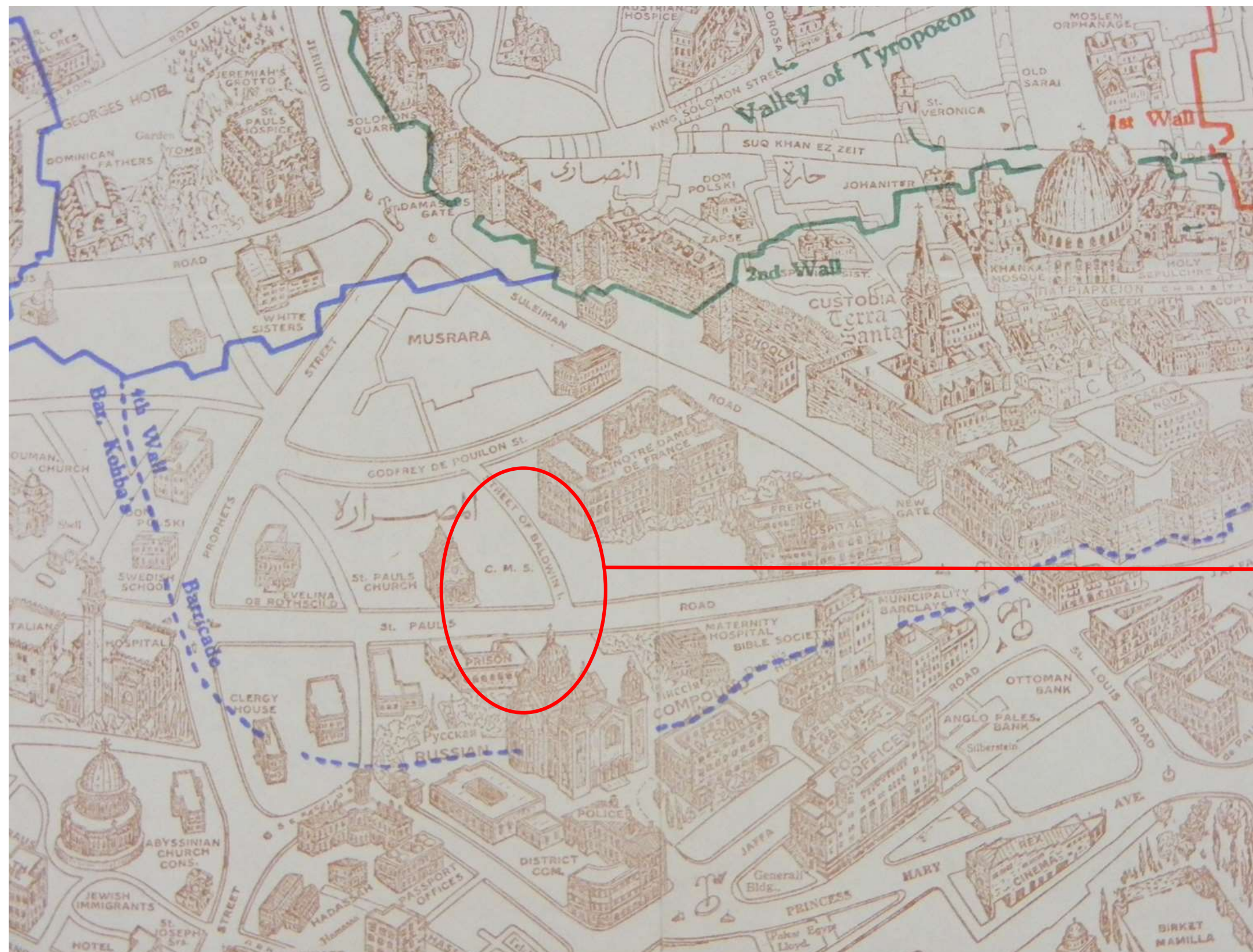
מטרות:

1. לעמוד לעזרת הקשיש והמוגבל בירושלים רבתי.
2. לפעול ולהפעיל מוסדות למען הטבת מצבו של הקשיש והמוגבל.
3. לחתור לחקיקת חוקים לטובת הקשיש והמוגבל.
4. ליזום מקורות תעסוקה לטובת הקשיש והמוגבל.
5. לפתח את התודעה הציבורית לטובת הקשיש והמוגבל.

שירותים ופעילויות:

מספקת מ- 1962 מסגרת תעסוקה שיקומית יצירתית לאלפי קשישים ונכים נזקקים. קהל היעד מורכב ברובו מאוכלוסיה במצוקה, הזקוקה לתעסוקה, תחושת שייכות קהילתית ותמיכה כלכלית. נוסף על מתן הזדמנות לתעסוקה מתגמלת, מספקת להם העמותה סל שירותים הכולל תשלום דמי נסיעה והסעות למוגבלים, ארוחת צהרים חמה; חנות יד שנייה; מימון טיפולי שיניים ומשקפי ראייה; שירותי רכזת קהילה; ארועים חברתיים; טיולים; שי כספי בחגים; ומענק לתמיכה במשפחות קשישים שנפטרו. בנוסף, מפעילה העמותה תוכניות חינוכיות והסברתיות לסינגור קהילתי ושינוי עמדות כלפי זיקנה ונכות בחברה הישראלית, ופועלת לטיפול ועידוד קשרים בין דוריים ע"י אירוח אלפי בני נוער מדי שנה ובעיקר מצפון אמריקה לביקור חווייתי ולימוד בתחום פעילותו. "יד לקשיש" מקיימת את עצמה באופן עצמאי ובלתי תלוי בכספי משלם המיסים, ומממנת את פעילותה באמצעות מכירות המוצרים המיוצרים בידי הקשישים בחנות שבמתחם העמותה, ובאמצעות תרומות של קרנות ואנשים פרטיים, מהארץ ומחו"ל.

46	פרק: 4. תולדות המתחם	יד לקשיש
נובמבר 2011		

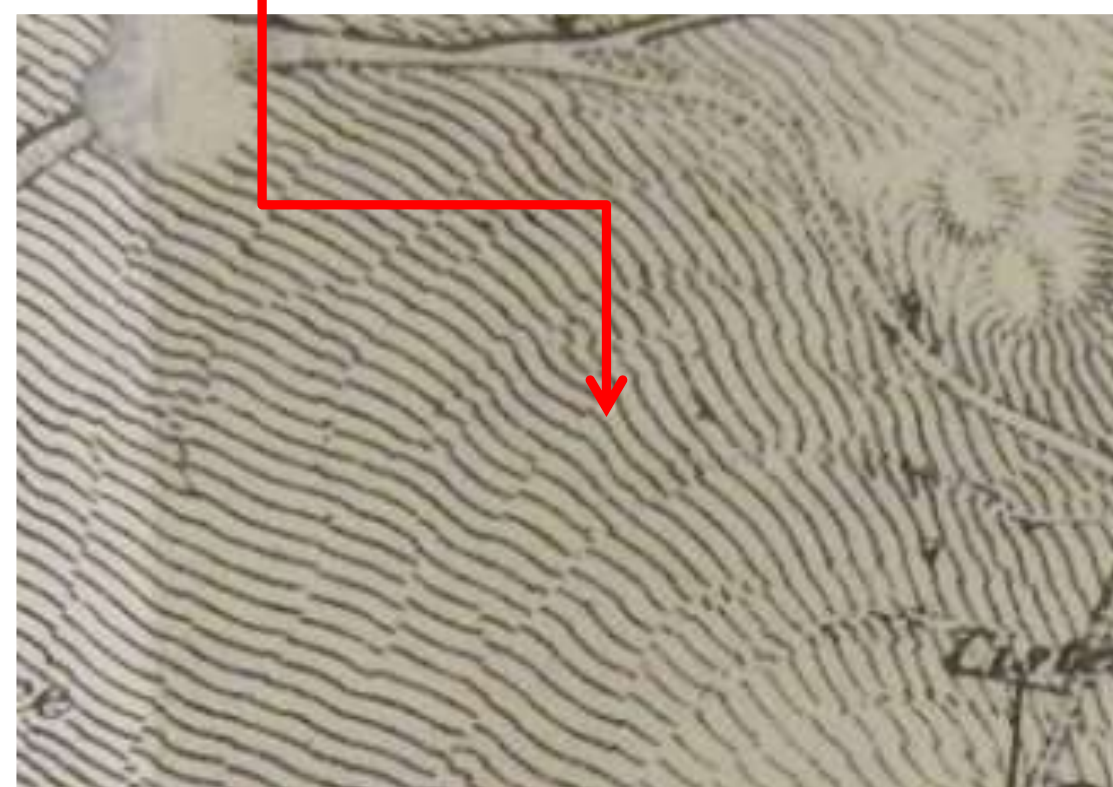
CHURCH MISSION SOCIETY
 Founded in 1799, CMS is one of the largest British-based mission agencies, working in 50 countries in evangelism, healthcare, community transformation, training and education. CMS's involvement in Israel/Palestine dates from the mid-nineteenth century.

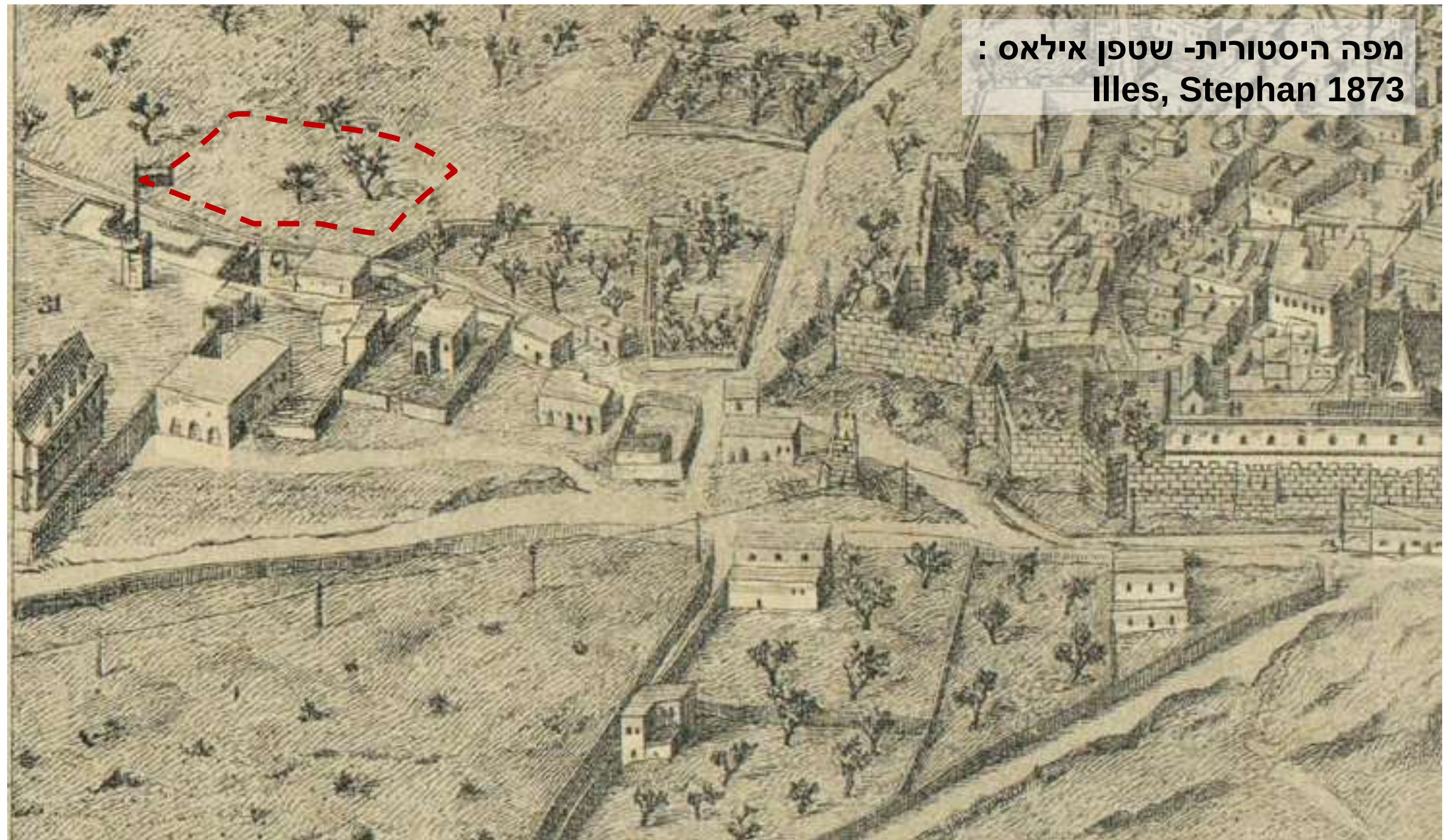
C. M. S.

מפת תיירות מנדטורית
 ספריית המפות,
 האוניברסיטה העברית, מח'
 לגאוגרפיה

מפה היסטורית:

Wilson, Charles 1865

מפה היסטורית- שטפן אילאס :
Illes, Stephan 1873

Illes, Stephan
Jerusalem aus der Vogelschau
Wien, [1873]

מתוך דגם ירושלים במאה ה-19 המוצג במצודה במוזיאון מגדל דוד; נוצר על ידי שטפן אילאס עבורה תערוכה העולמית של וינה (נוצר ב-1873)

מפה היסטורית:

Victor guerin 1881

שארל מורה,
מודל תבליט
גבס -
1881
האוניברסיטה
העברית

51

פרק:

5. הסטוריה כרטוגרפית

יד לקשיש

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

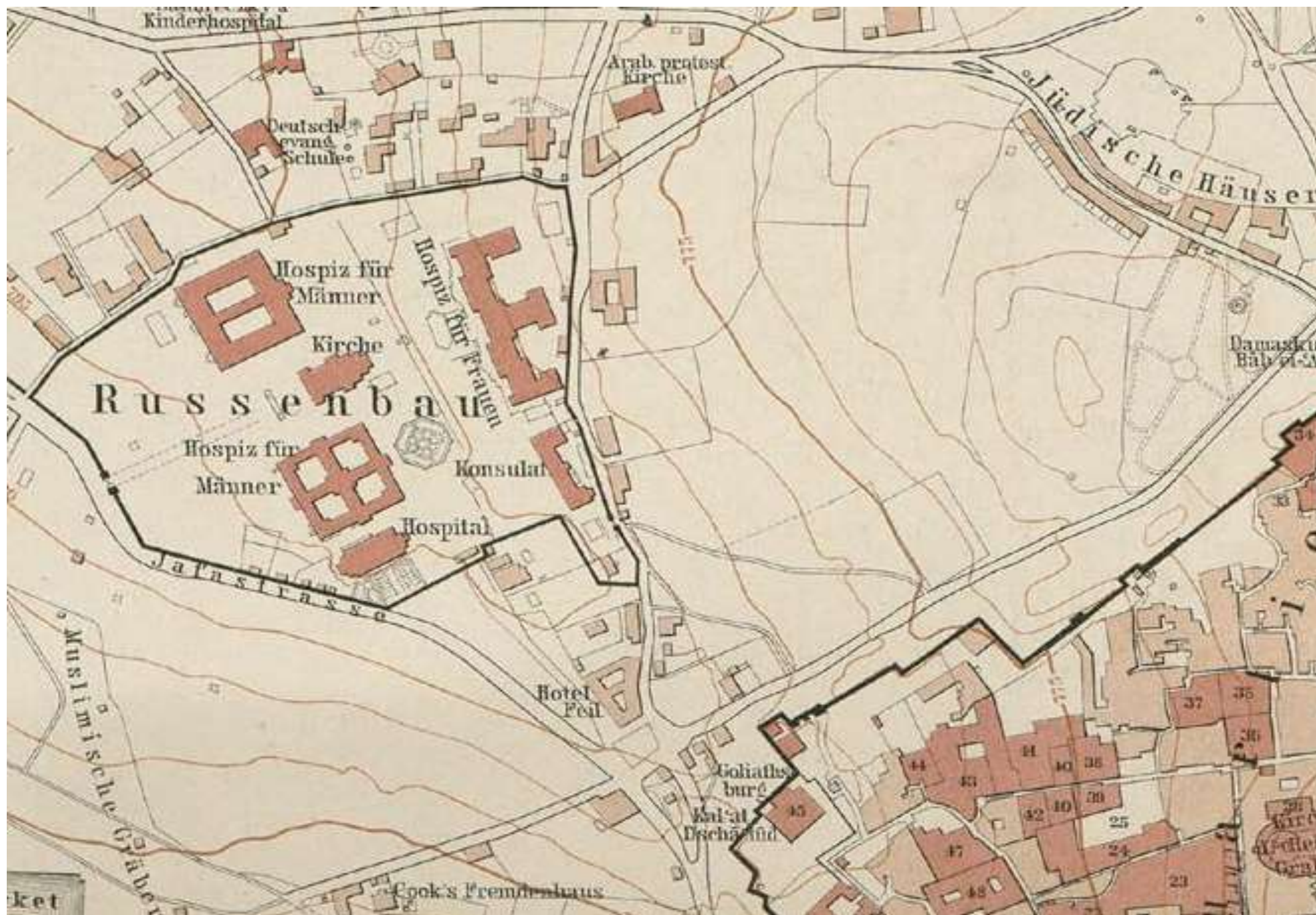
מפה היסטורית:

Victor guerin 1881

מפה היסטורית:

Victor guerin 1881

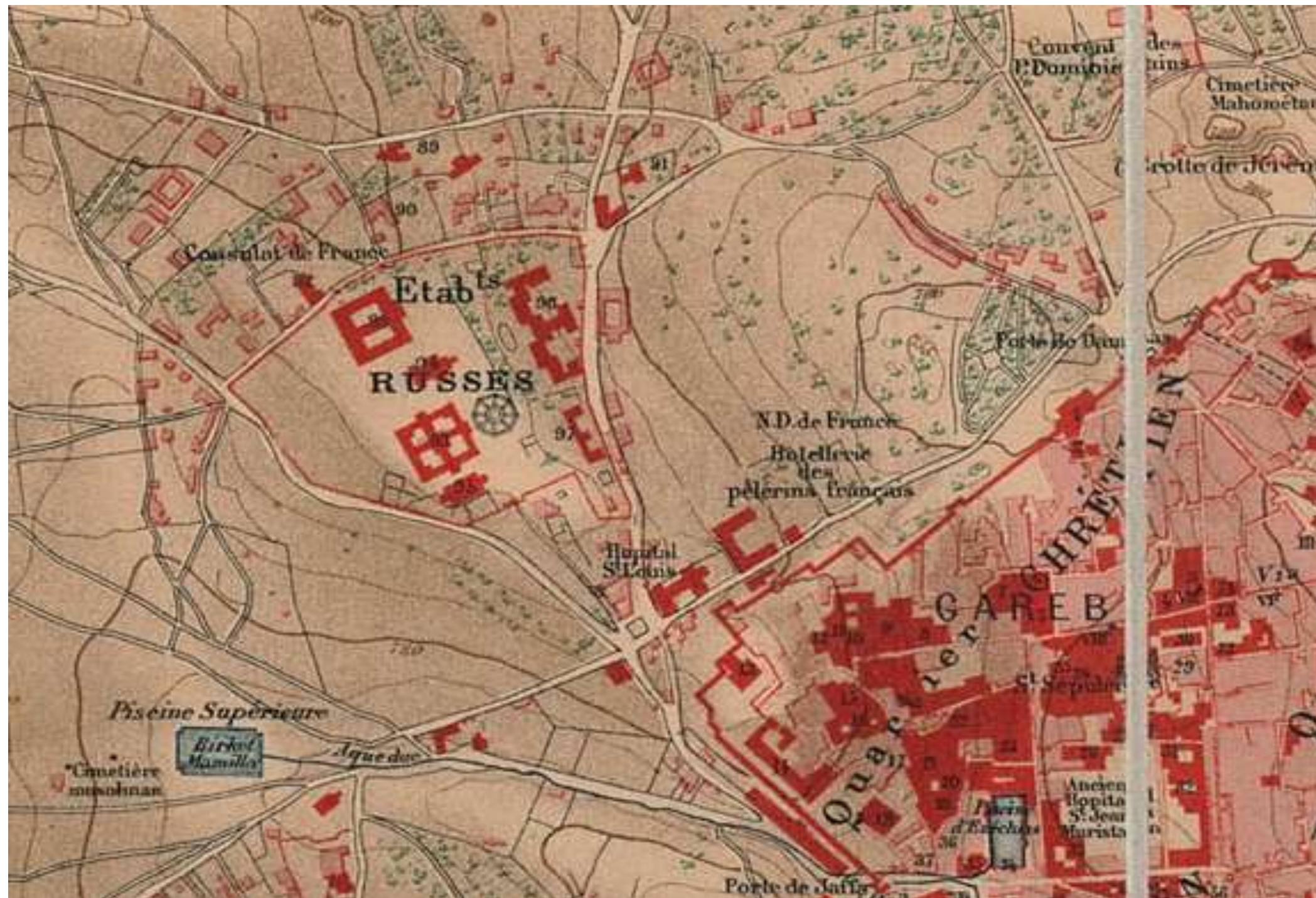

Guthe, Hermann 1849-1936.
Jerusalem

Leipzig & Stuttgart, [1883-84].

מפה היסטורית:

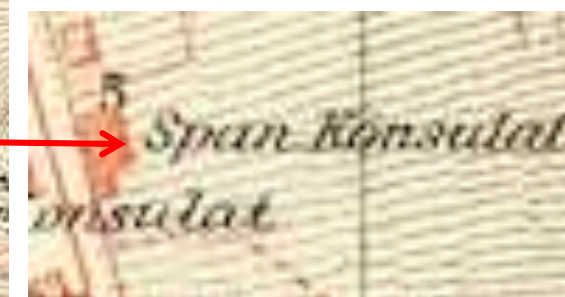
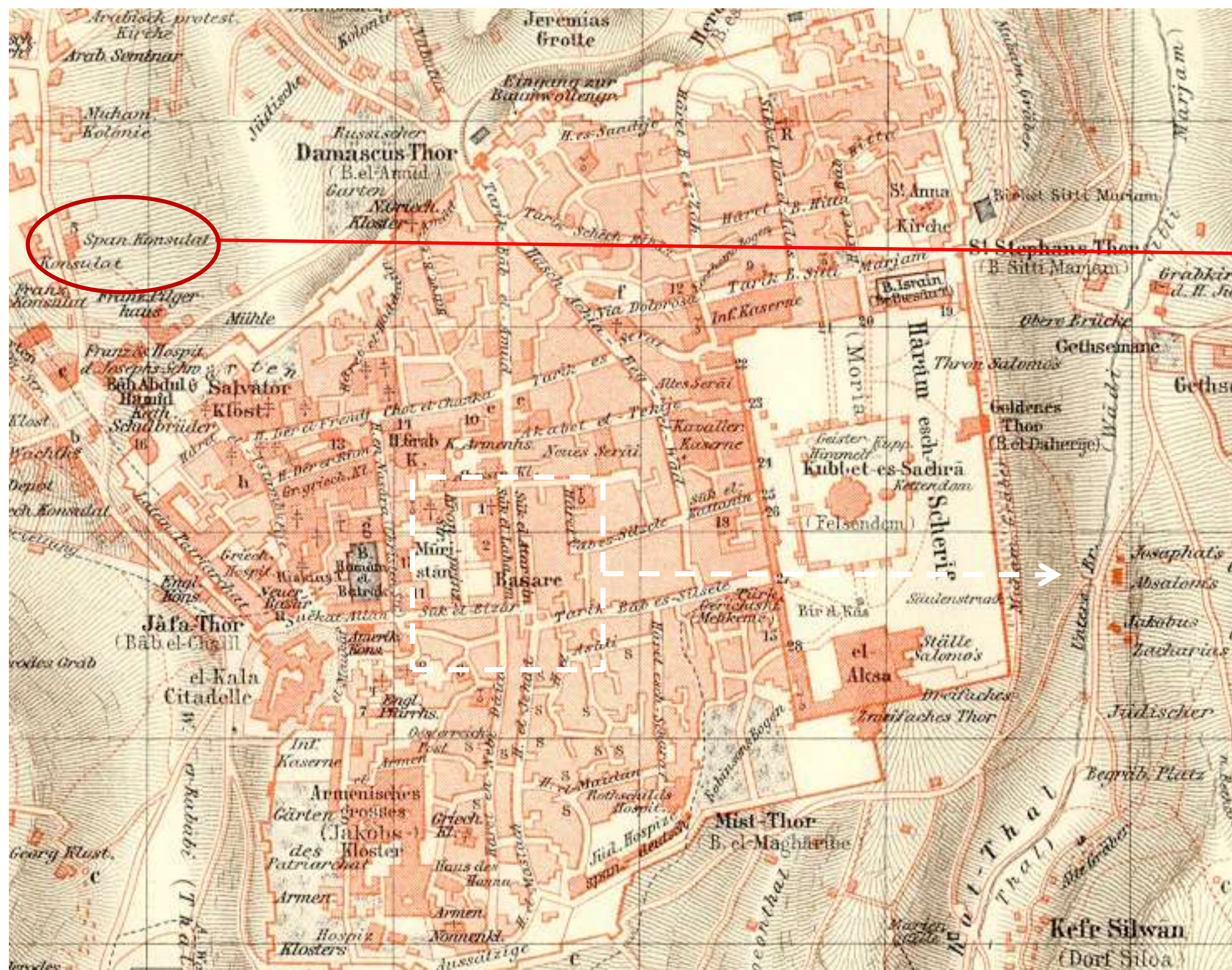
Victor guerin 1881

Nicole, Henri
Plan topographique de Jerusalem et de ses environs
Paris, 1886

1894

מקור המפה לא ידוע מלבד
השנה אין פרטים נוספים

מהמפה למדים אנו כי
המבנה שמש כקונסוליה של
ספרד בשלהי המאה ה-19

מפה היסטורית:

t. Petersburg, 1894

[Ancient and Modern Jerusalem]
St. Petersburg, 1894

Brockhaus, F. A. (Friedrich Arnold), 1772-1823

מתוך: ארכיון האספריה הלאומית ירושלים

מפה היסטורית:

Wilson, Charles 1900

**Wilson, Charles William, Sir,
1836-1905
Plan of Jerusalem
1900, October**

57

5. הסטוריה כרטוגרפית

פרק:

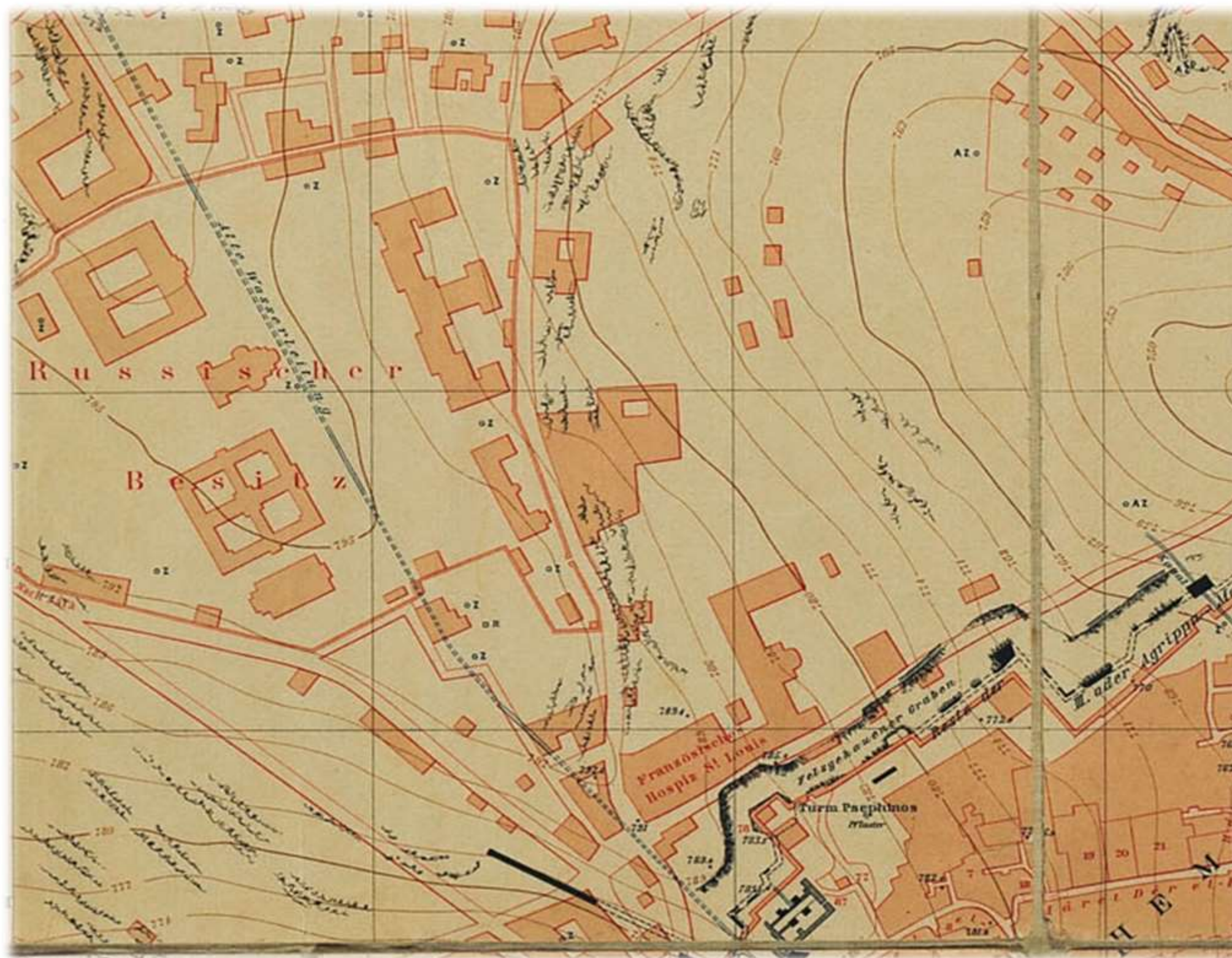
יד לקשיש

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

מפה היסטורית:

Kümmel, August 1904

Kümmel, August
Karte der Materialien zur Topographie des Alten Jerusalem
Leipzig, 1904.
Brockhaus, F. A. (Friedrich Arnold), 1772-1823

מתוך: ארכיון האספריה הלאומית ירושלים

58

נובמבר
2011

5. הסטוריה כרטוגרפית

פרק:

יד לקשיש

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

מפה היסטורית:

Lemaan
Yerushalayim,
1925

Lemaan Yerushalayim, 1925

59

נובמבר
2011

5. הסטוריה כרטוגרפית

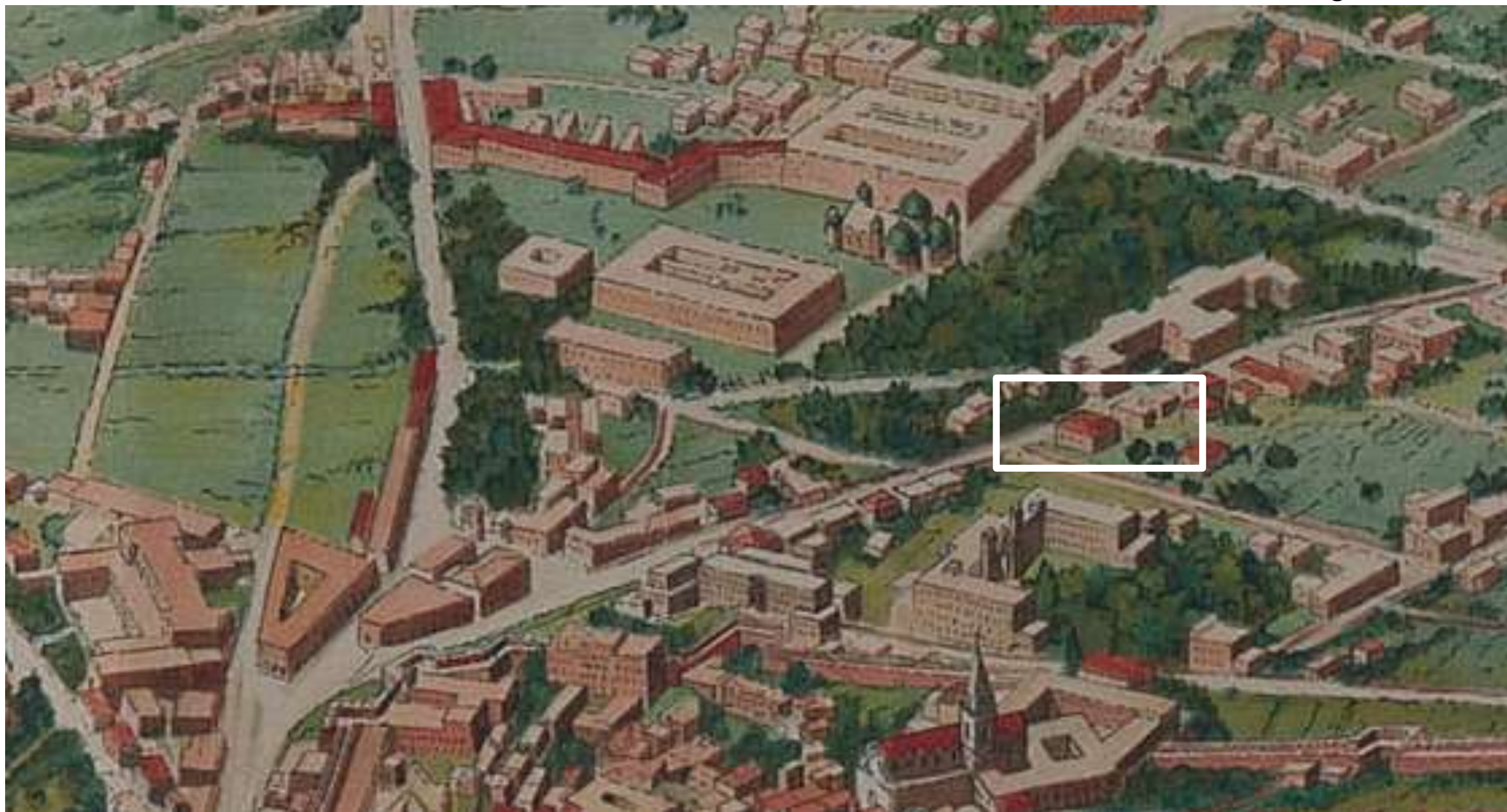
פרק:

יד לקשיש

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

s.o.p (survey of palestine) 1927
 ספריית המפות, האוניברסיטה העברית, מח'
 לגאוגרפיה

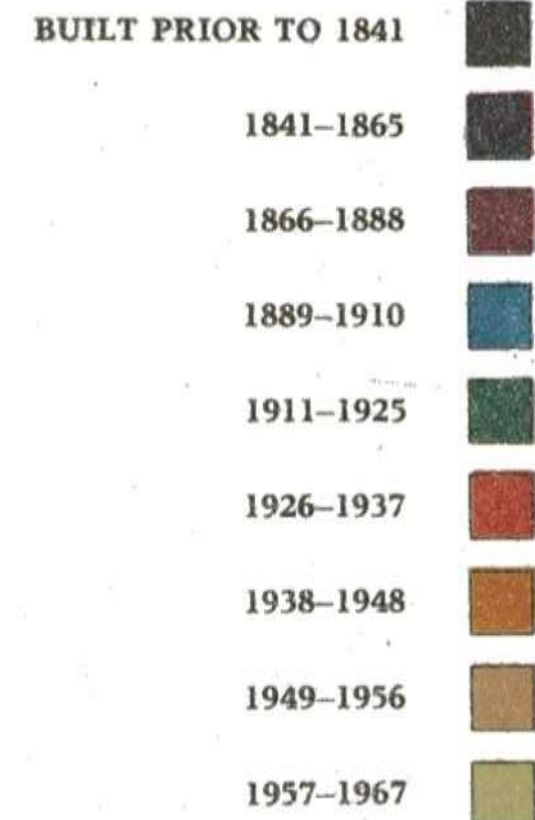
Stegmiller, R. & Fr.
[Map of Jerusalem]
München, 1928

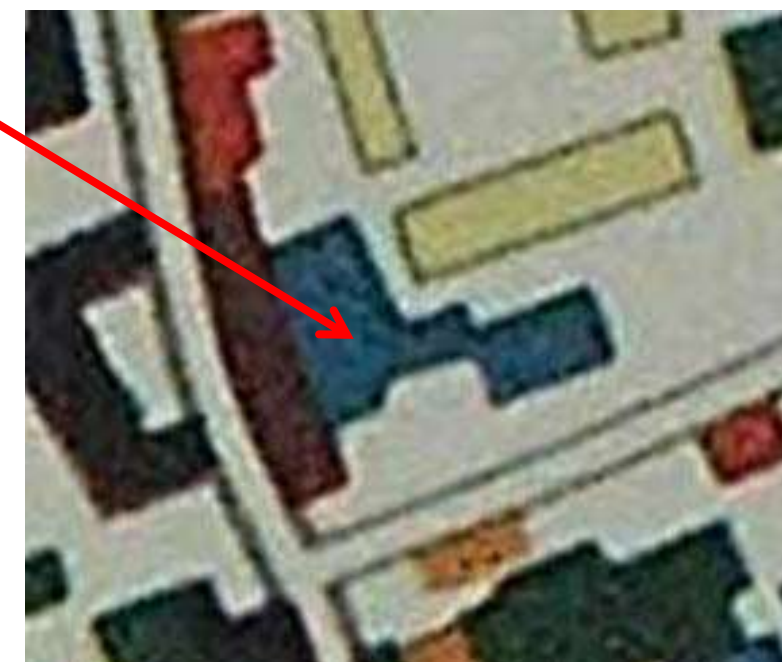
s.o.p (survey of
palestine) 1934
ספריית המפות,
האוניברסיטה העברית,
מח' לגאוגרפיה

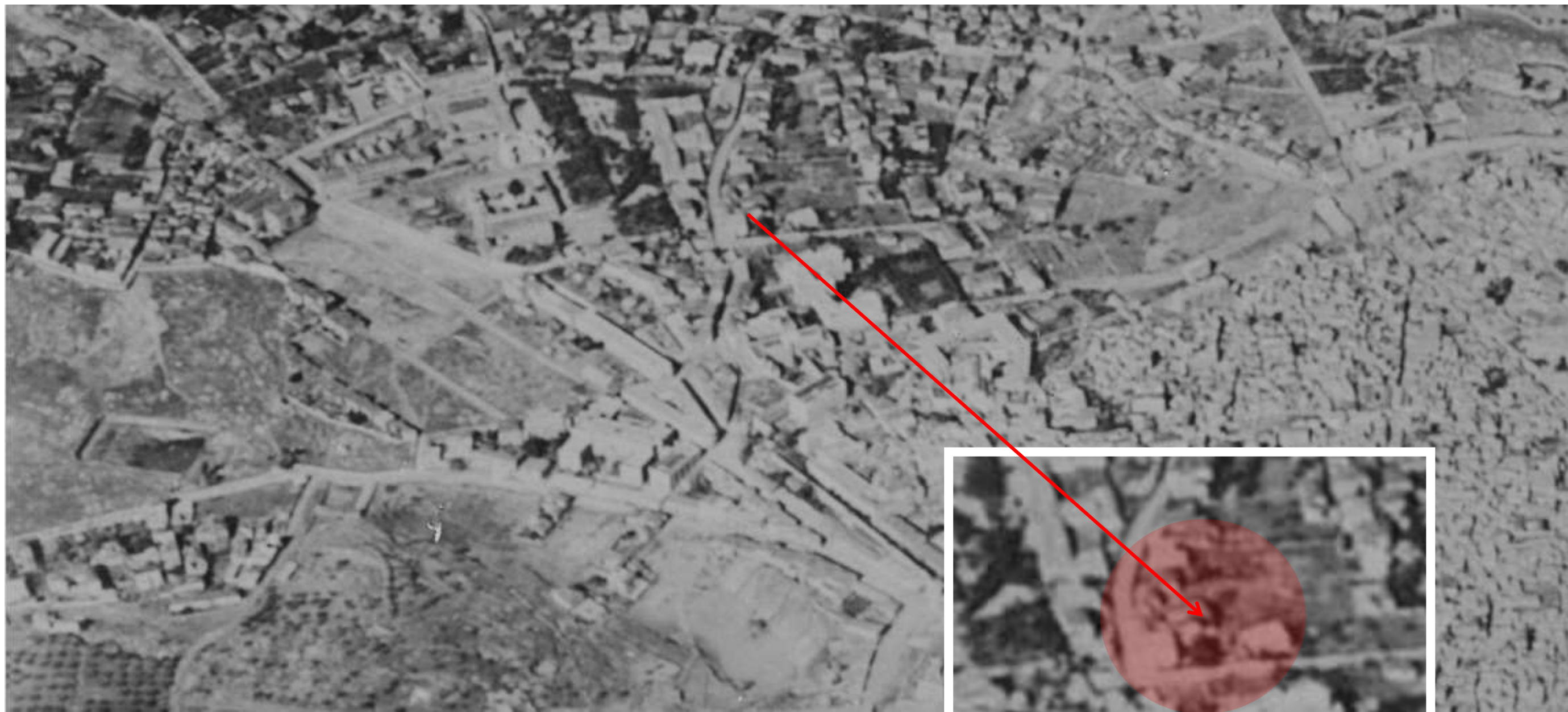
1947

חלוקת השנים ע"פ אטלס
ירושלים- אינה תואמת את
הרישום העולה מהמפות

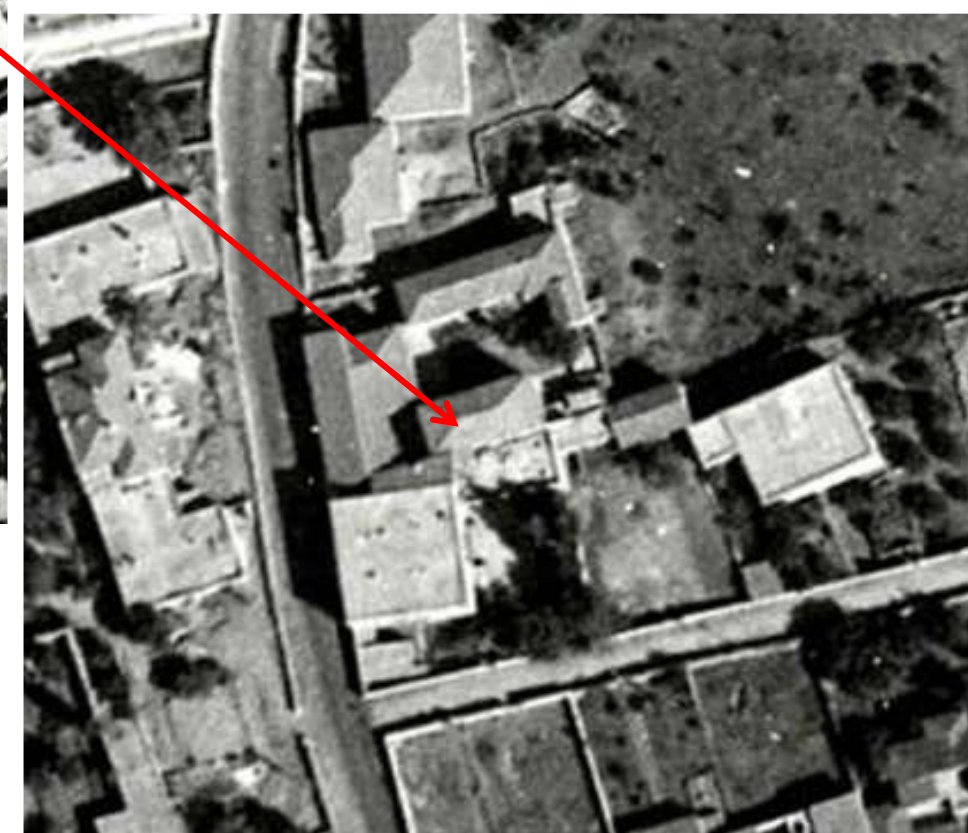
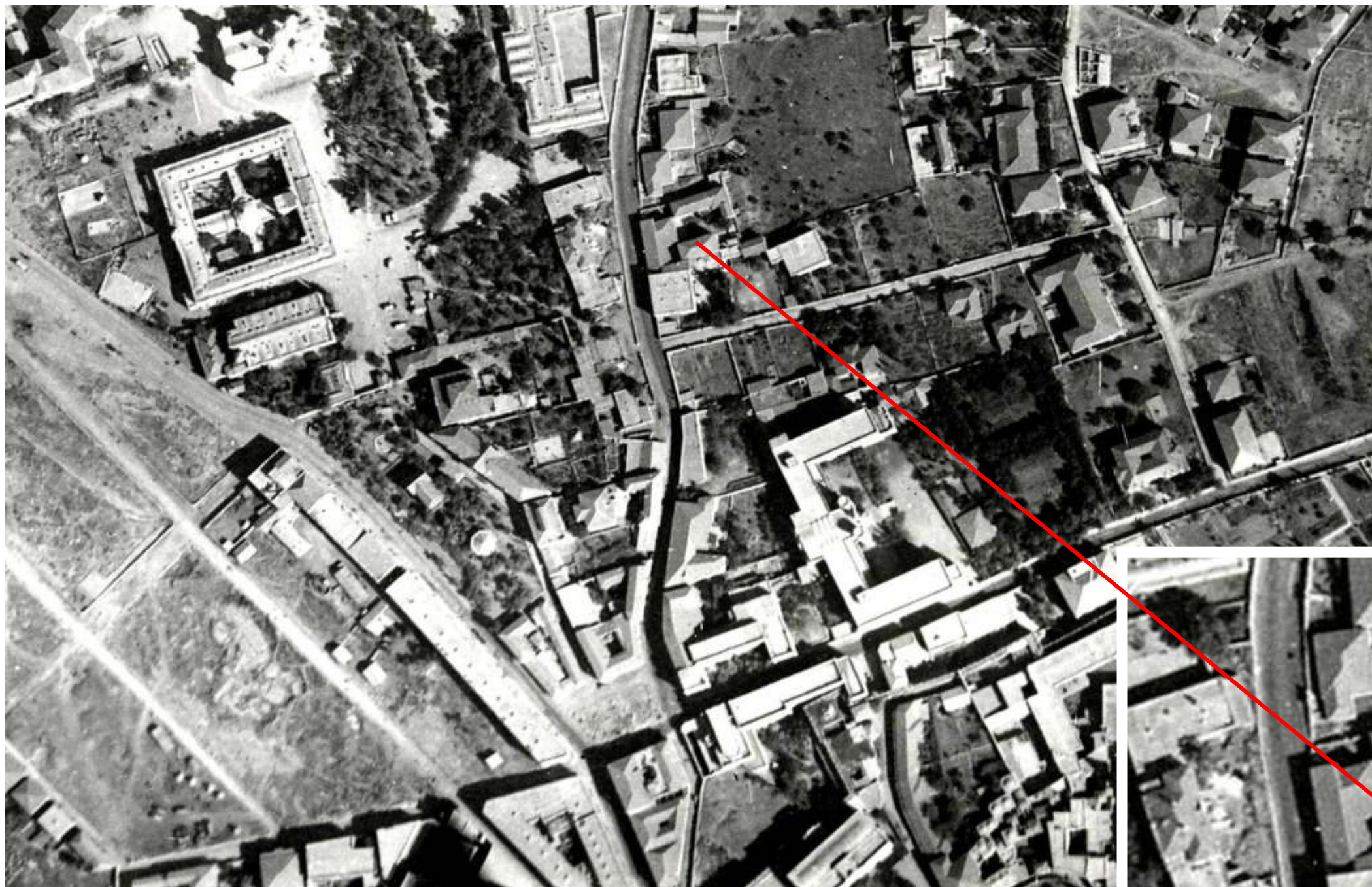
מתוך אטלס ירושלים- החברה להוצאת ההיסטוריה של עם ישראל 1973

1917

מתוך: ארכיון מחוז באיירן

תצלומי אוויר:

מתוך: ארכיון מחוז באיירן

1917

65

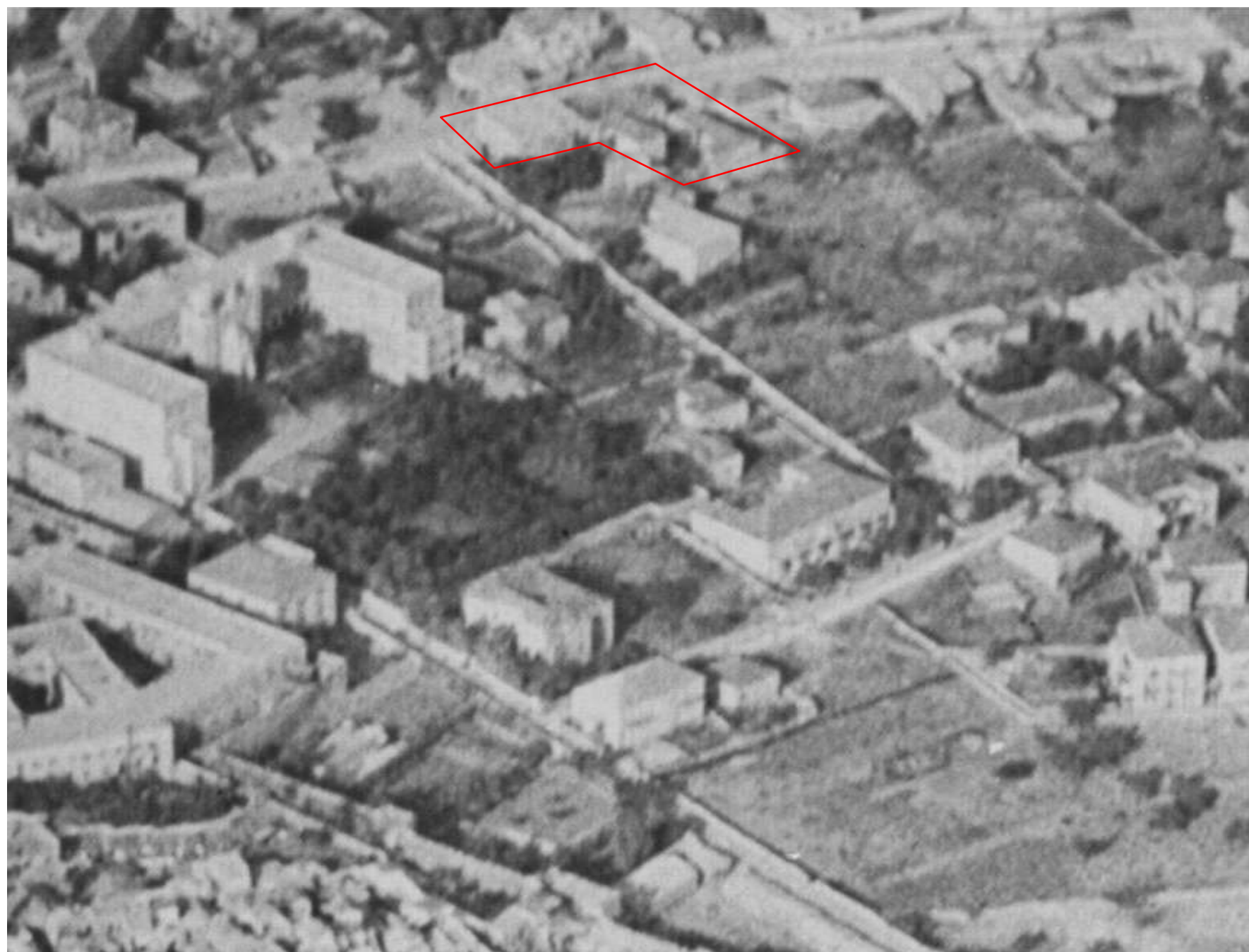
נובמבר
2011

פרק:

5. הסטוריה כרטוגרפית

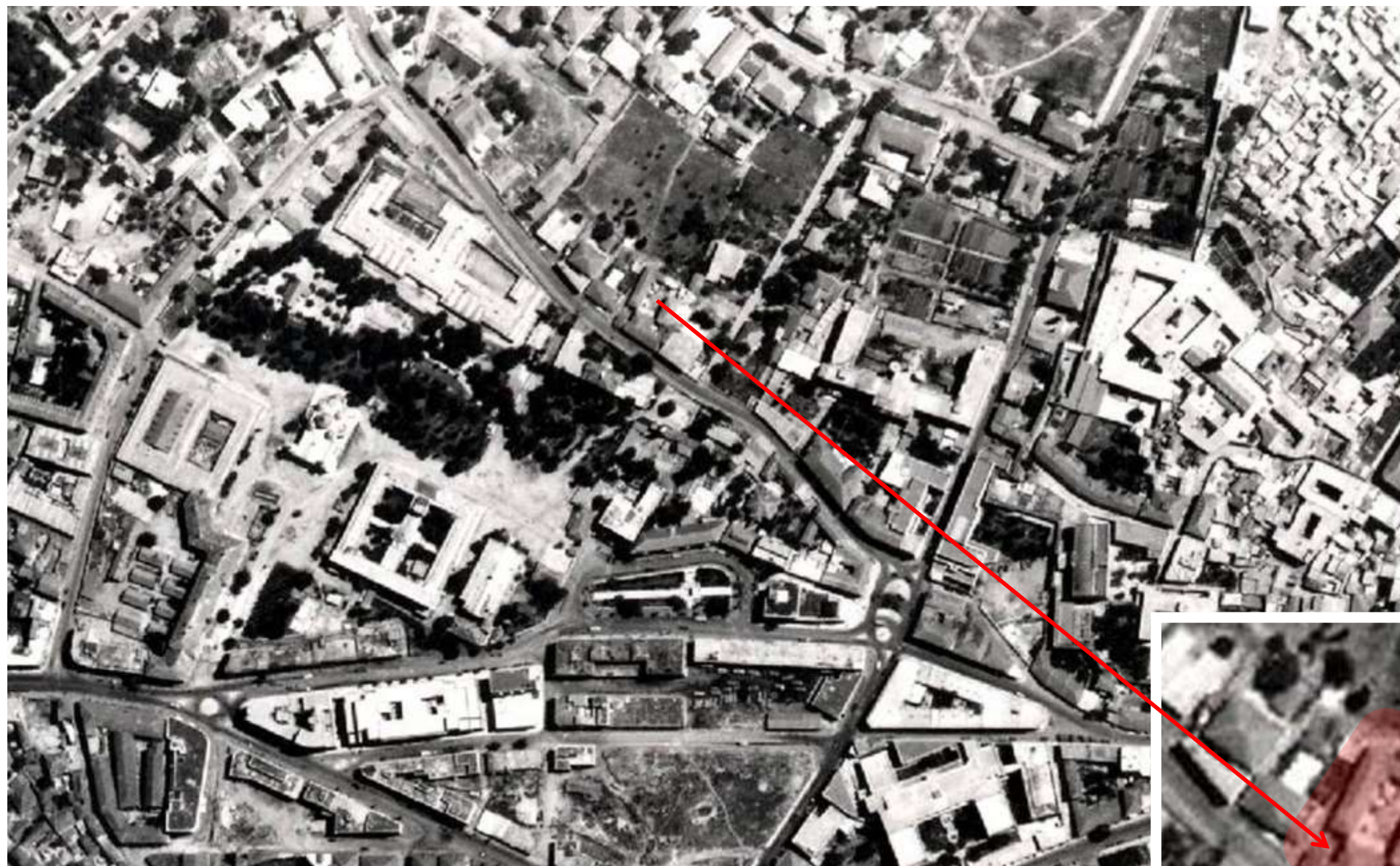
יד לקשיש

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

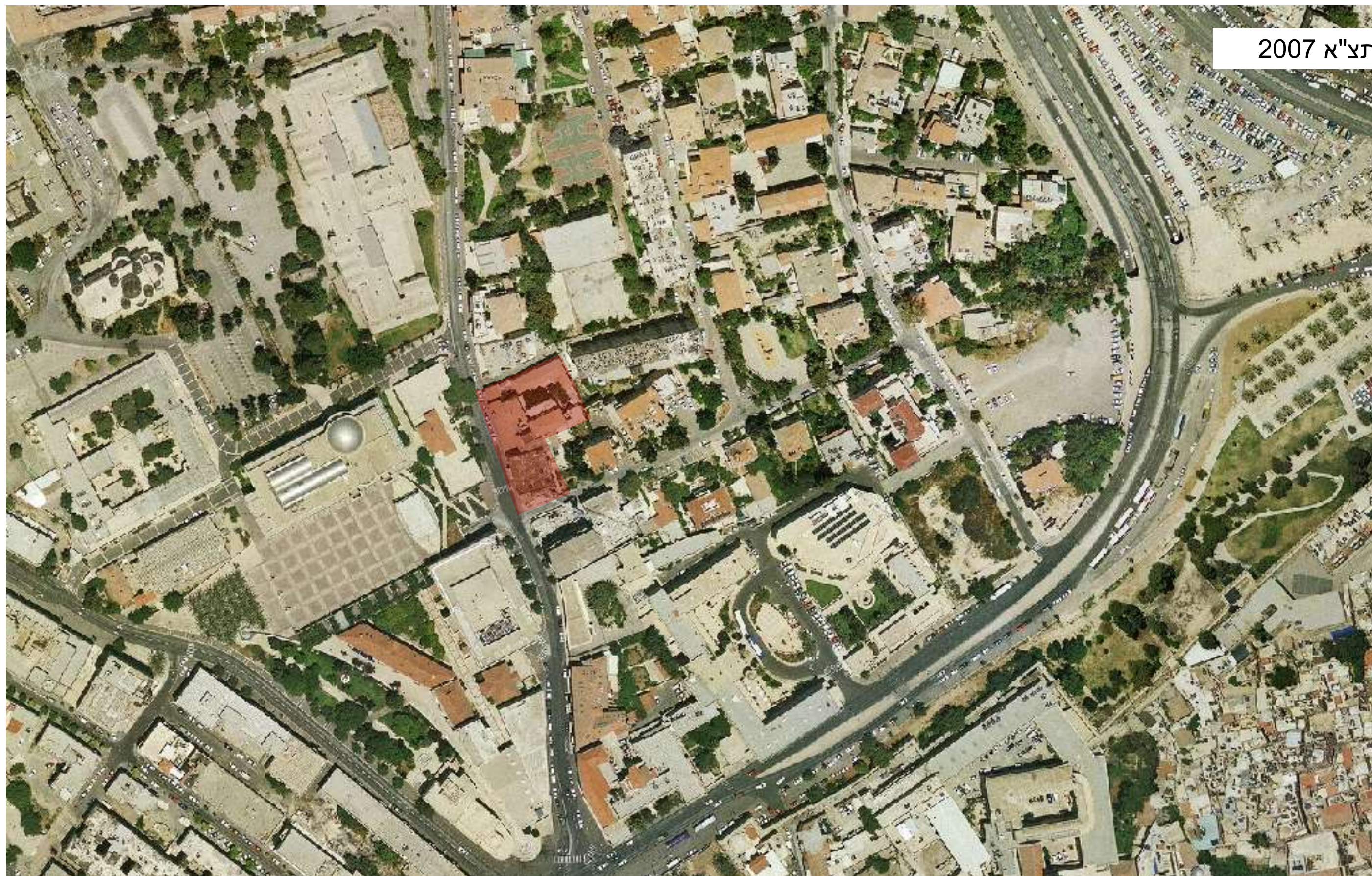
מתוך: ארכיון מחוז באיירן

תצ"א 1918

תצ"א 1944

תצ"א 2007

68

פרק:

5. הסטוריה כרטוגרפית

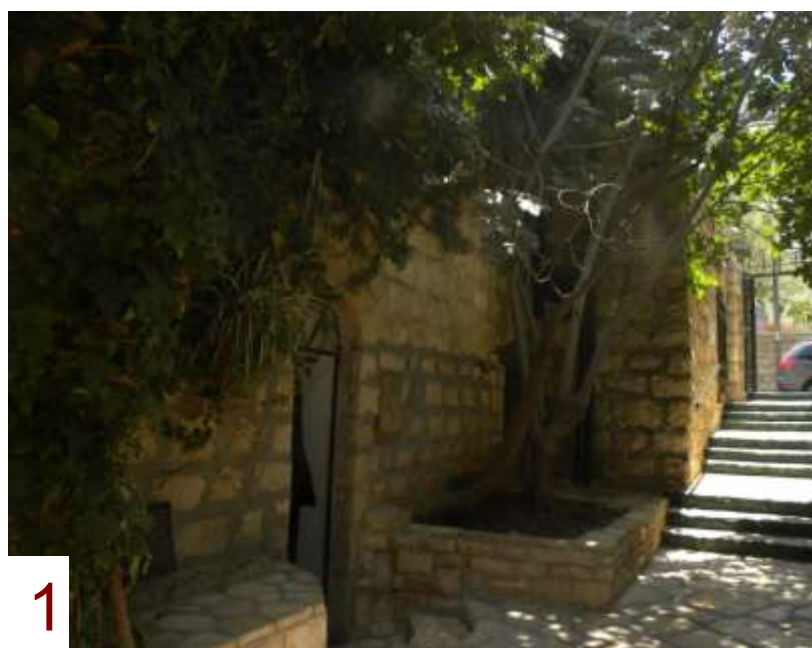
יד לקשיש

נובמבר
2011

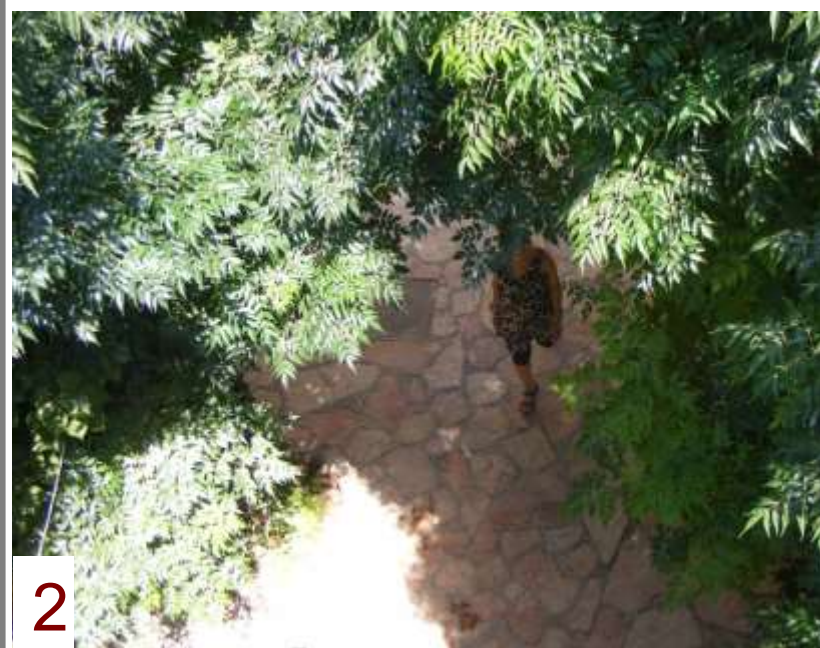
שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

8. תיעוד צילומי-

צילום צמחייה

1

2

3

4

5

6

יד לבקש

פרק:

8. תיעוד צילומי- צמחייה

69

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

8. תיעוד צילומי

חזית מערב

8. תיעוד צילומי- חזית מערב

פרק:

יד לקשיש

70

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

8. תיעוד צילומי

חזית מערב

8. תיעוד צילומי- חזית מערב

פרק:

יד לקשיש

71

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

8. תיעוד צילומי

חזית מערב

8. תיעוד צילומי- חזית מערב

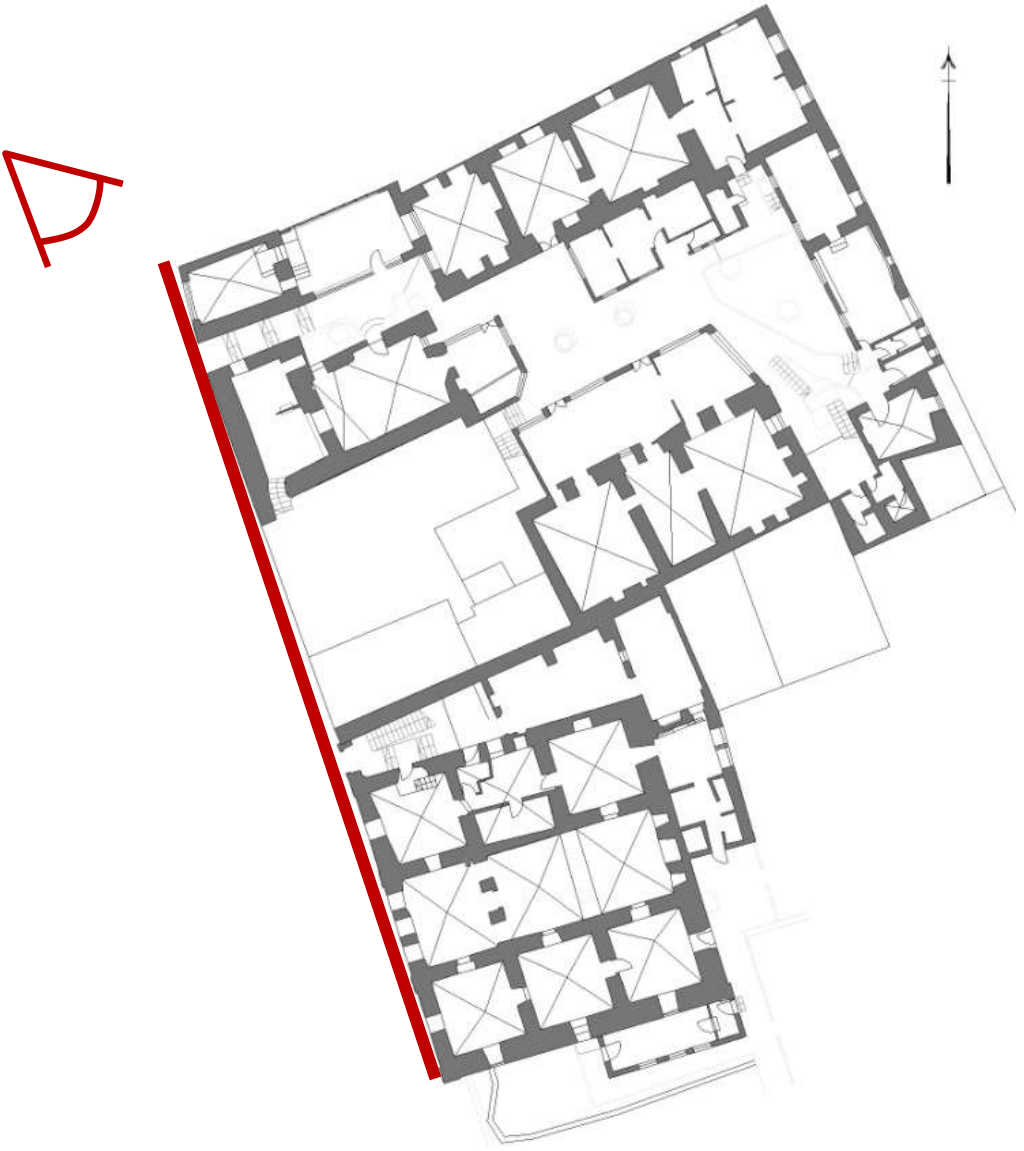
פרק:

יד לקשיש

72

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

73	פרק: 8. תיעוד צילומי- חזית מערב	יד לקשיש
נובמבר 2011	שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520	

8. תיעוד צילומי- חזית דרום

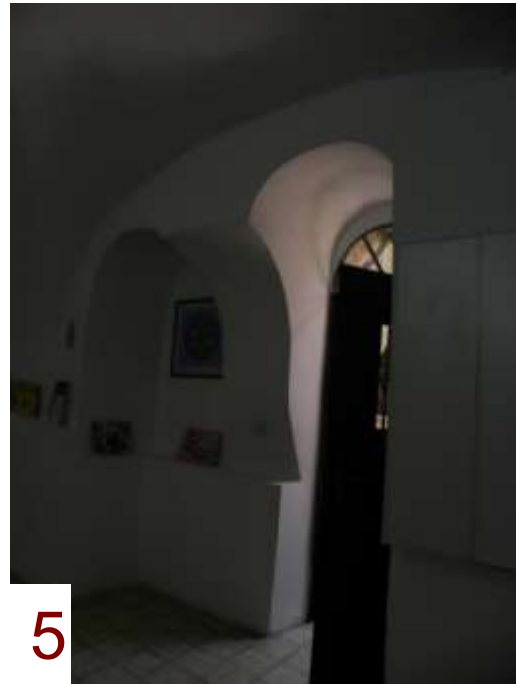
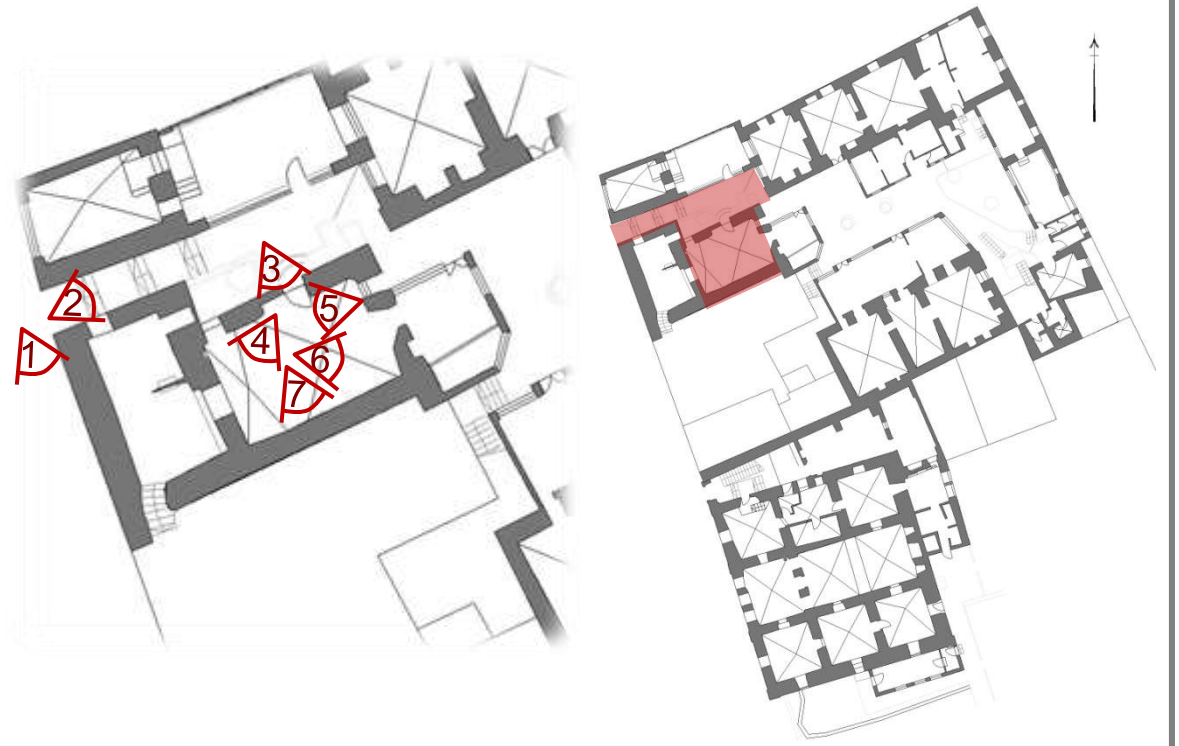
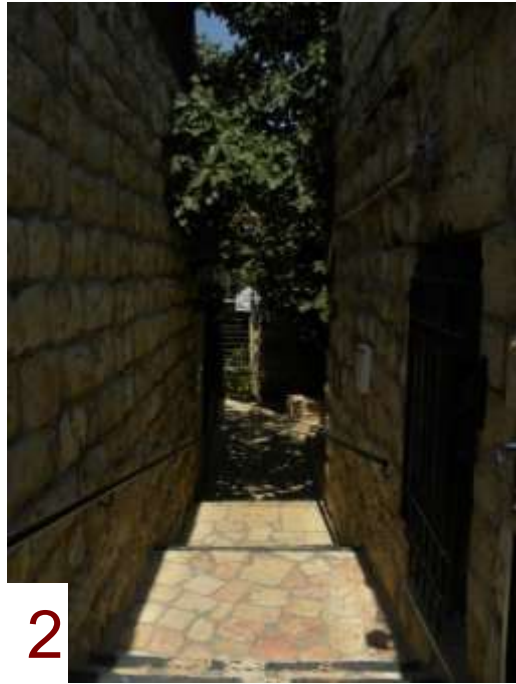
פרק:

יד לקשיש

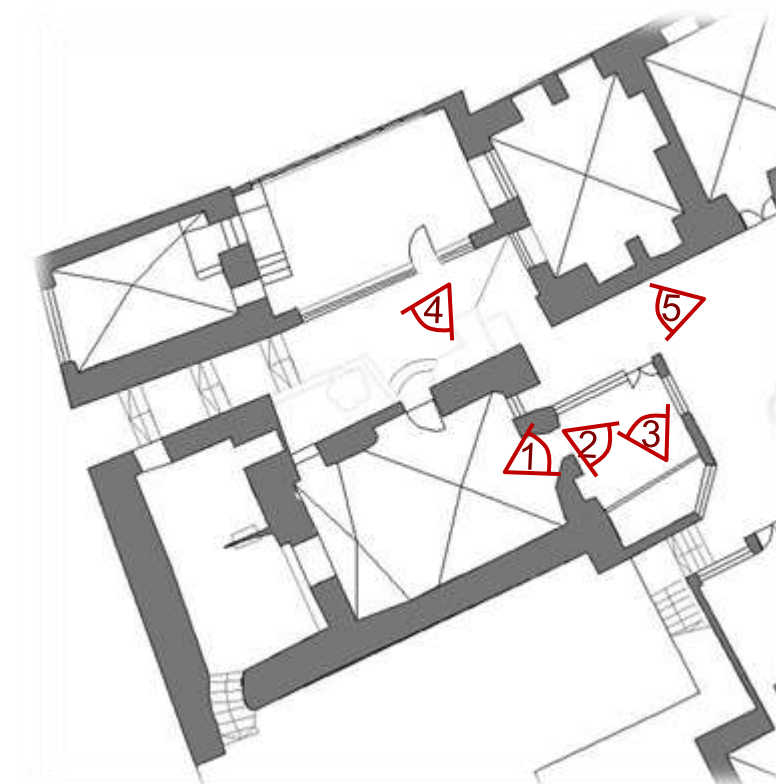
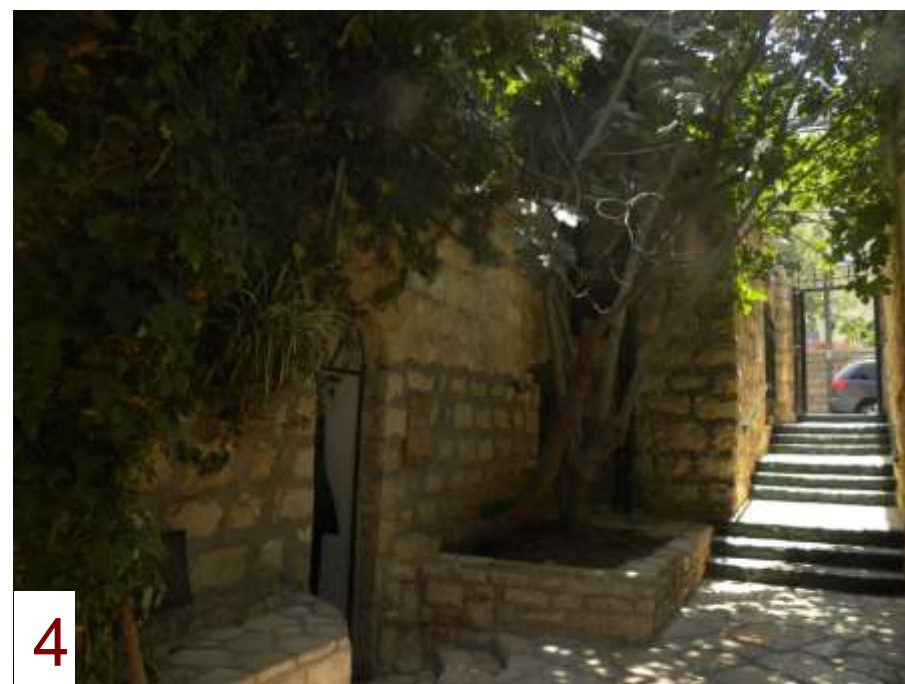
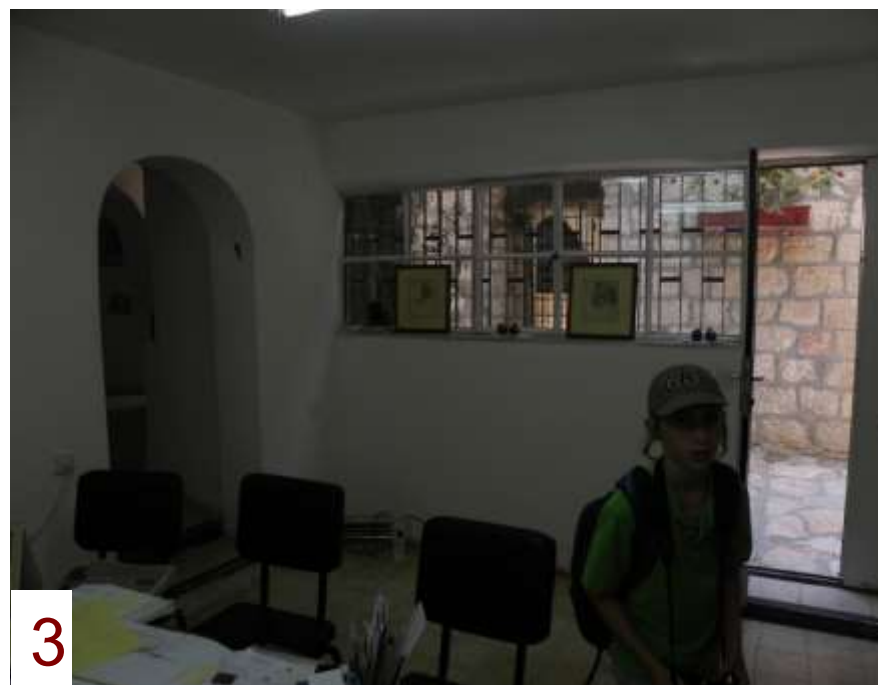
75

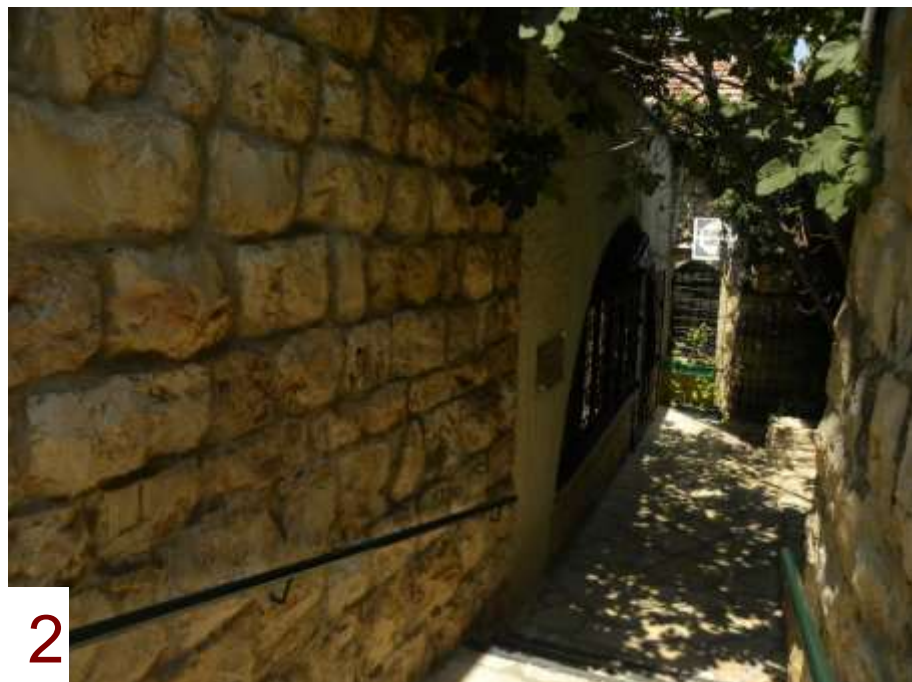
נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

76	8. תיעוד צילומי- צילומי פנים פרק:	יד לקשיש
נובמבר 2011		

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

78

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

2

1

5

4

3

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

79

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

2

1

5

4

3

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

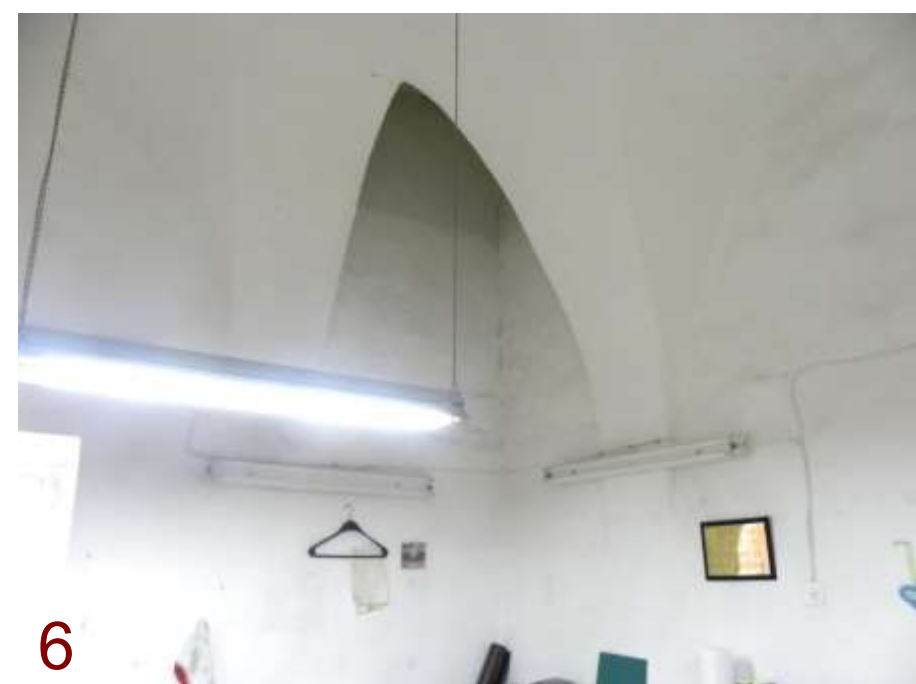
פרק:

יד לקשיש

80

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

81

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

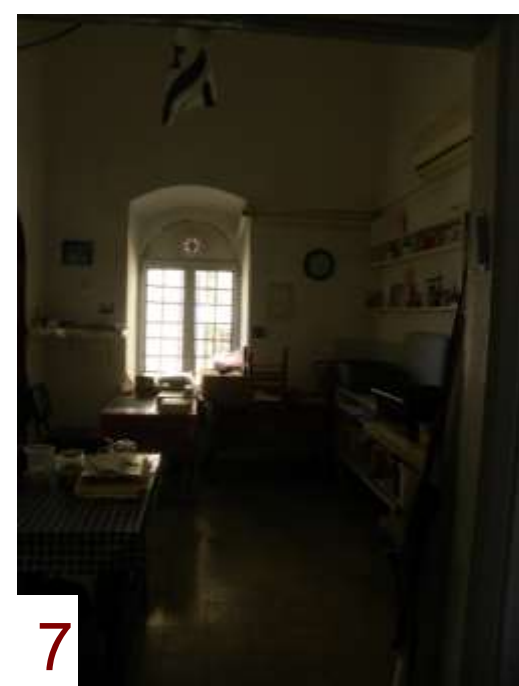
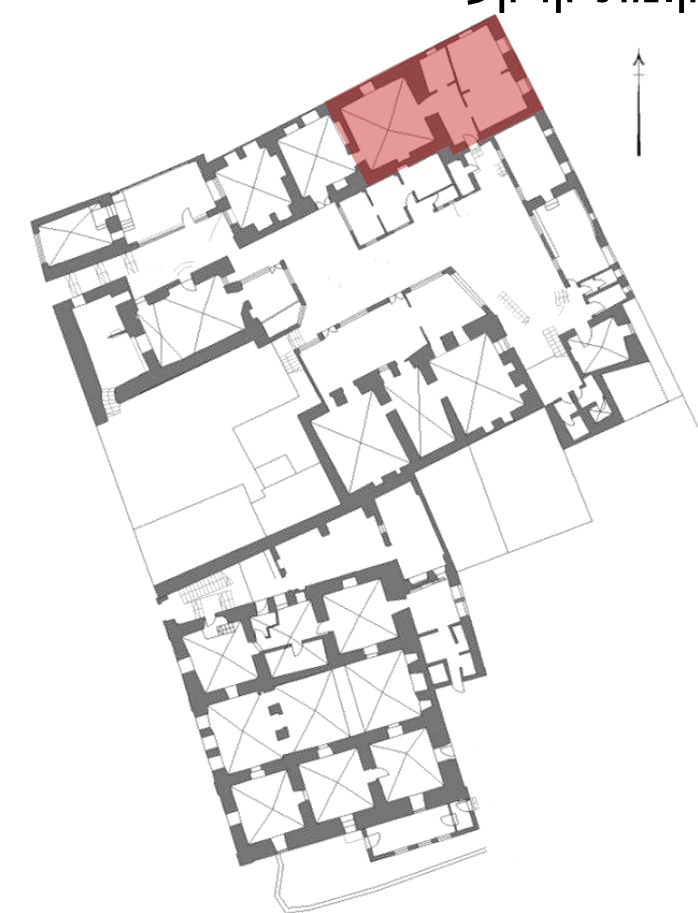
3

2

1

7

6

5

4

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

82

נובמבר
2011

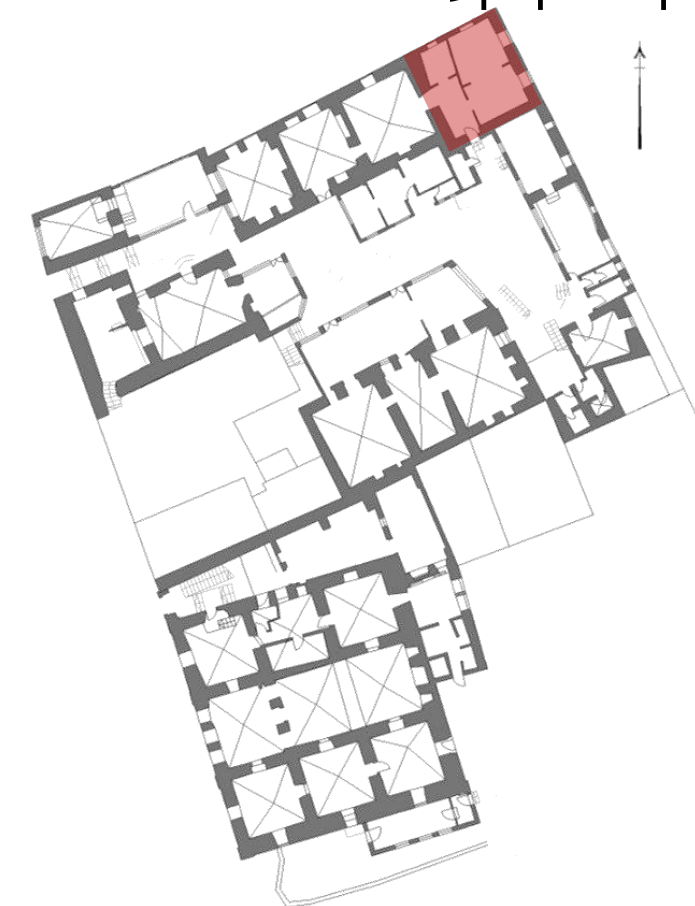
שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

2

1

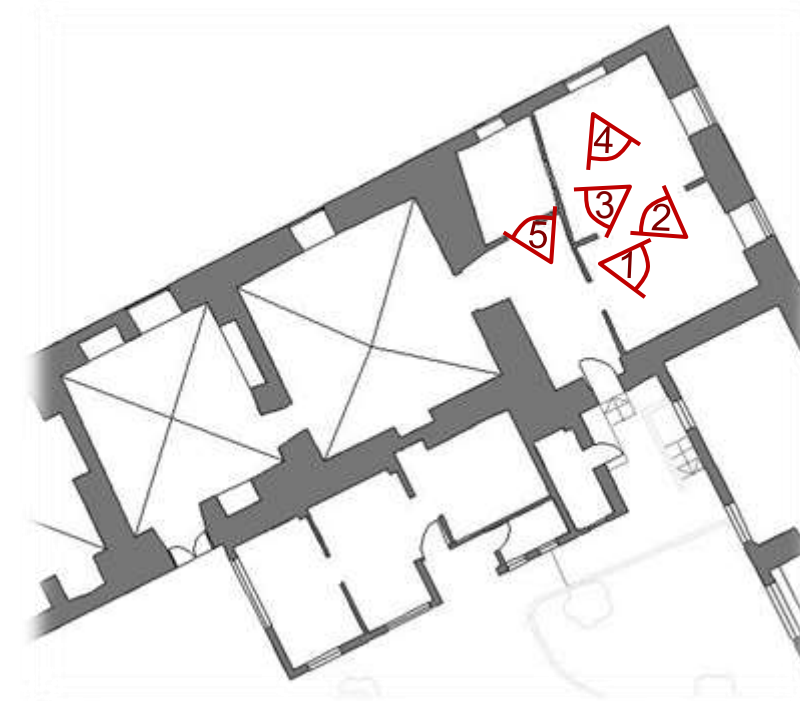
5

4

3

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

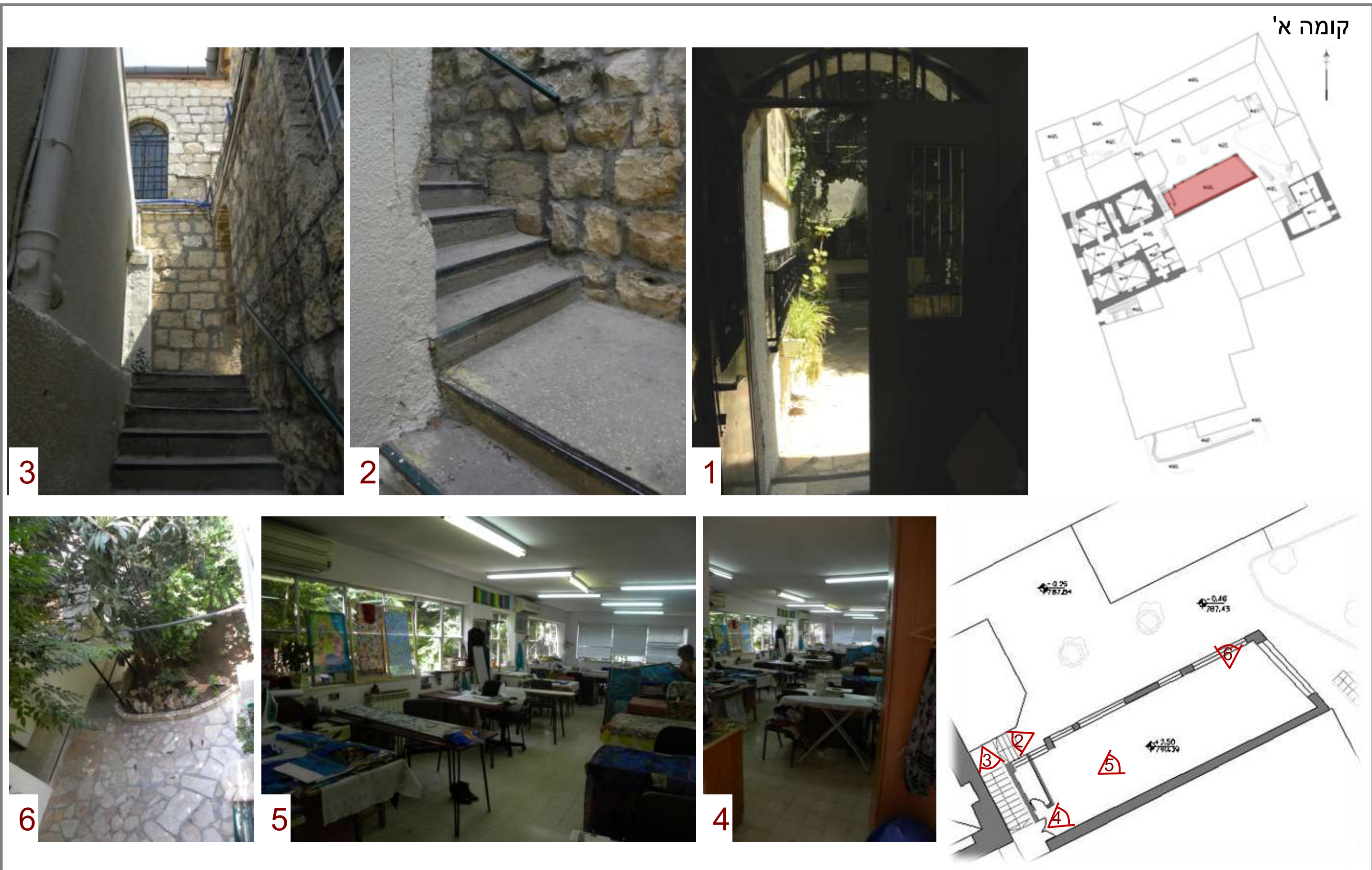
פרק:

יד לקשיש

83

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

84	8. תיעוד צילומי- צילומי פנים פרק:	יד לקשיש
נובמבר 2011		

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

3

2

1

5

4

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

85

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

3

2

1

5

4

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

86

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

4

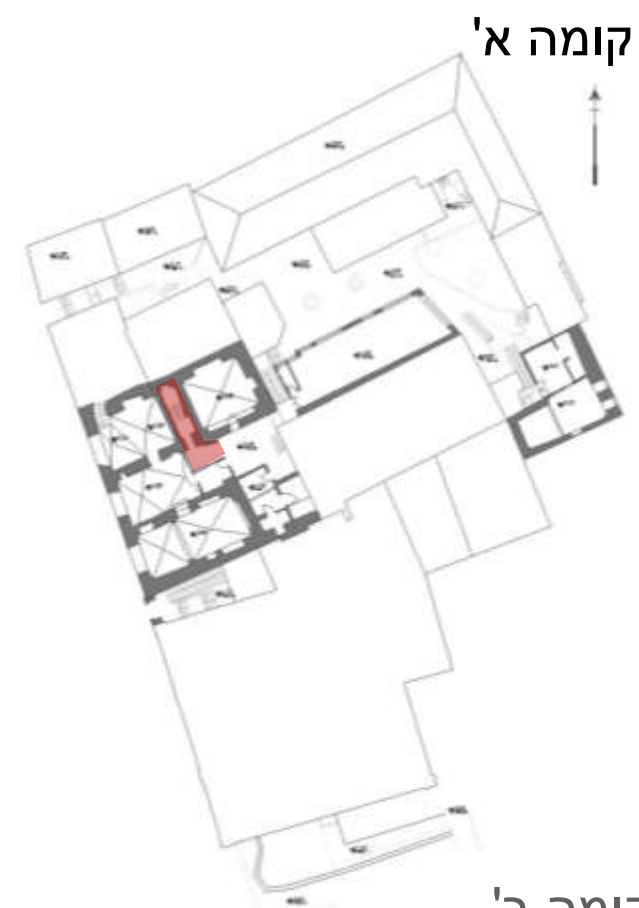
3

2

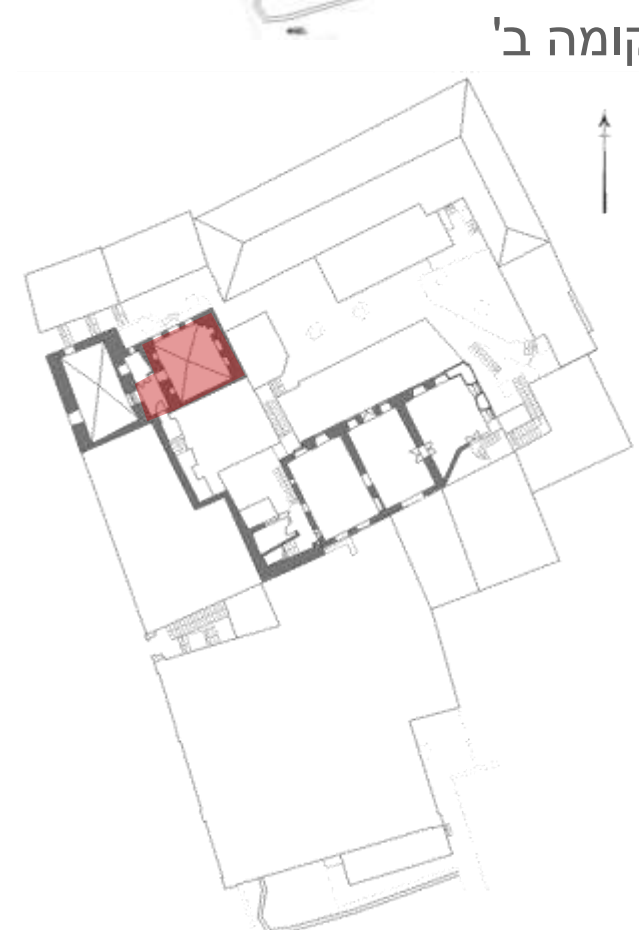
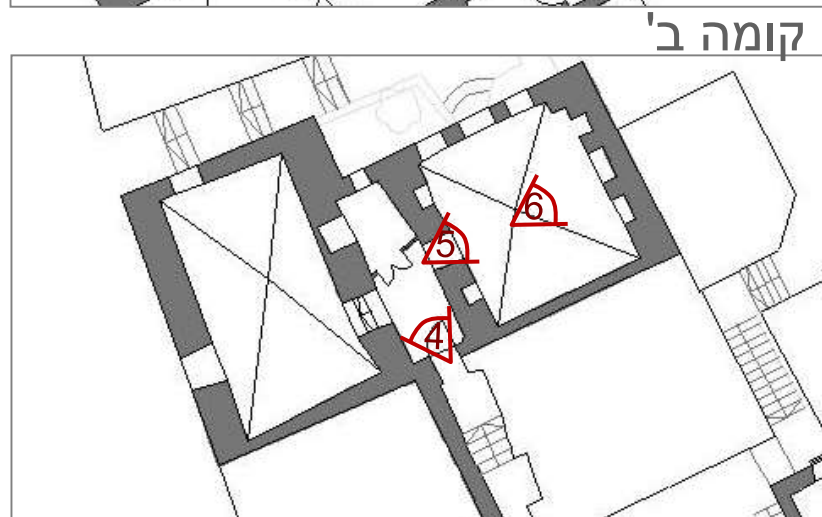
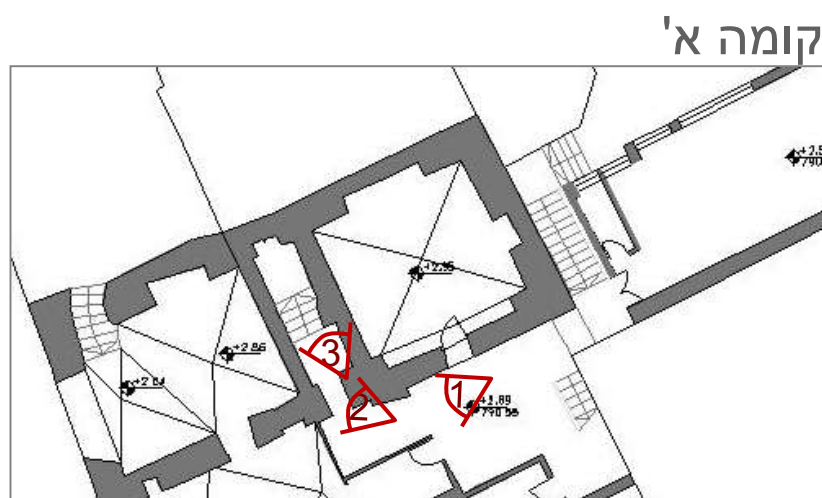
1

6

5

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

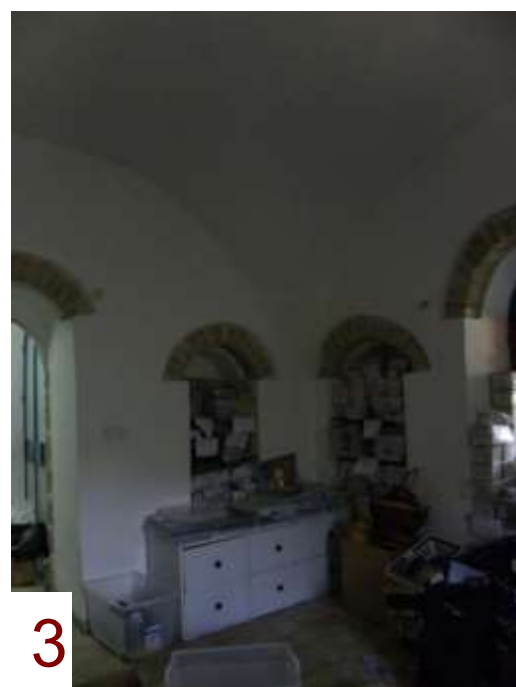
פרק:

יד לקשיש

87

נובמבר
2011

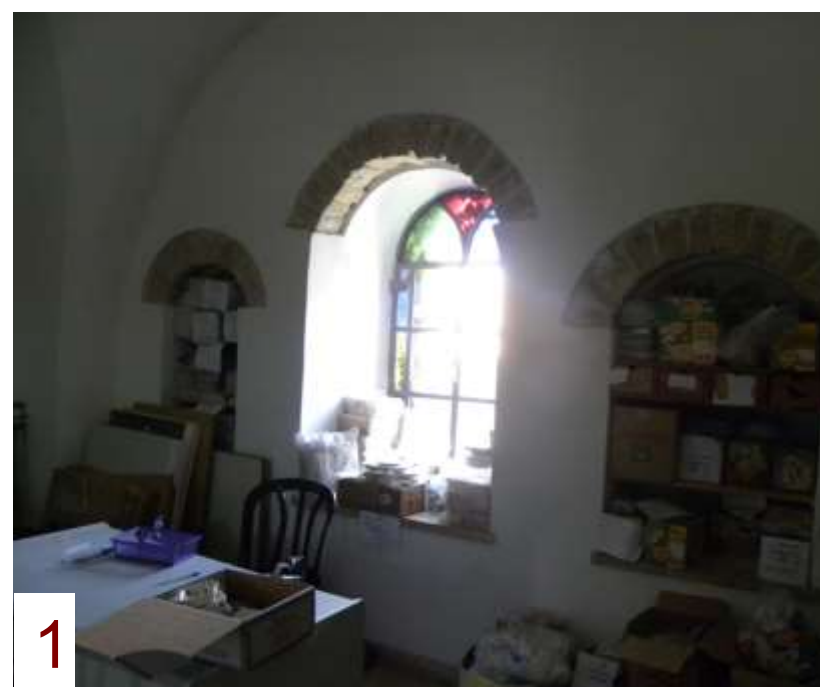
שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

3

2

1

7

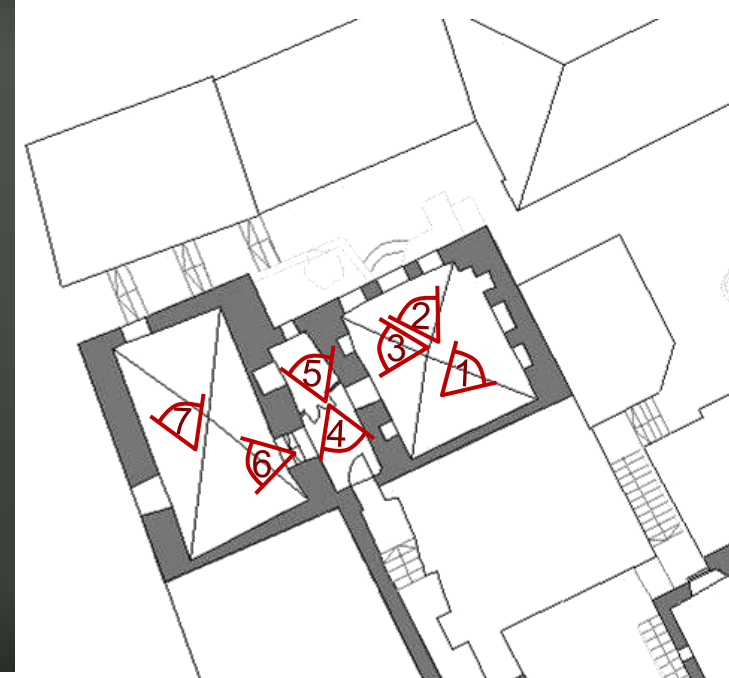
6

5

4

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

88

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

3

2

1

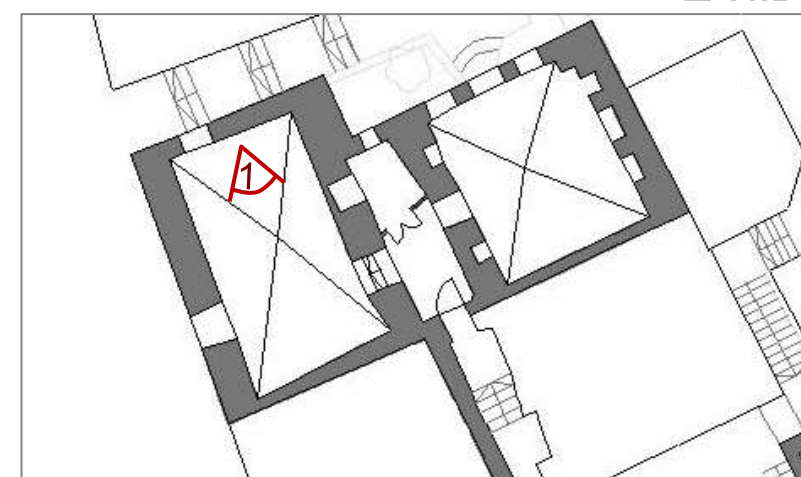
קומה ב'

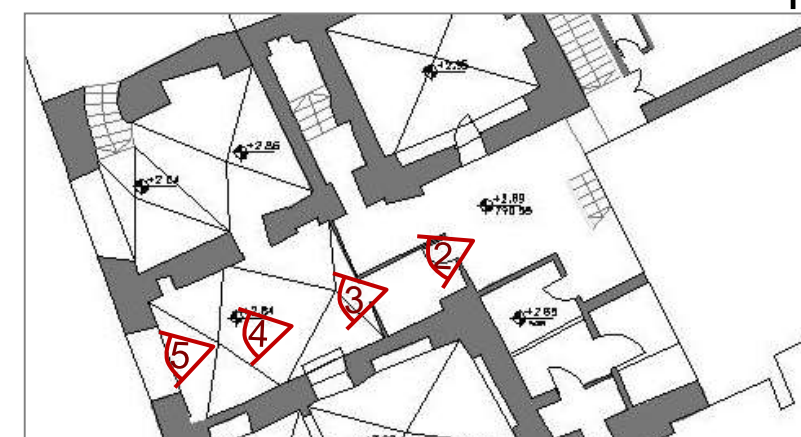
5

4

קומה ב'

קומה א'

קומה א'

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

89

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

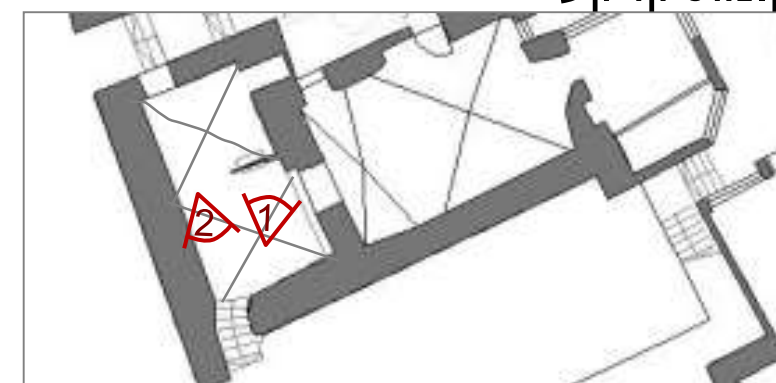

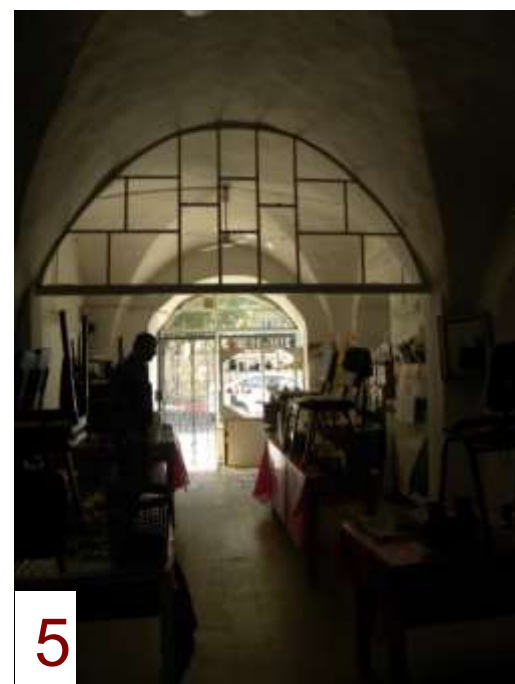
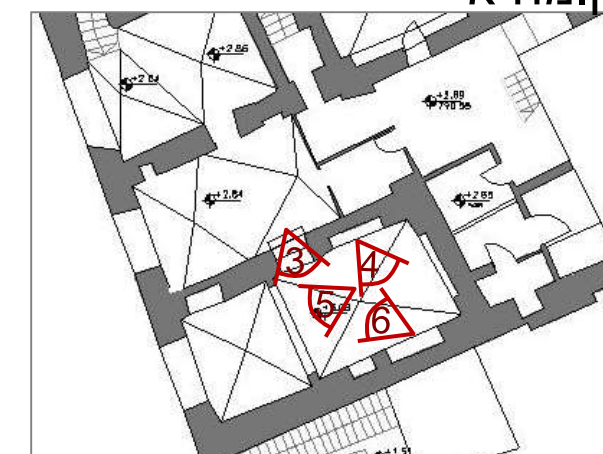
קומה א'

קומת קרקע

קומה א'

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

91

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

3

2

1

7

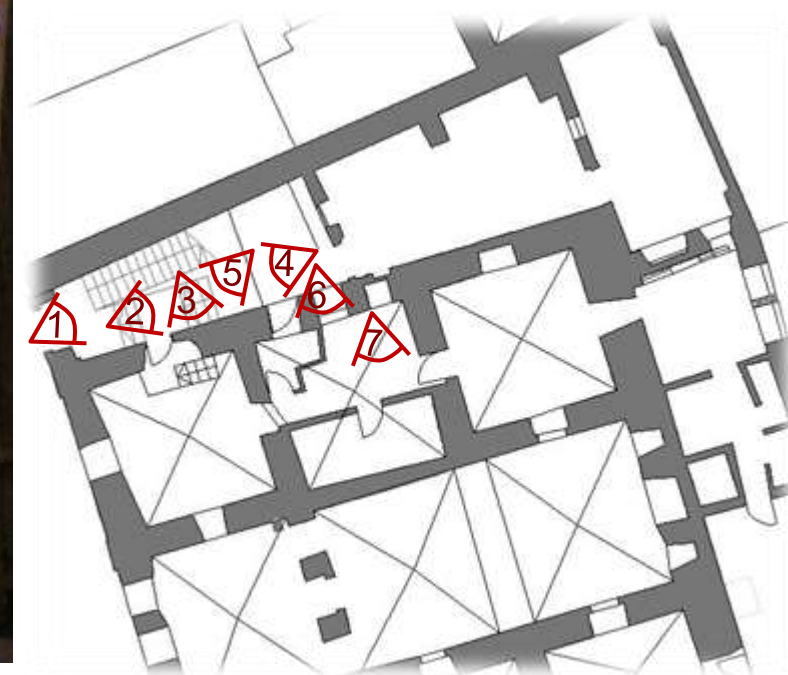
6

5

4

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

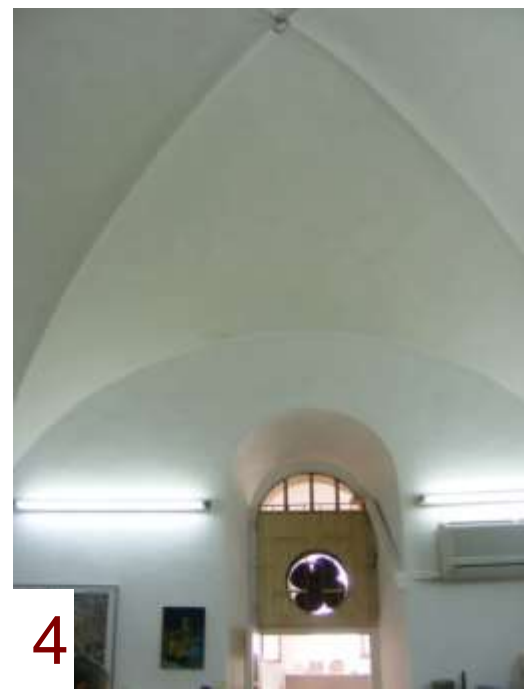
פרק:

יד לקשיש

92

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

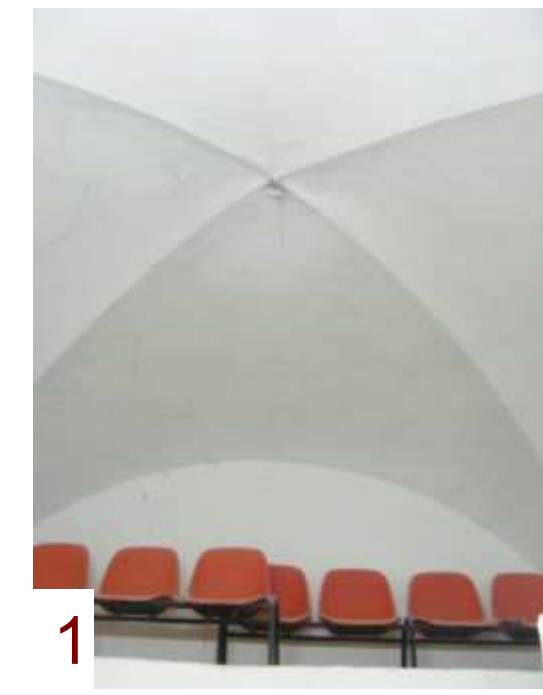
4

3

2

1

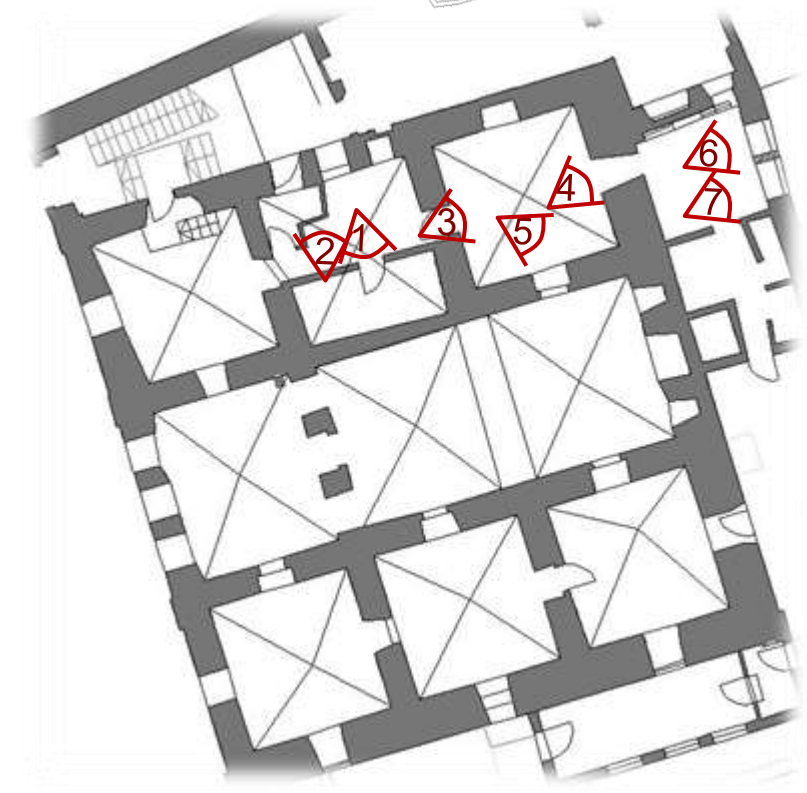
7

6

5

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

93

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

2

1

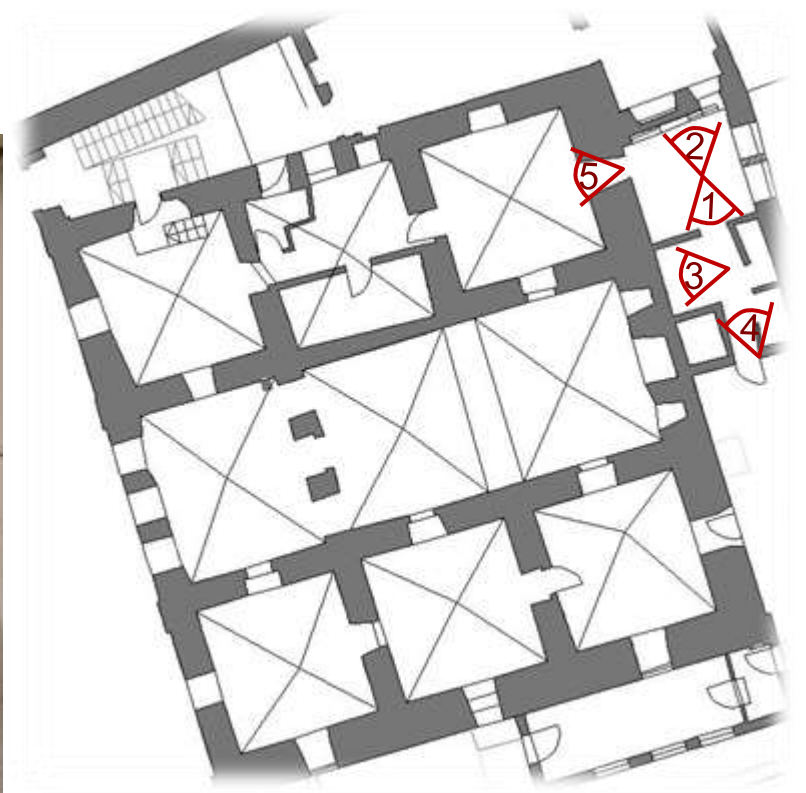
5

4

3

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

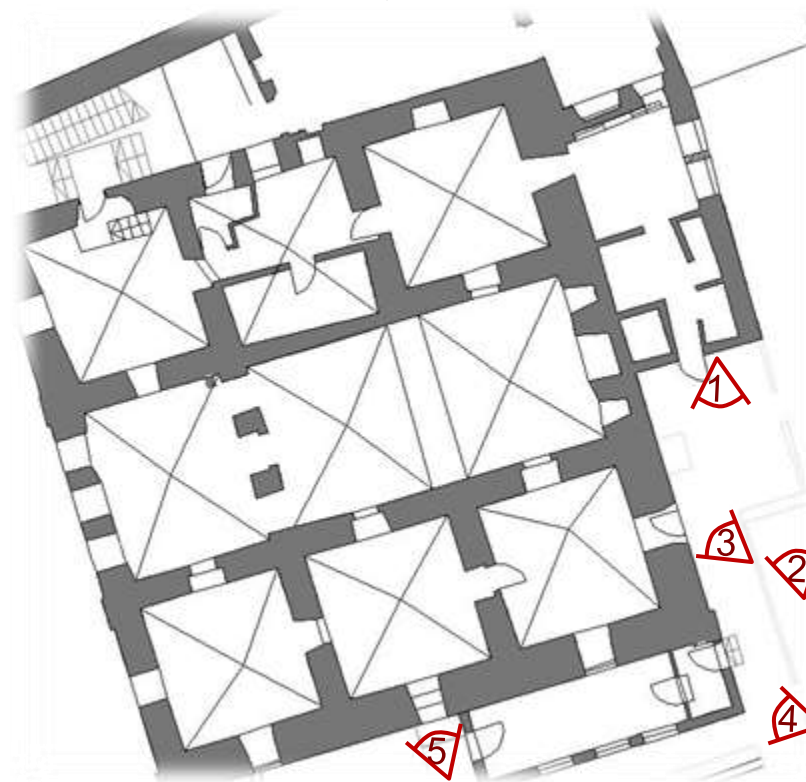
פרק:

יד לקשיש

94

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

4

3

2

1

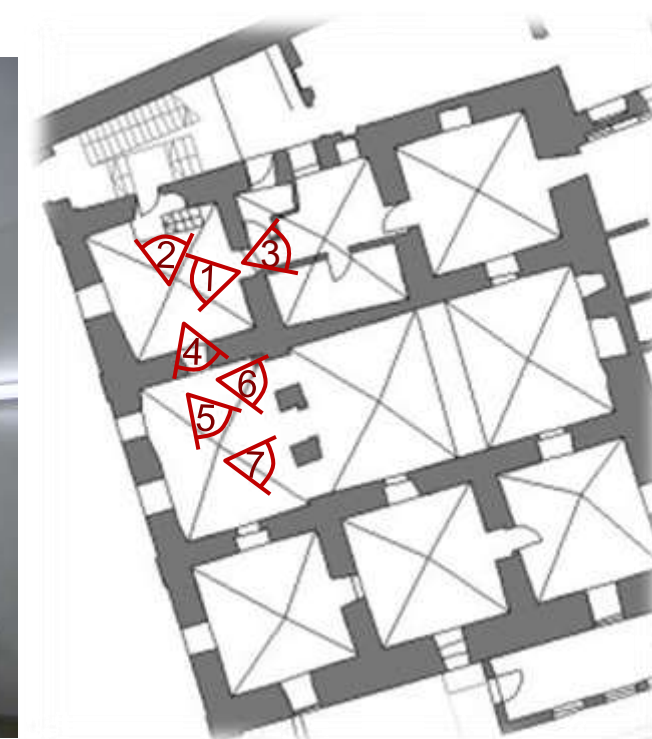
7

6

5

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

96

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

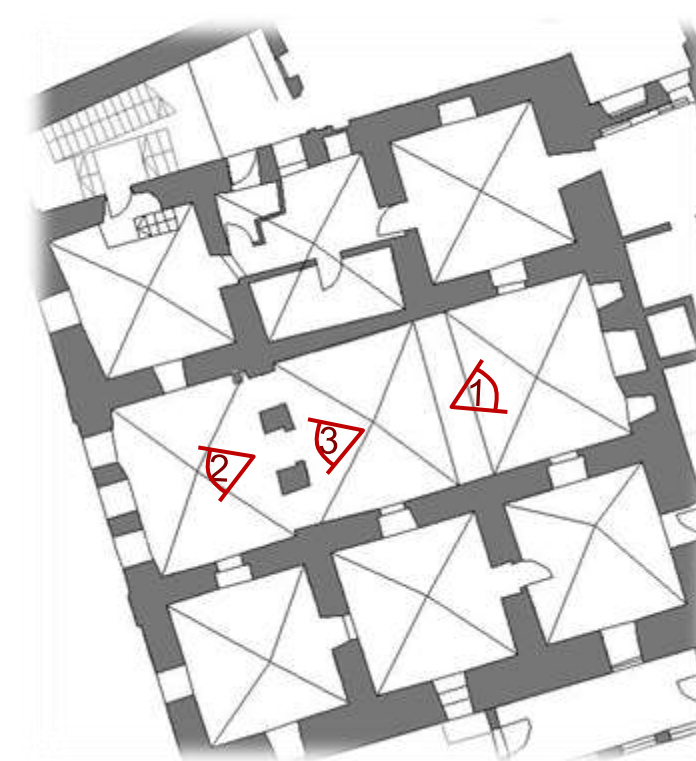
1

3

2

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

97

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

3

2

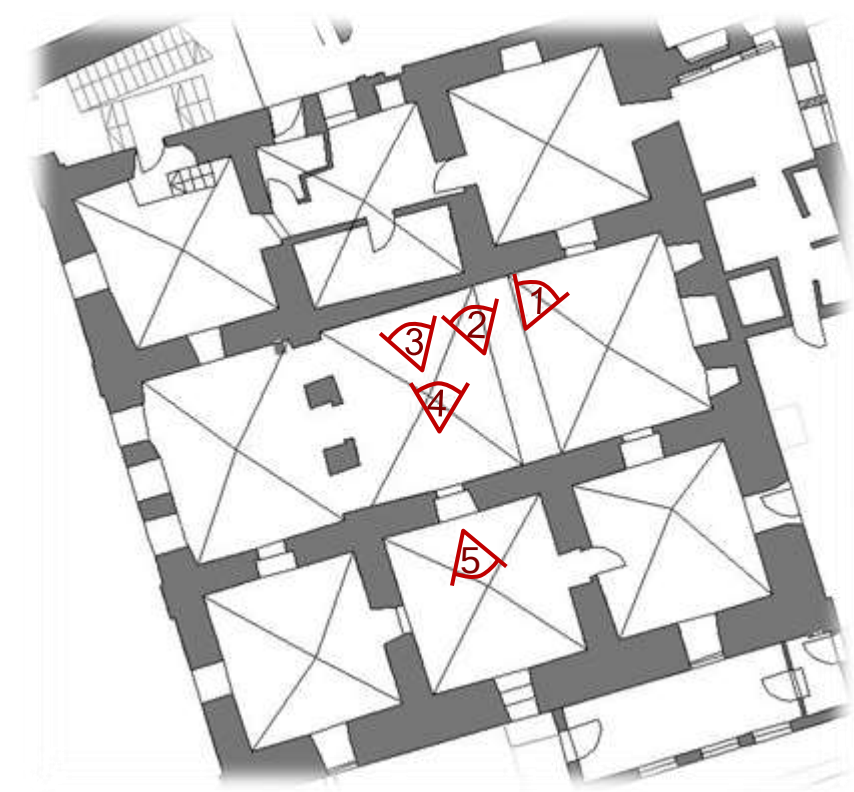
1

5

4

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

98

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

4

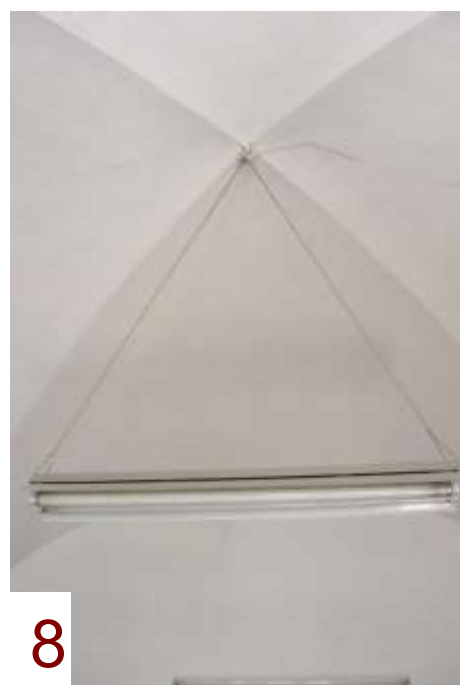
3

2

1

8

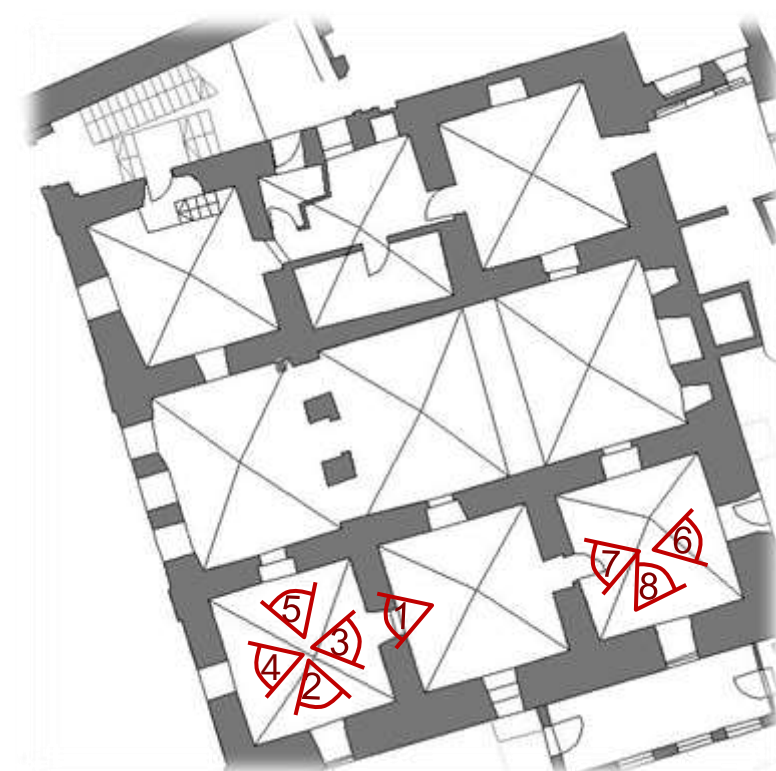
7

6

5

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

99

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

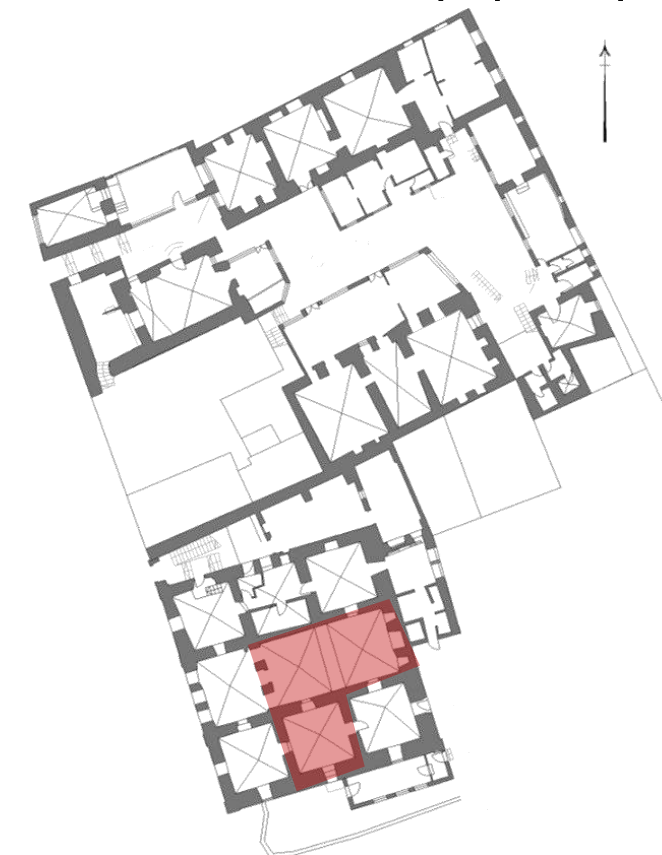
3

2

1

5

4

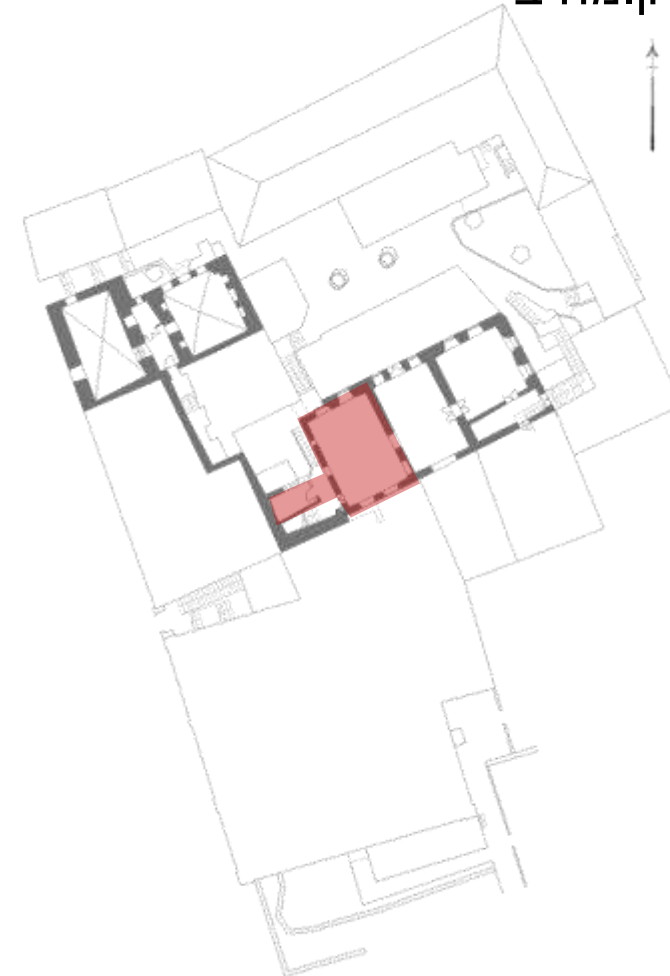
3

2

1

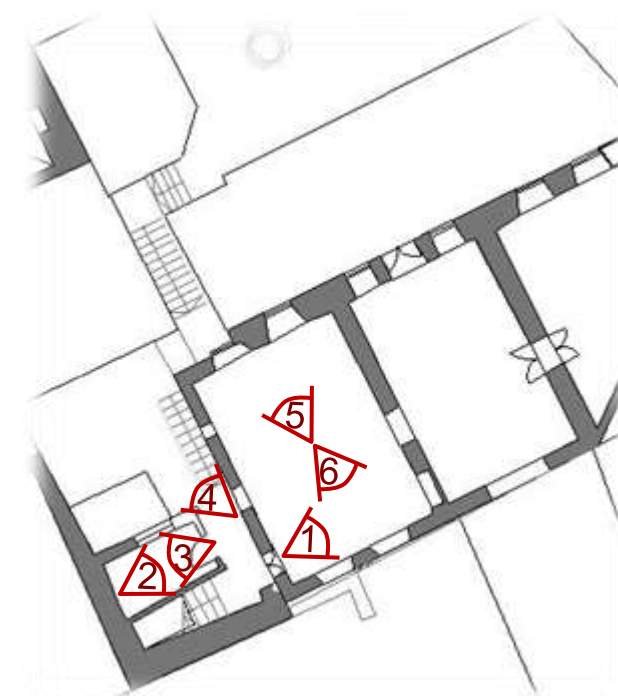
6

5

4

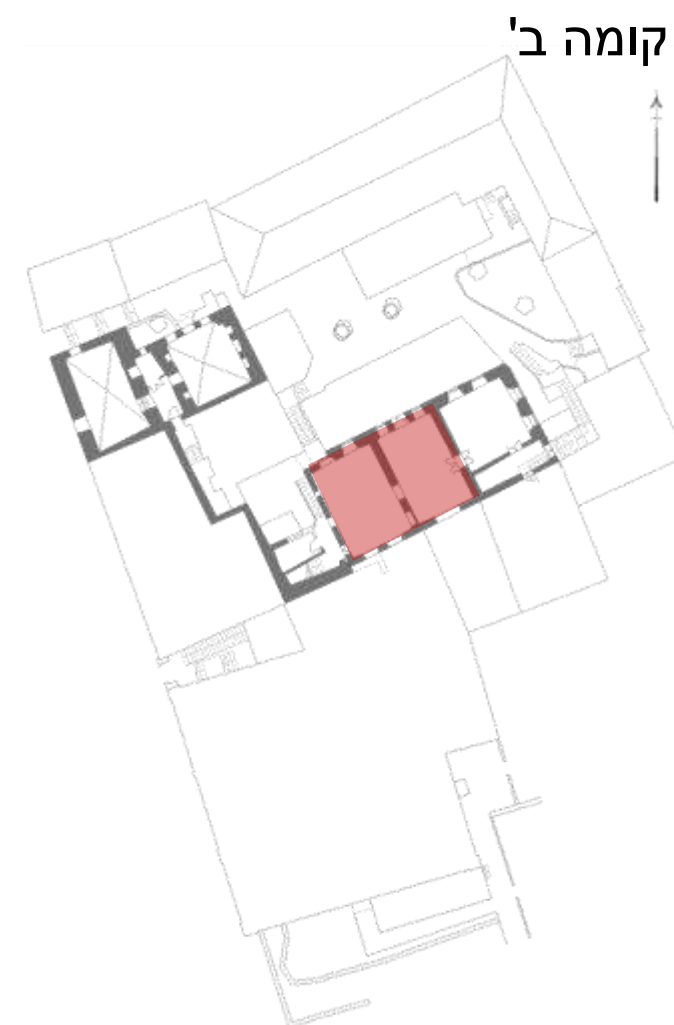
3

2

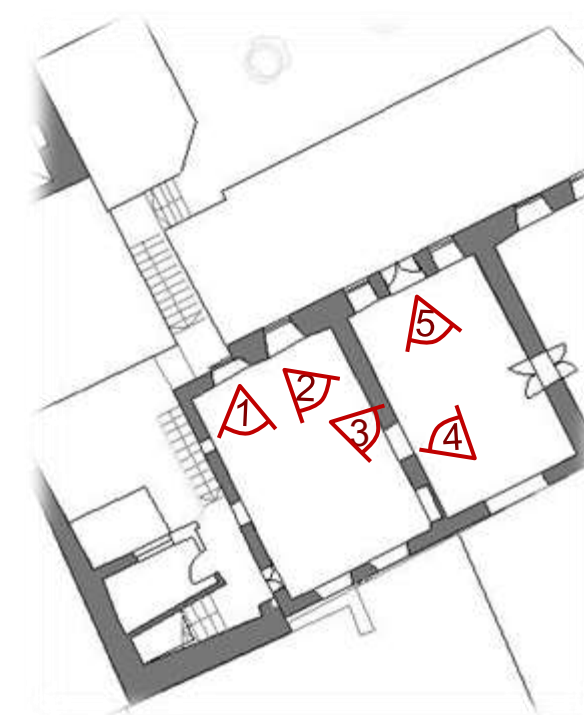
1

5

4

103

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

3

2

1

5

4

104

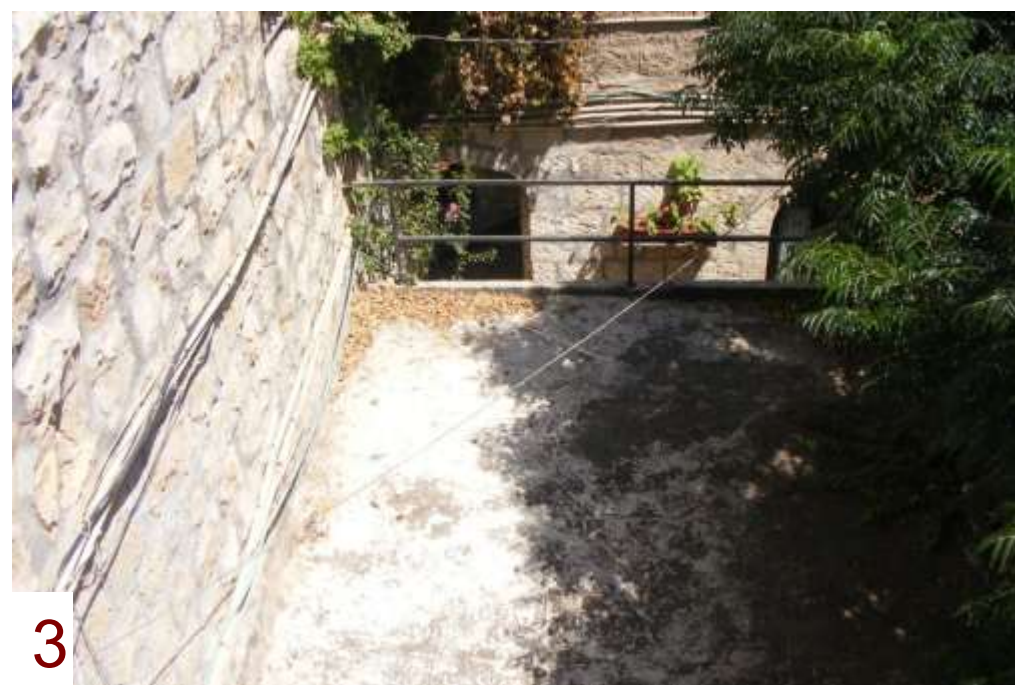
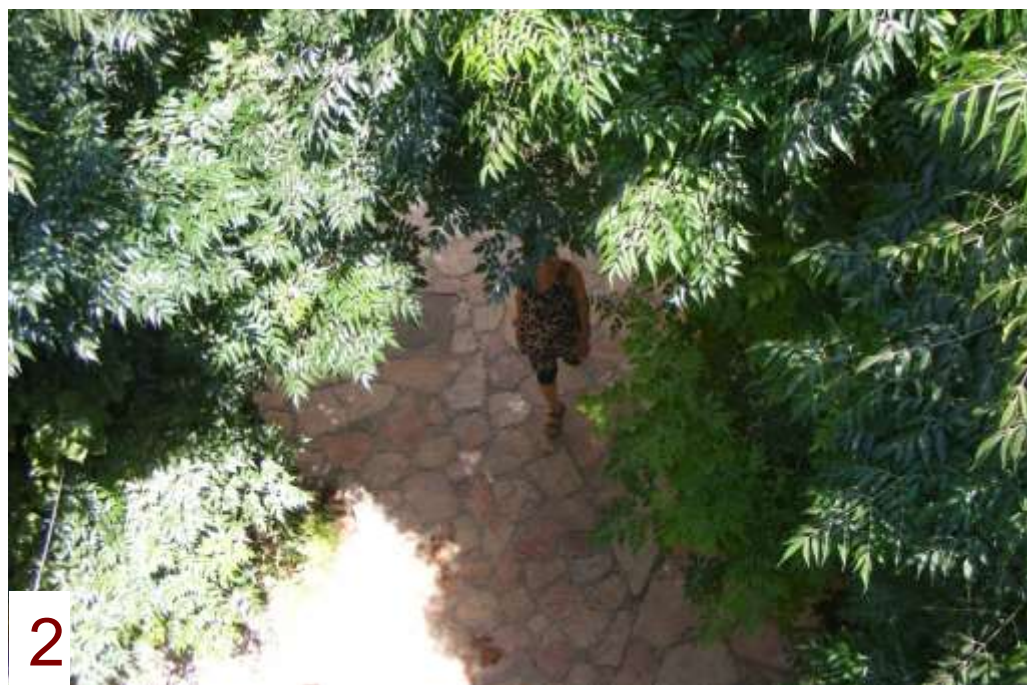
נובמבר
2011

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

2

1

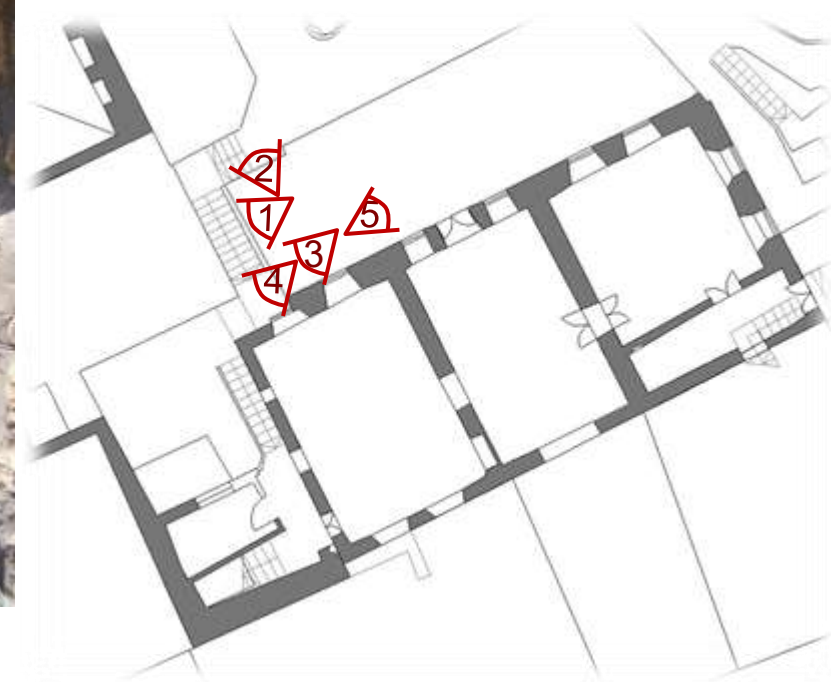
5

4

3

קומה ב'

3

2

1

7

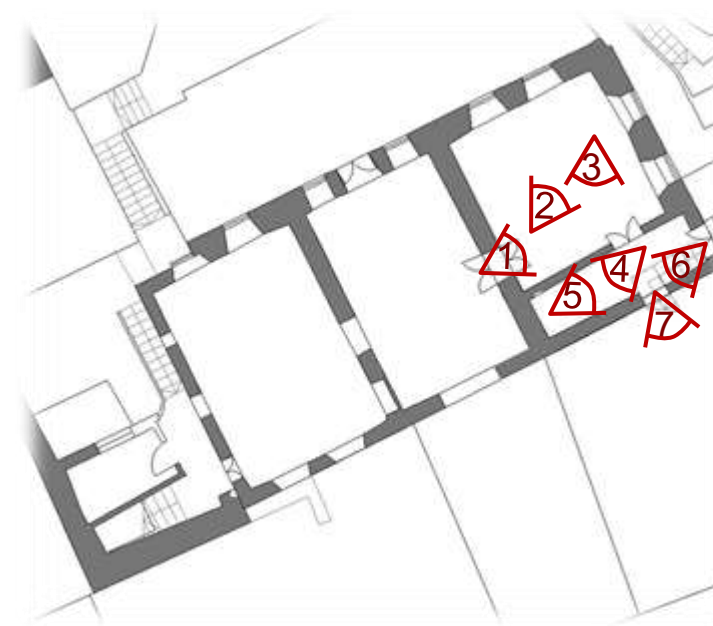
6

5

4

107

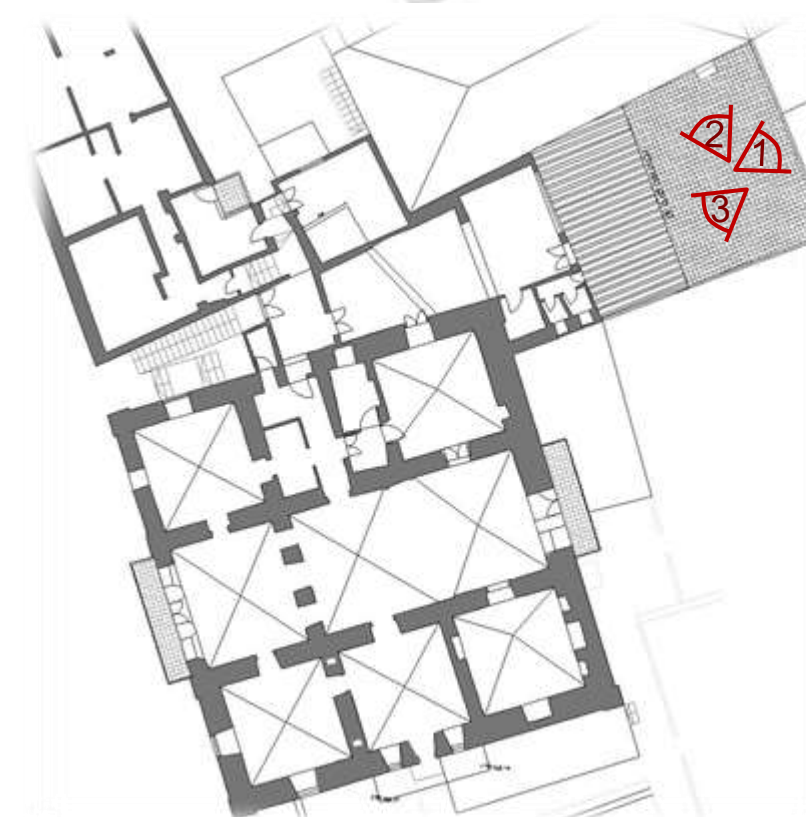
8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

3

2

1

קומה ג'

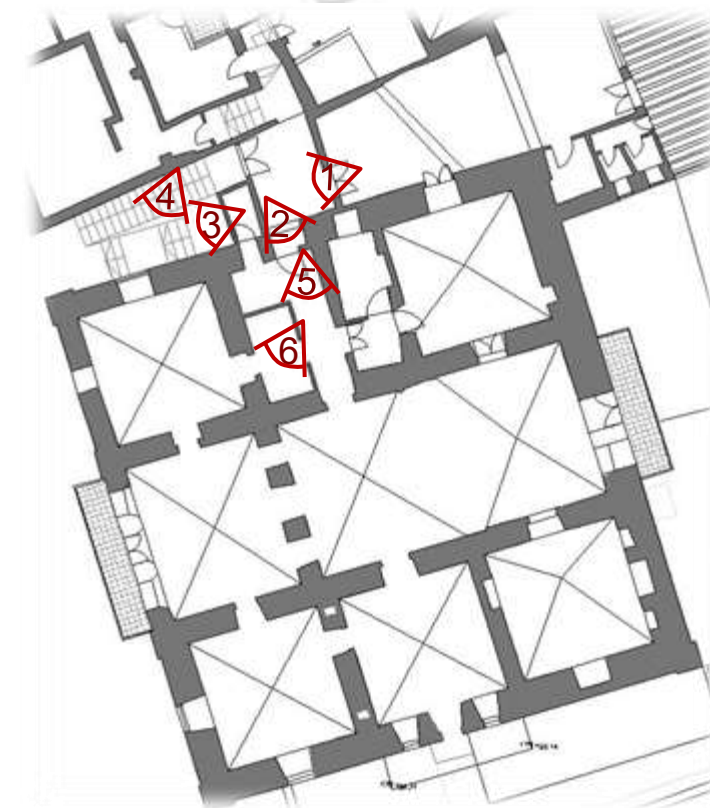
6

5

4

110

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

111	פרק: 8. תיעוד צילומי- צילומי פנים	יד לקשיש
נובמבר 2011		

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

4

3

2

1

קומה ג'

8

7

6

5

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

112

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

3

2

1

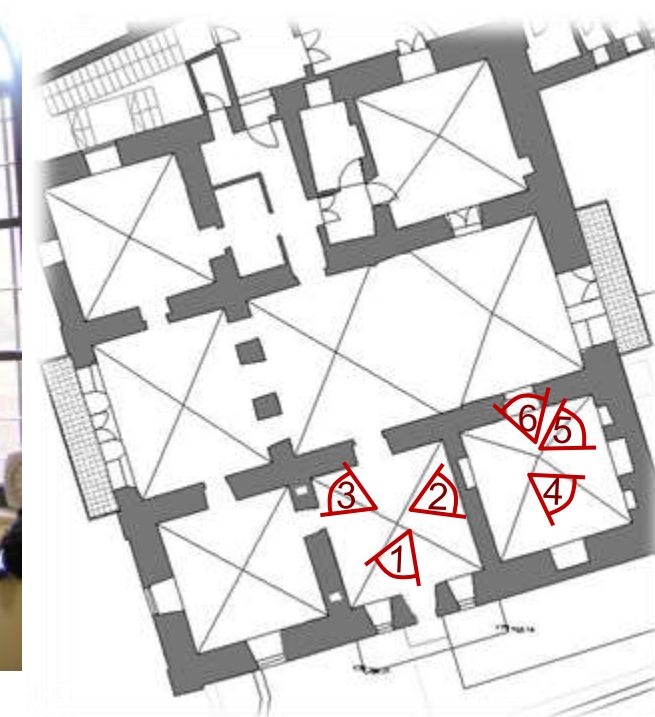
6

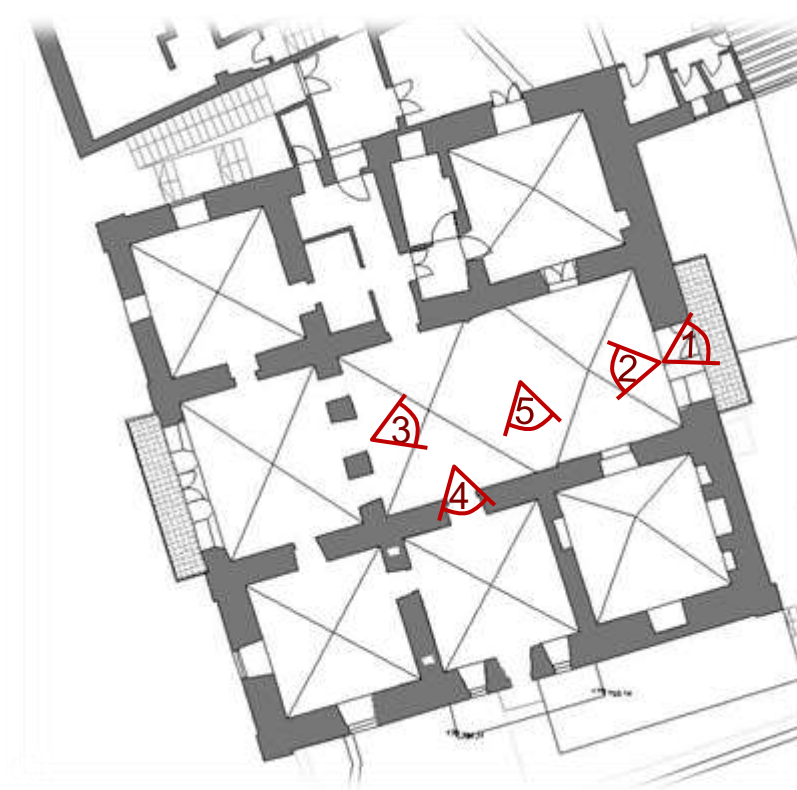

5

4

3

2

1

קומה ג'

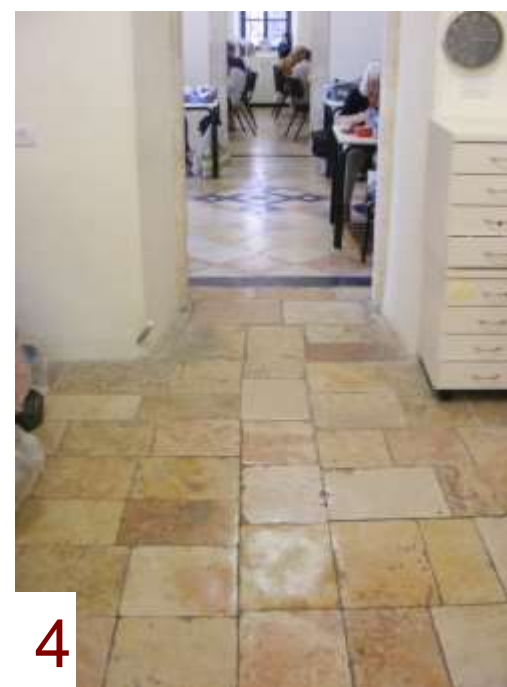
7

6

5

4

115

8. תיעוד צילומי- צילומי פנים

פרק:

יד לקשיש

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

ריצוף בקומת קרקע

1

ריצוף בקומה ב'

2

3

116

נובמבר
2011

8. תיעוד צילומי- ריצוף

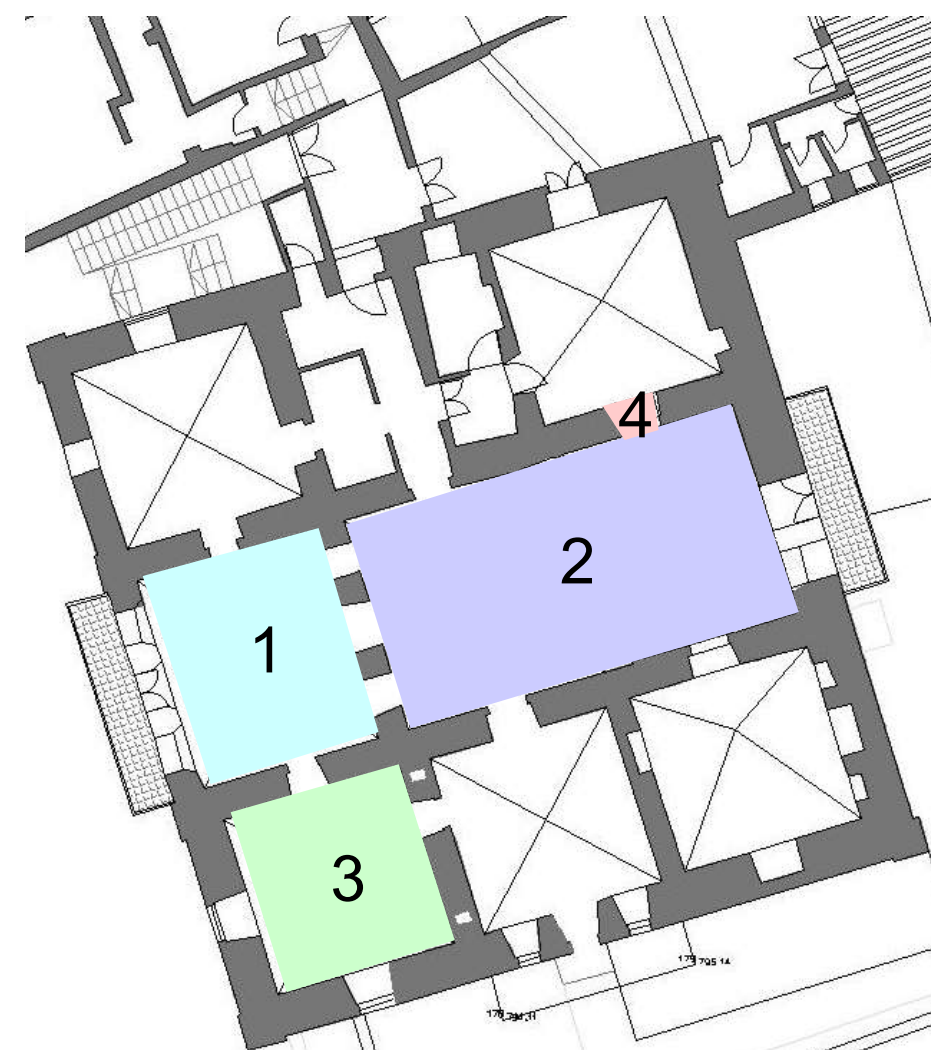
פרק:

יד לקשיש

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

1

2

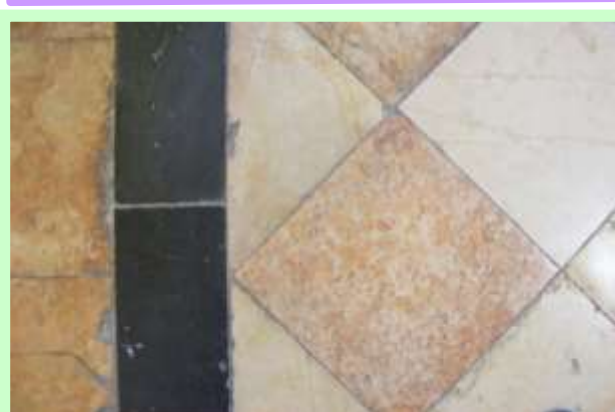
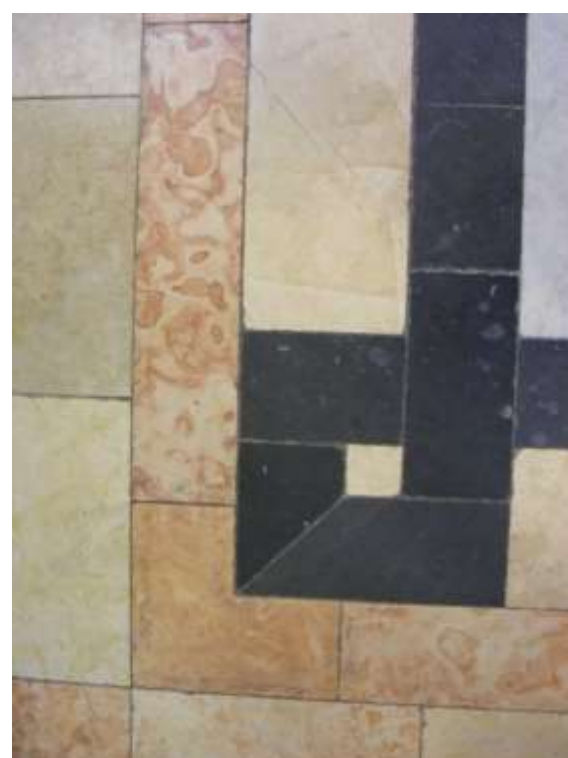
הנשר הפרוסי בריצוף הפנימי

הנשר הספרדי

הנשר הפרוסי

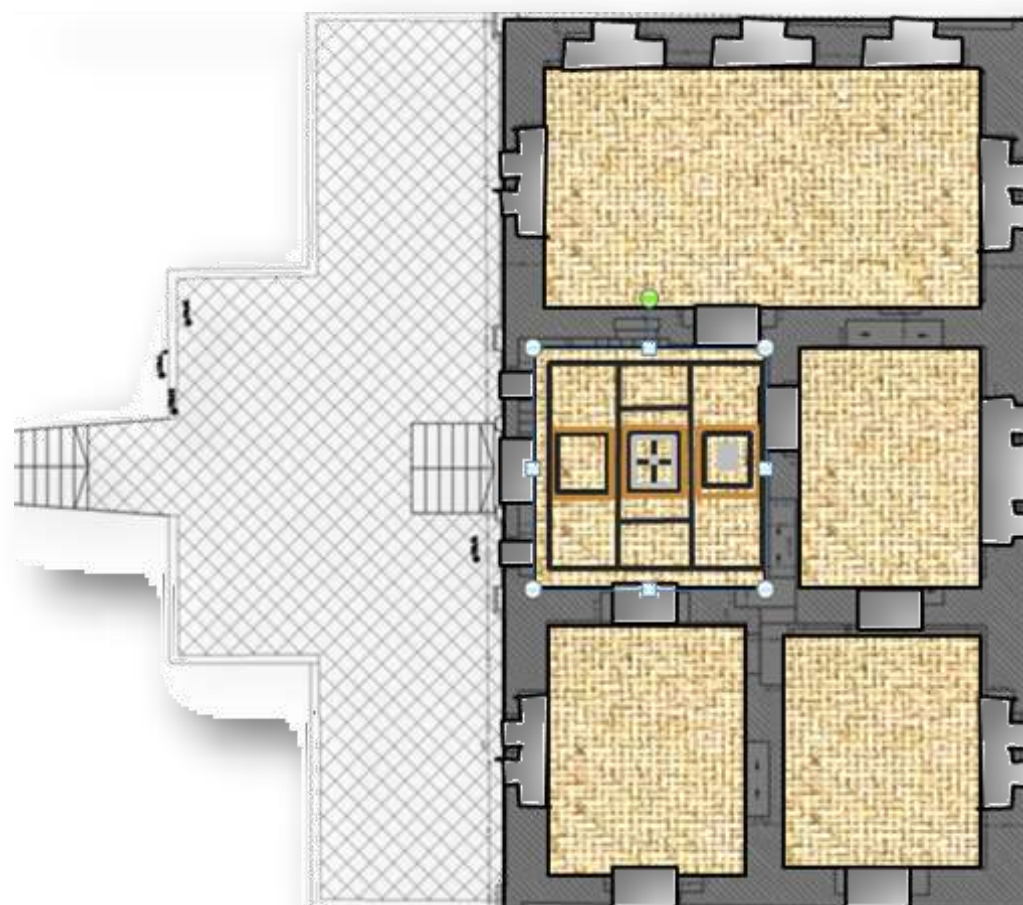

3

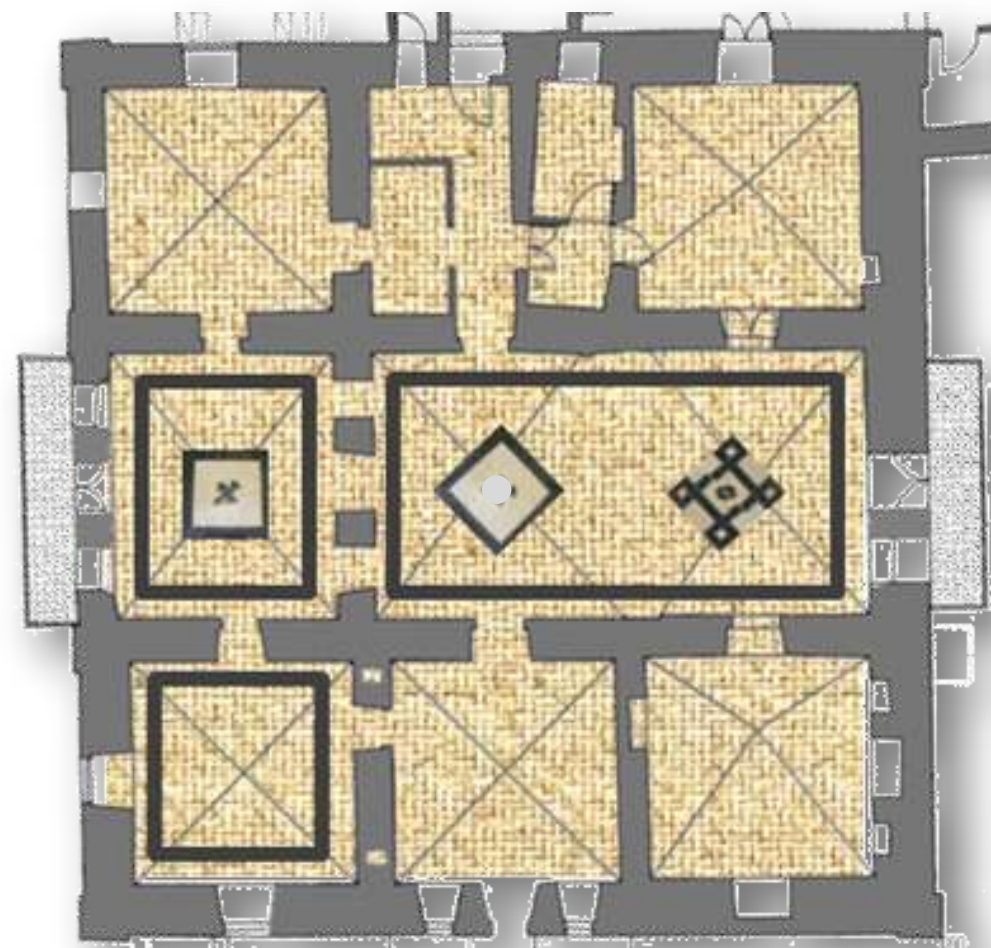

9. תיאור אדריכלי וטכנולוגי

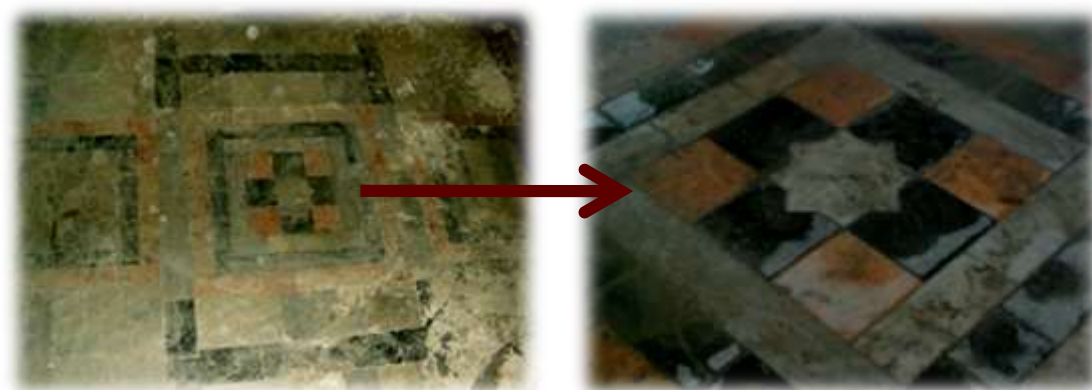
השוואת ריצופים:

בית הבישוף –רחוב הנביאים

בית הבישוף –שבטי ישראל

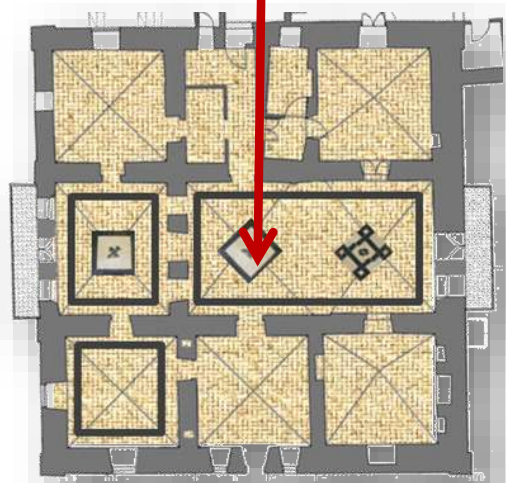
השימוש באבנים בגוון שחור, ורוד ולבן אופייני לבתי הפאר באיזור

נשר- שרידים של קווי המתאר

נשר- שחזור משוער של קווי המתאר

פילסטר- הוא רכיב בניין אדריכלי דמוי הצמוד

לקיר או יוצא ממנו. מקורו של אלמנט זה הוא באדריכלות יוון העתיקה אך שימוש בו נעשה כאשר בעיקר בבנייה הרומית. השימוש בו עובר קיר, בדרך כלל לחיזוק הקיר עצמו, אך פעמים רבות הוא מודבק מסיבות אסתטיות או משיקולי הגדרת חלל. פילסטר מקנה לחזית המבנה מראה איתן ומפואר לעומת קיר חלק. הפילסטר מסייע לשמור על סימטריה, על הקומפוזיציה של חזית המבנה או לשמור על מקצב עמודים כלשהו יחד עם עמודים חופשיים.

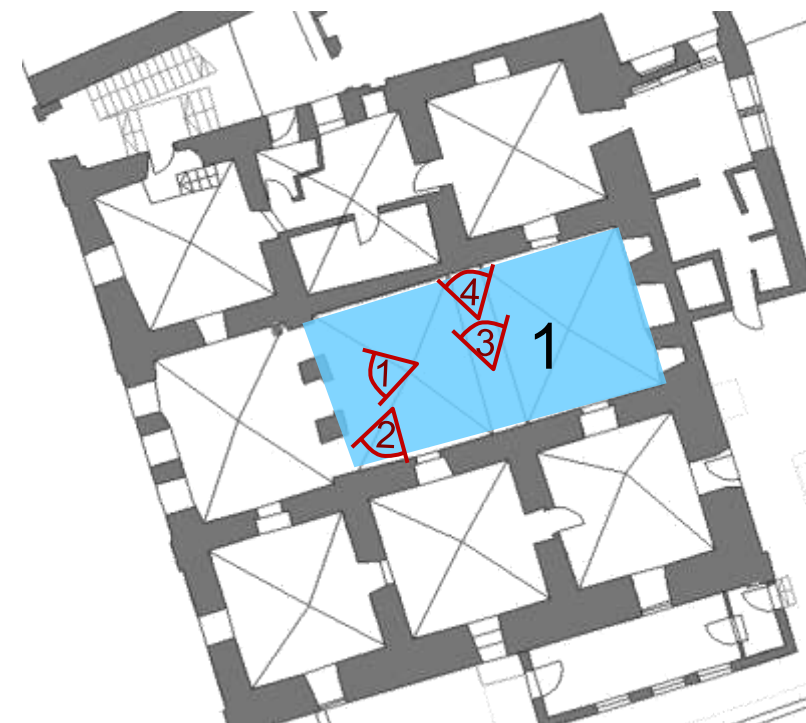
פילסטרים יכולים להיות עגולים או חצי עגולים בדומה לרוב העמודים הקלאסיים אך לרוב הם מעוצבים בצורה של עמוד שטוח בצורה מלבנית, כתבליט של עמוד על הקיר. ההקפדה על פרופורציות ועיטורים לפי הסדרים הקלאסיים נשמרת גם בעיצוב של פילסטרים. בבניינים רבים שנבנו באיטליה בתקופת הרנסאנס נעשה שימוש בפילסטרים סביב דלתות כניסה, שערים וחלונות אשר מולם הוצבו עמודים במרחקים דומים. באופן זה התקבלה אכסדרה בין שתי השורות למרות שרק שורה אחת הייתה שורת עמודים אמיתית. בכניסות למבנים גדולים בסגנונות נאו קלאסיים שונים נקרא המעבר בין העמודים והפילסטרים אשר יצר מעין מרפסת כניסה - "פורטיקו". בבית זה מוקמו הפילסטרים בזיקה לקמרונות. מבדיקות שטחיות שערכנו עיטורי העמודים נעשו בעבודת גבס/טים וונצבעו אחר כך. ללא גילוף בחומר קשיח או אבן בעיקר נפגעו הפילסטרים בקומת המרתף

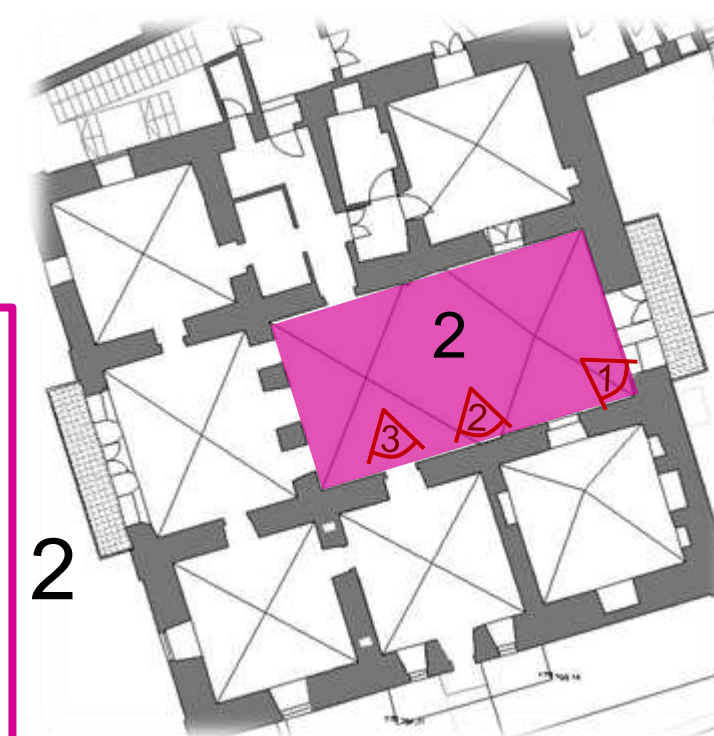
פילסטרים ביד לקשיש

פיתוחי אבן- פילסטרים
בקומת קרקע

פיתוחי אבן- פילסטרים
בקומה ג'

1

121

9. תיאור אדריכלי וטכנולוגי

פרק:

יד לקשיש

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

קאריאטידות

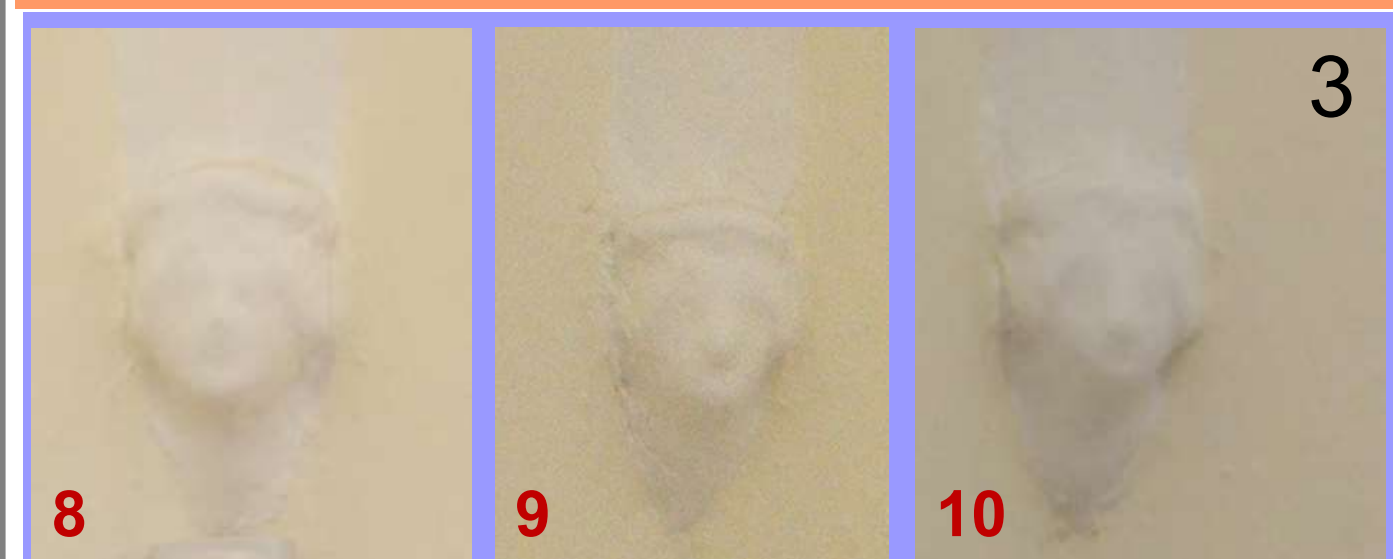
קאריאטידה - היא עמוד אדריכלי מפוסל בעל צורה של דמות אנושית ניצבת. צורת עמוד זו מכונה על שם הנשים של קאריה, אשר שש כדמותן ניצבות במרפסת הצדדית של מקדש ארכתאון באקרופוליס של אתונה. האדריכל הרומאי ויטרוביוס מביא את הסיבה להצבתן שם בספרו "על אודות האדריכלות" (ספר ראשון, פרק א', 5). לפי ויטרוביוס הסיבה מצויה בהיסטוריה הקדומה של אתונה. בעת מלחמותיה עם פרס (ראשית המאה החמישית לפסה"נ), עשתה העיר קאריה (עיר בפלופונס), יד אחת עם הפרסים כנגד אתונה. לאחר ניצחונה של אתונה על הפרסים היא נלחמה באנשי קאריה, ניצחה אותם, המיתה את כל הגברים ושיעבדה את הנשים. הקאריאטידות מסמלות את ההשפלה של נשות קאריה הנושאות על ראשן את נטל הבושה (ואת גג המבנה). דבר זה נעשה כדי שהציבור יזכור את בגידתם של אנשי קאריה ואת עונשם.

ראשי כותרת- רומנסק

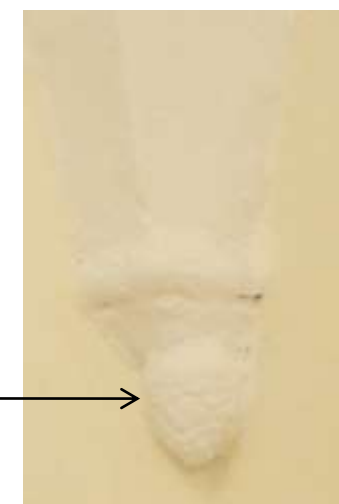

קאריאטידות- אדריכלות אירופה המאה ה-19

קאריאטידה- הקרטיאדות כאן
 מצויות במפגשי האומנה קמרון
 כנושאות את הקשת. הדמויות עצמן
 עשויות ככל הנראה גבס, דבר
 המסביר כיצד בלו מרבית הפרצופים
 עם השנים.
 מצ"ב שחזור משוער של הדמות

ראש שנפגע ועוצב כאיצטרובאל

123	9. תיאור אדריכלי וטכנולוגי	פרק:	יד לקשיש
נובמבר 2011	שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520		

ROSETTE /BOSS עיטורי תקרות-רוזטות

רוזטה =

עיטורים במפגש הקמרונות הצולבים אפיוני לגותיקה. בהשפעת הניאו גוטיקה והאדריכלים הגרמנים שפעלו בירושלים במאה ה-19 חדר הדבר גם לבניה הפרטית (לדוגמא בית נבון בתכנונו של קץ שיק). מצו"ב שתי דוגמאות מהאדריכלות הגותית- קתדרלת טצ'סטר המאה כמו כן, 15, ופוגין אוקספורד. מצ"ב דוגמאות שונות בבניה הירושלמית הנוצרית של רוזטות תקרה/קמרון. שלהי המאה ה-19

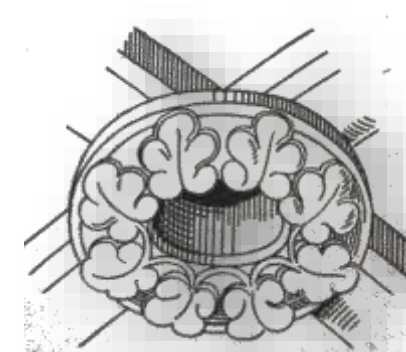
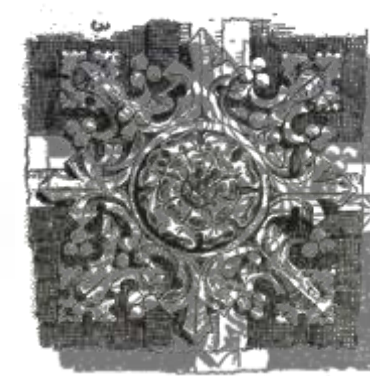
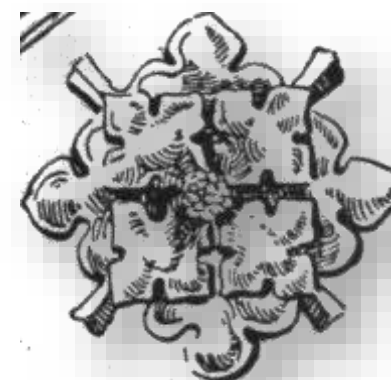
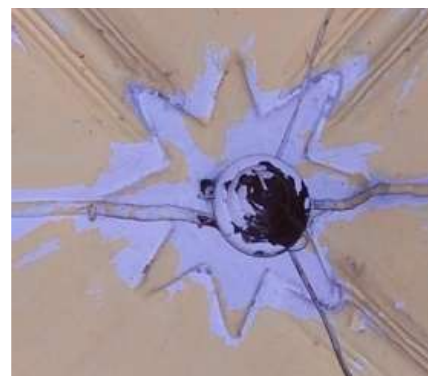
קמרונות צולבים עם רוזטות בכנסייה גותית

עיטורי תקרה מרח' ביאנקיני 4

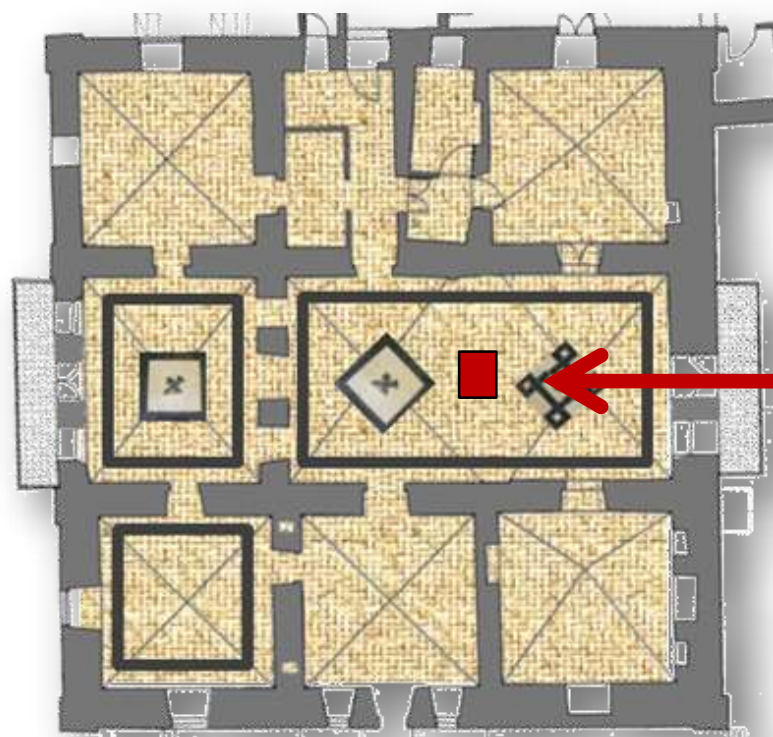
מכון ליפשיץ- רוזטות בקמרונות הצולבים בקומת הקרקע

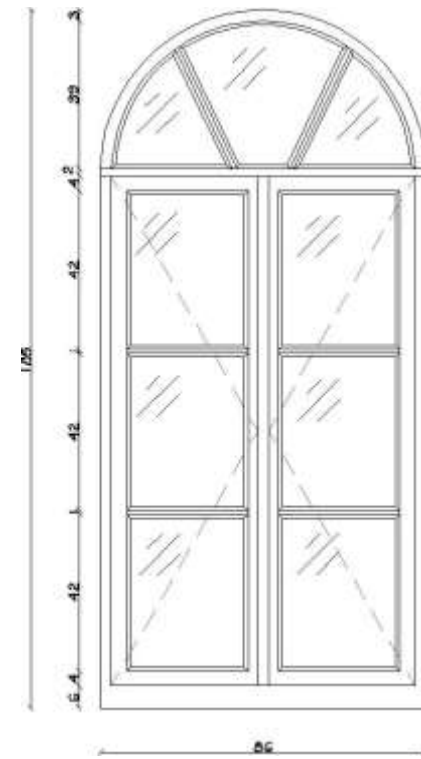

הטבעת שבמרכז עיטורי "רוזטות" הקמרונות הצולבים

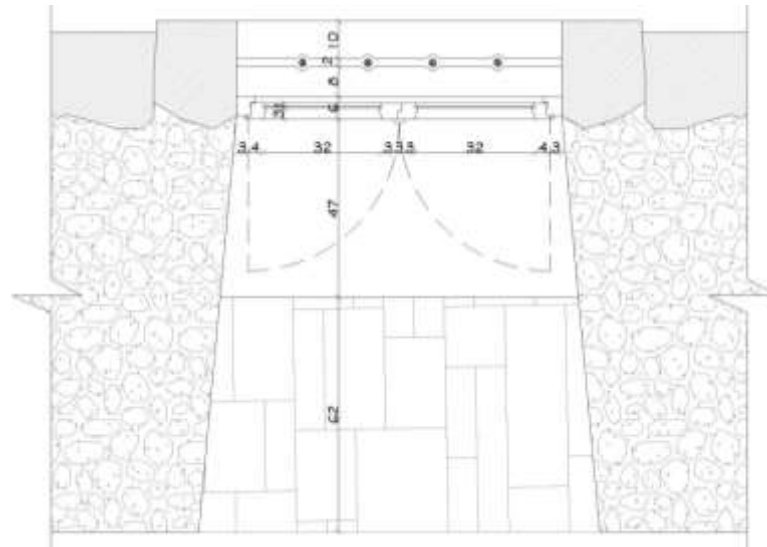

עיטורי "רוזטות" תקרה ב"יד לקשיש"

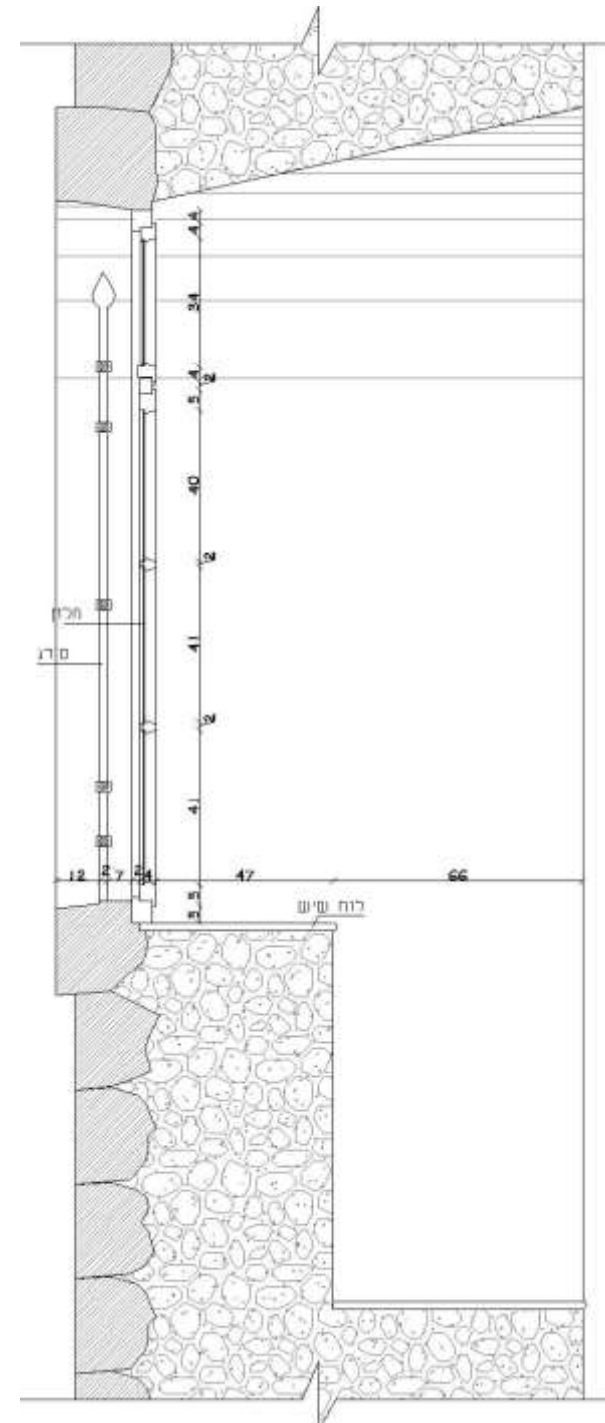

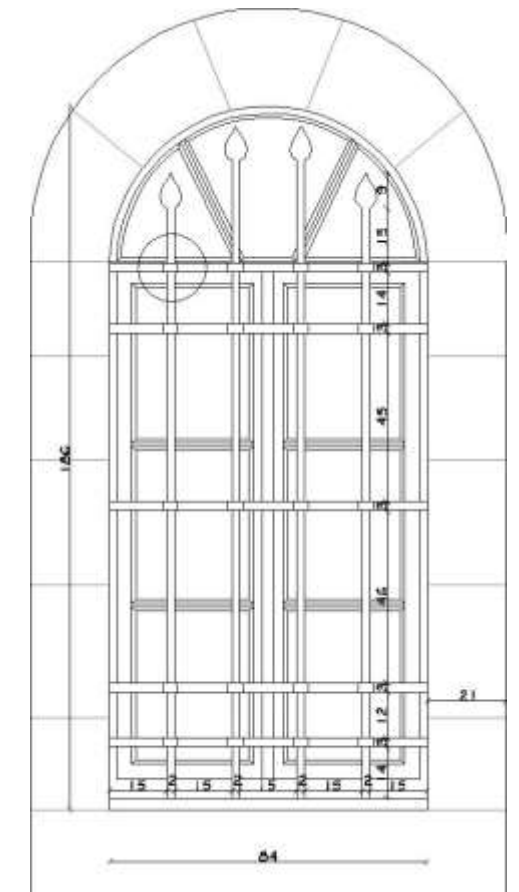
חזית פנים חלון קנ"מ 1:20

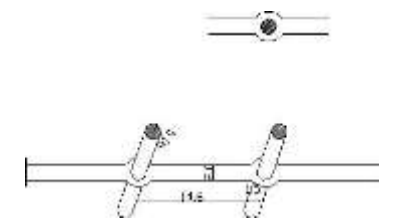
חתך אופקי חלון קנ"מ 1:20

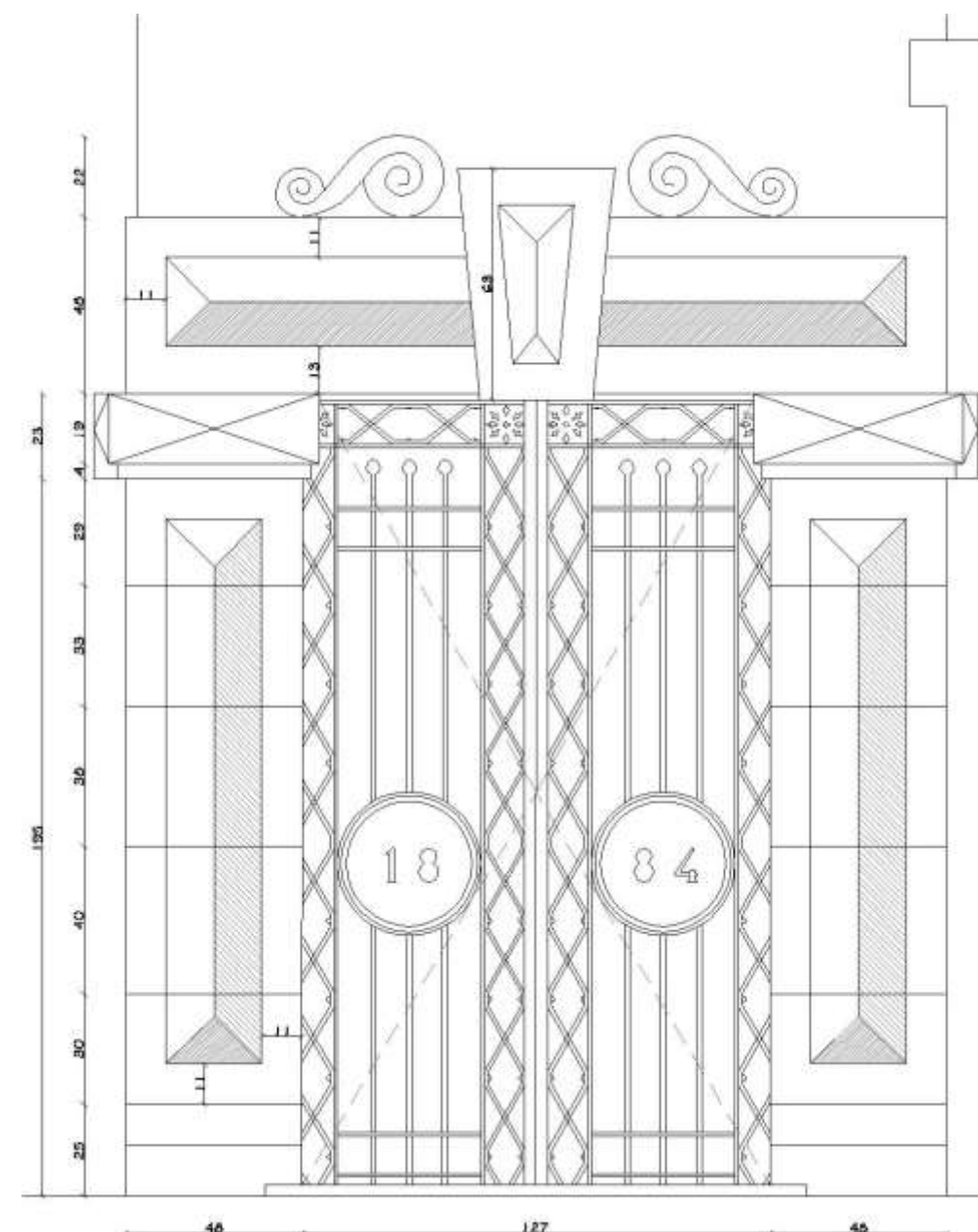
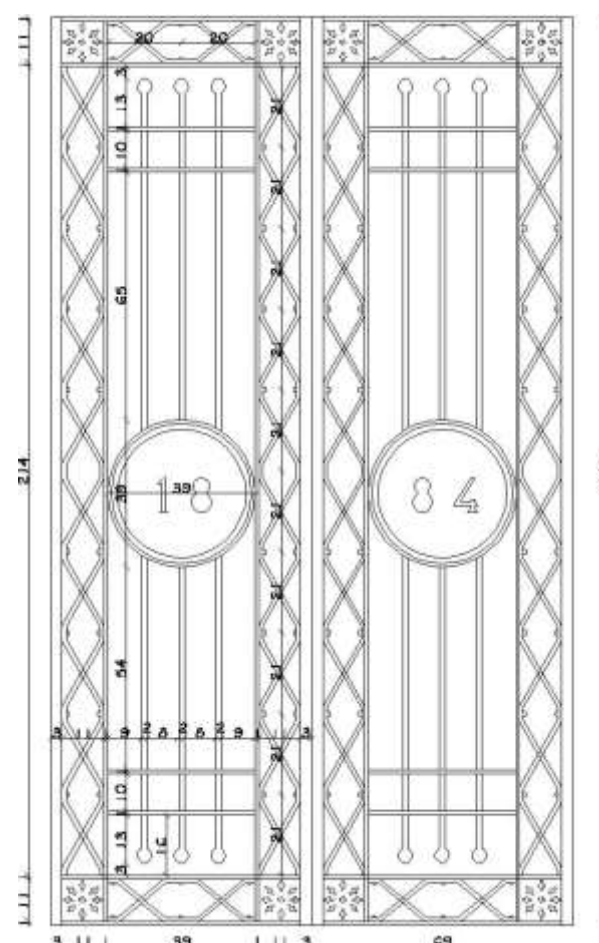
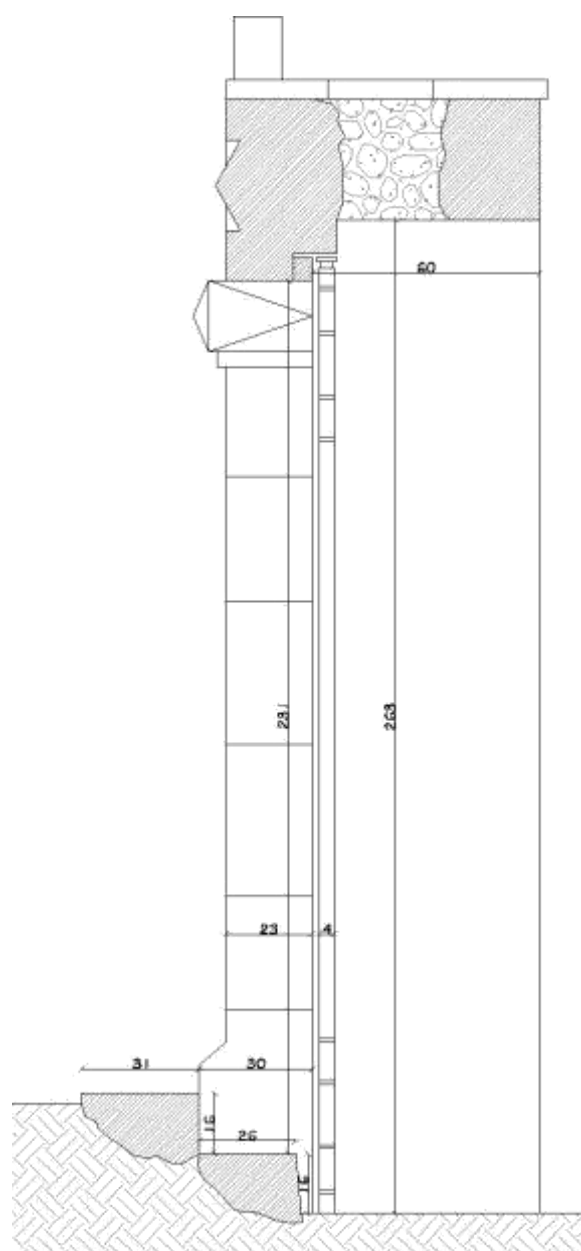
חתך אנכי חלון קנ"מ 1:20

חזית חוץ חלון קנ"מ 1:20

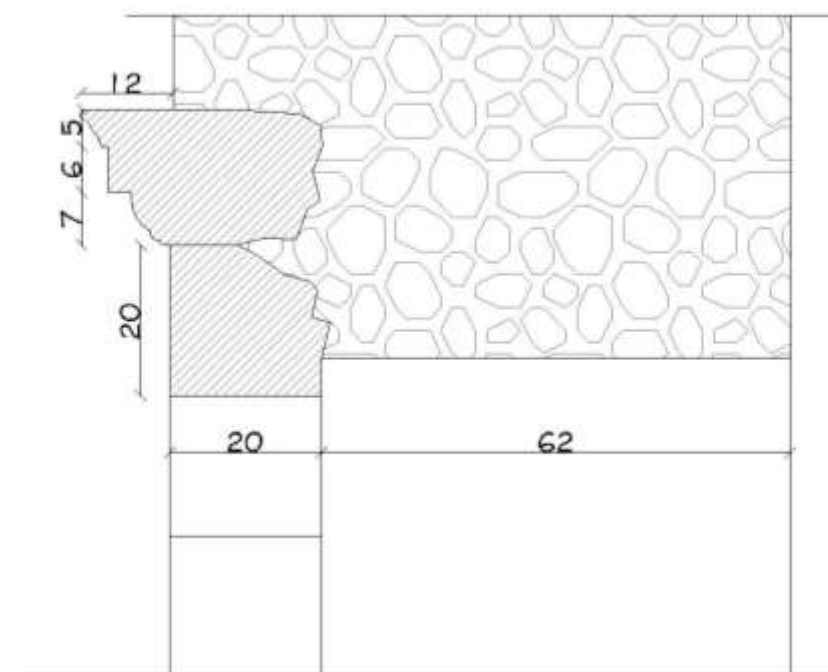
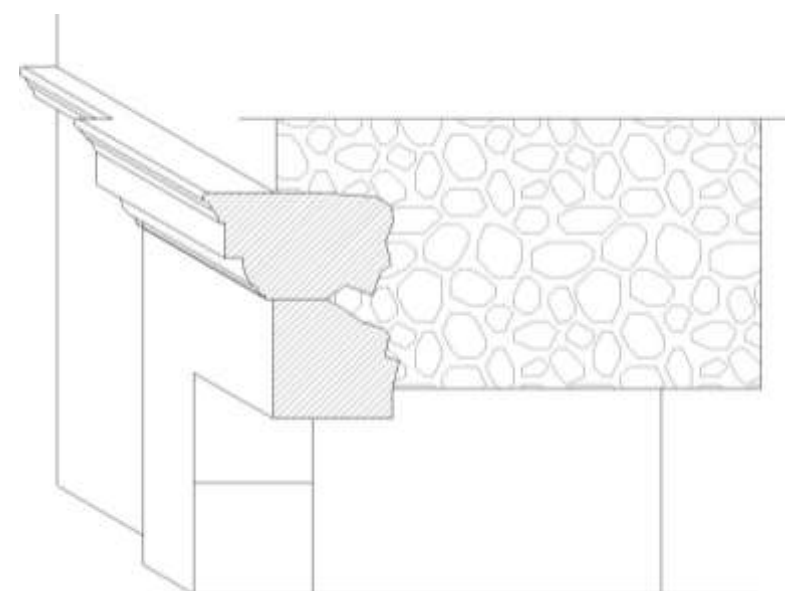
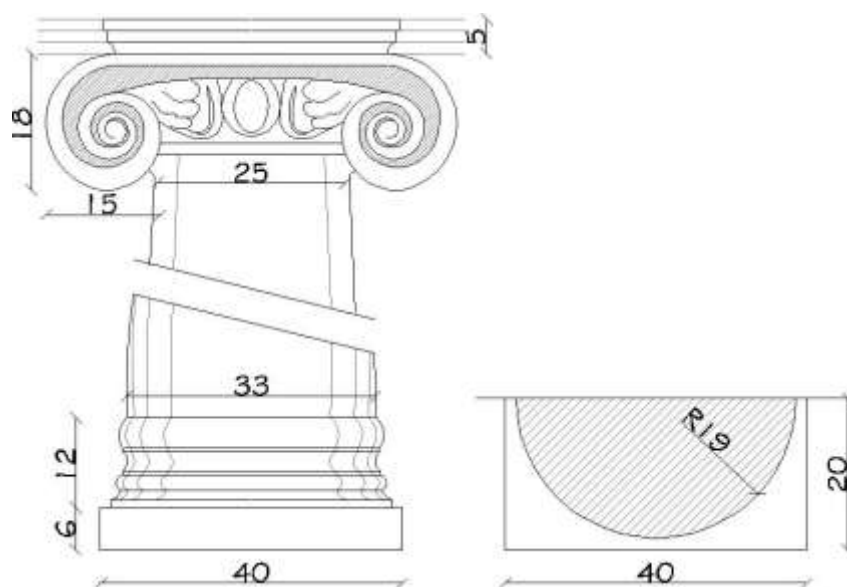
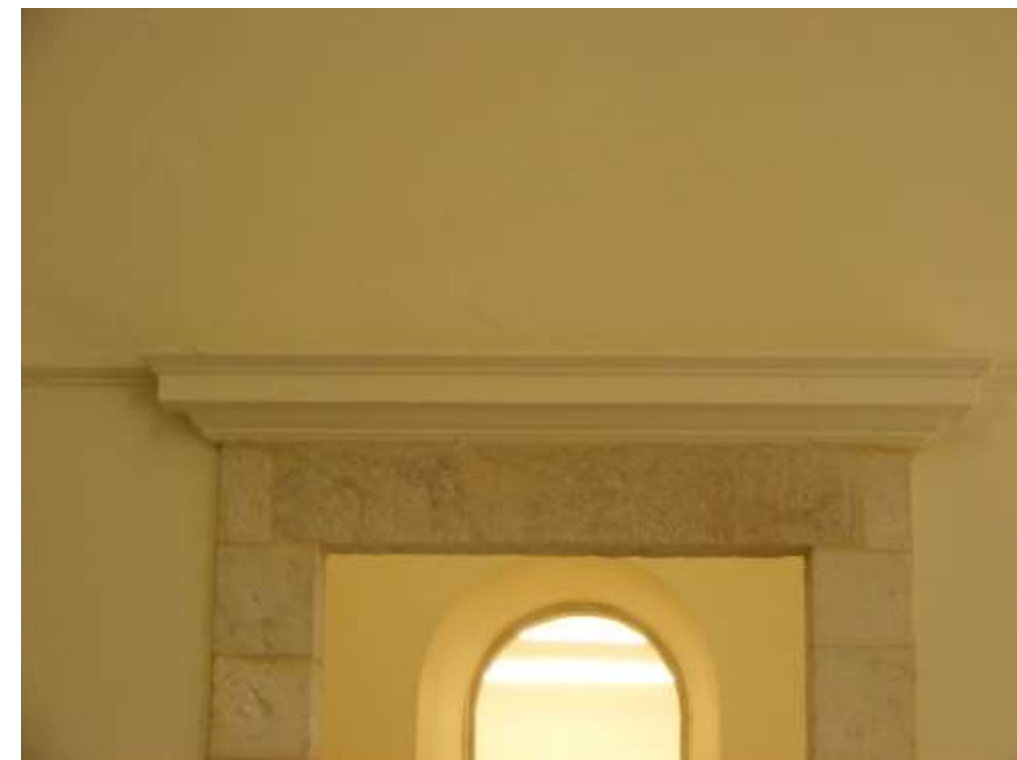

סורג קנ"מ 1:20

חזית השער, סורגים קנ"מ 1:20 חתך אנכי קנ"מ 1:20

חזית השער, סורגים ופיתוחי אבן קנ"מ 1:20

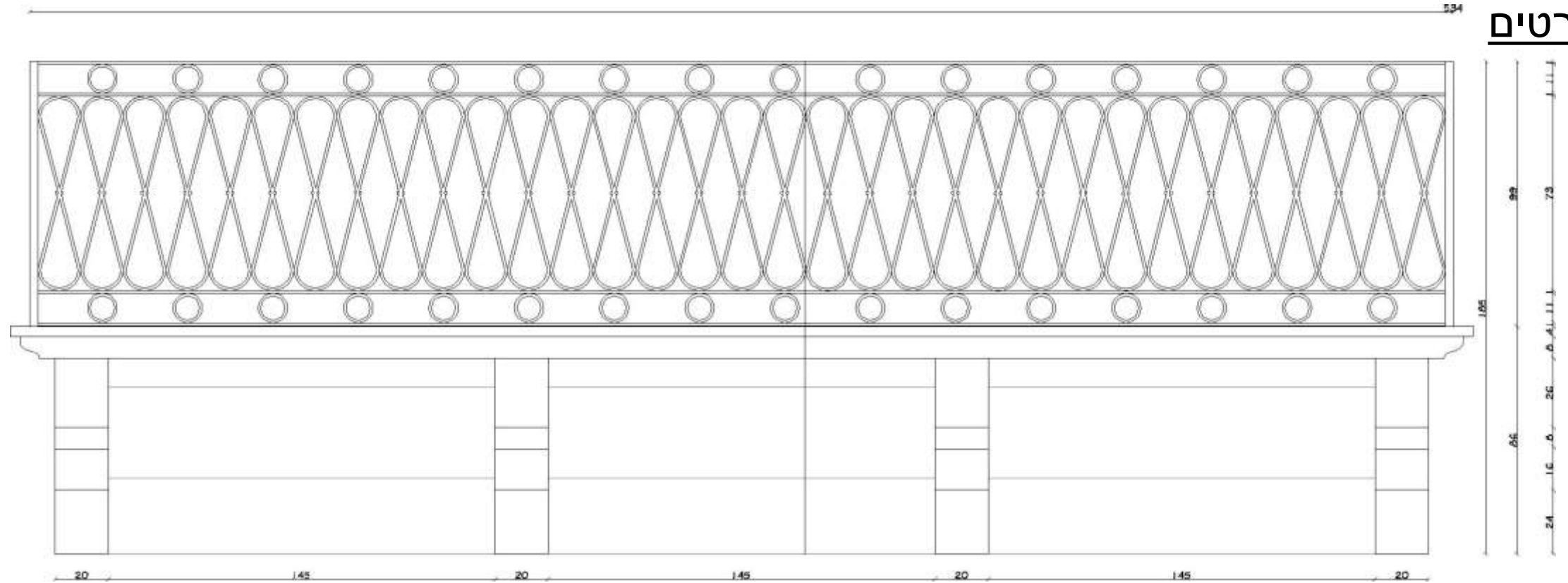

חתך פילסטר קנ"מ 1:10 חזית פילסטר קנ"מ 1:10

איזומטריה קרניז

חתך אנכי קרניז קנ"מ 1:10

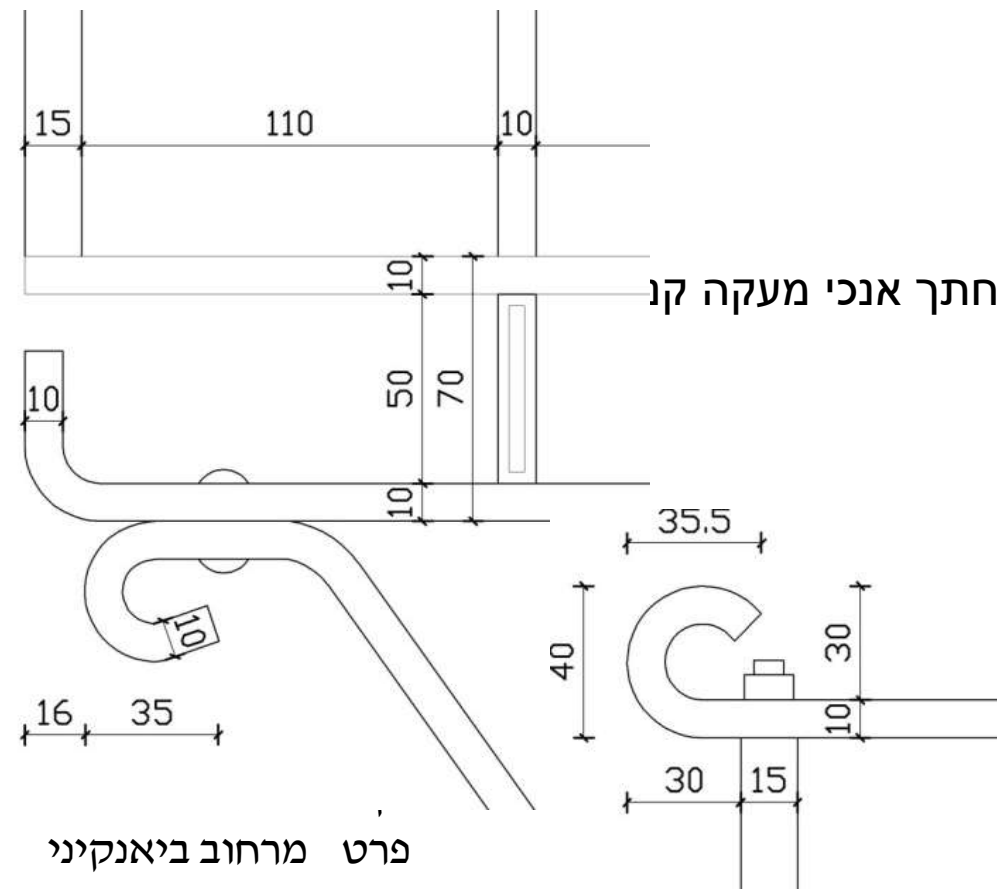
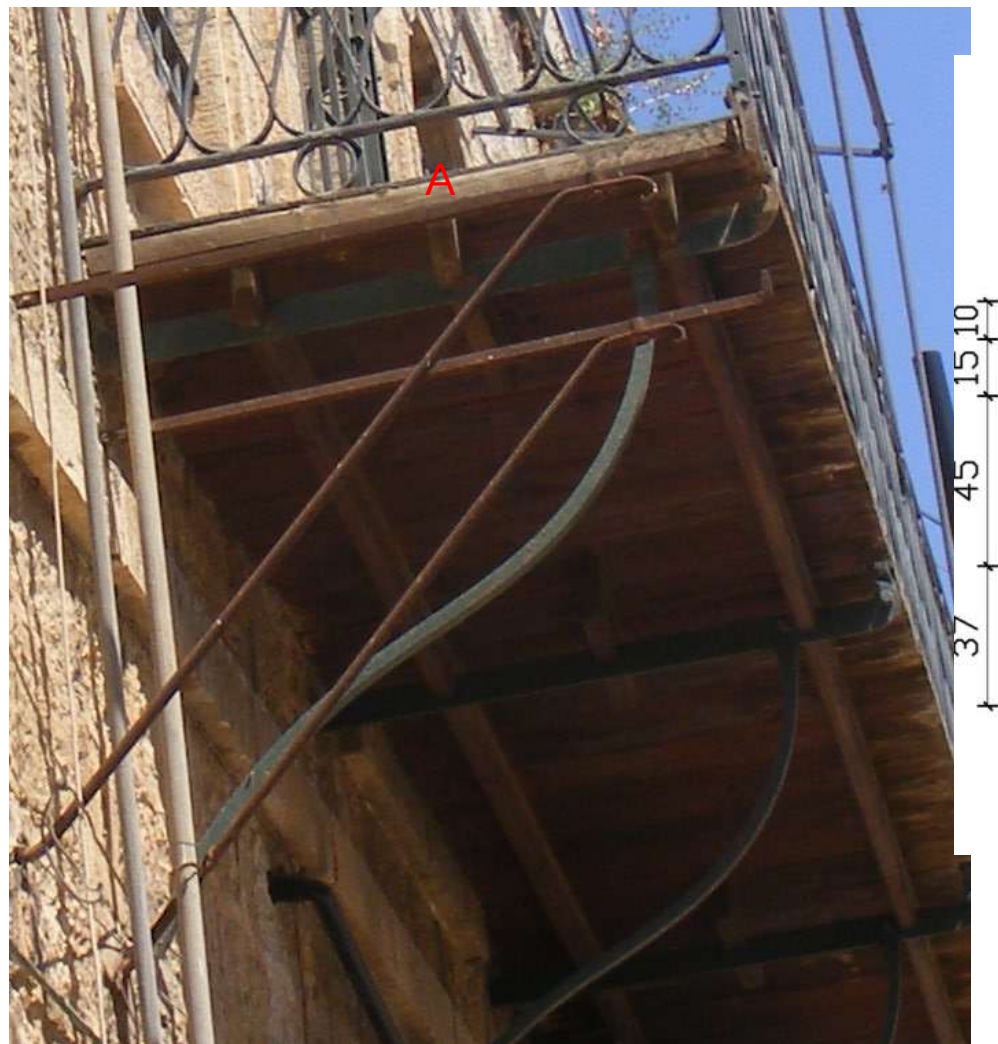
534

חתך אנכי מעקה קנ"מ 1:20

מרפסות אחוריות מקוריות

חתך אנכי מעקה קנ

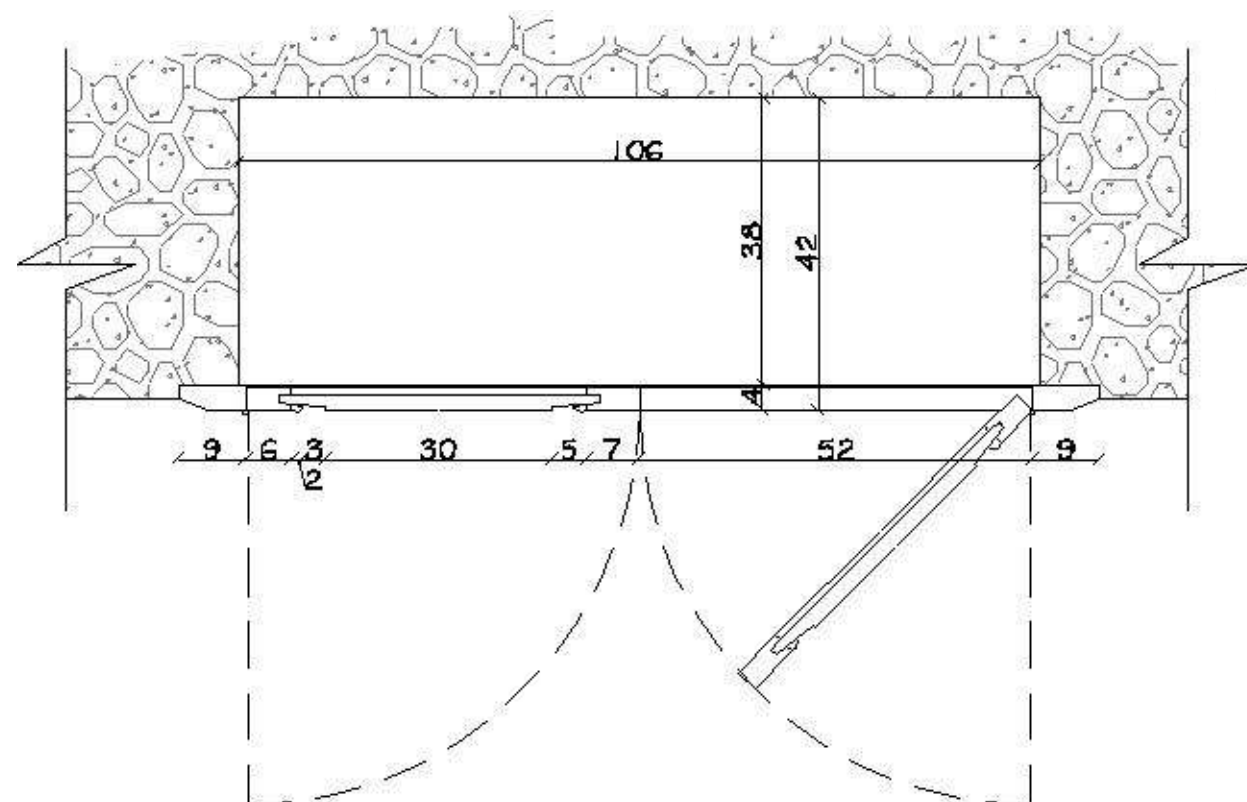
פרט מרחוב ביאנקיני
קנ"מ: 1:4

בחצר הפנימית שרדו קונזולות מוטות פלדה
ושרידיה של מרפסת מקורית

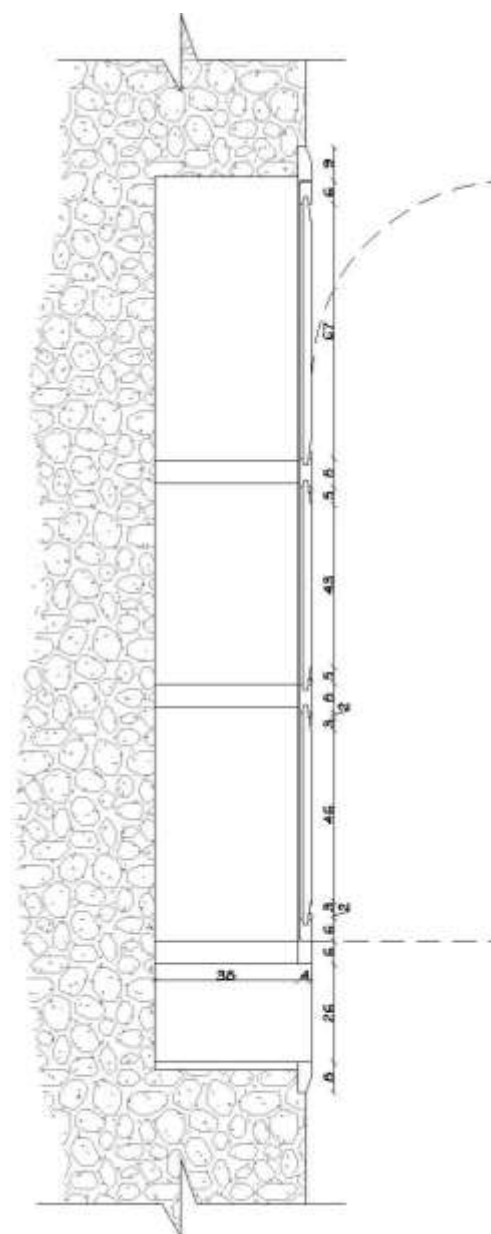

פרט B
קנ"מ: 1:2

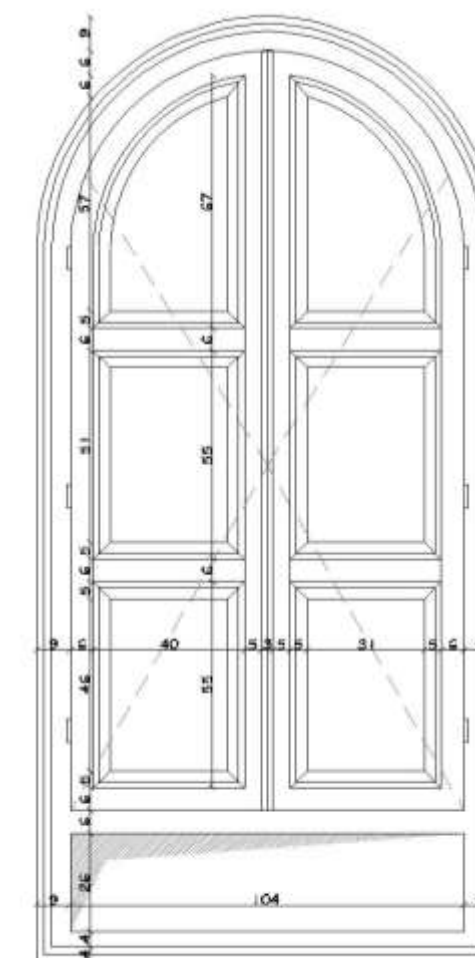

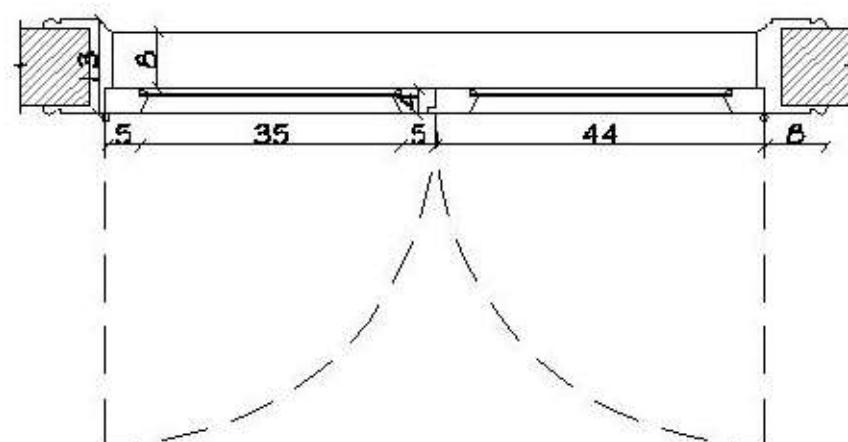
חתך אופקי בארון קנ"מ 1:10

חתך אנכי בארון הקיר קנ"מ 1:20

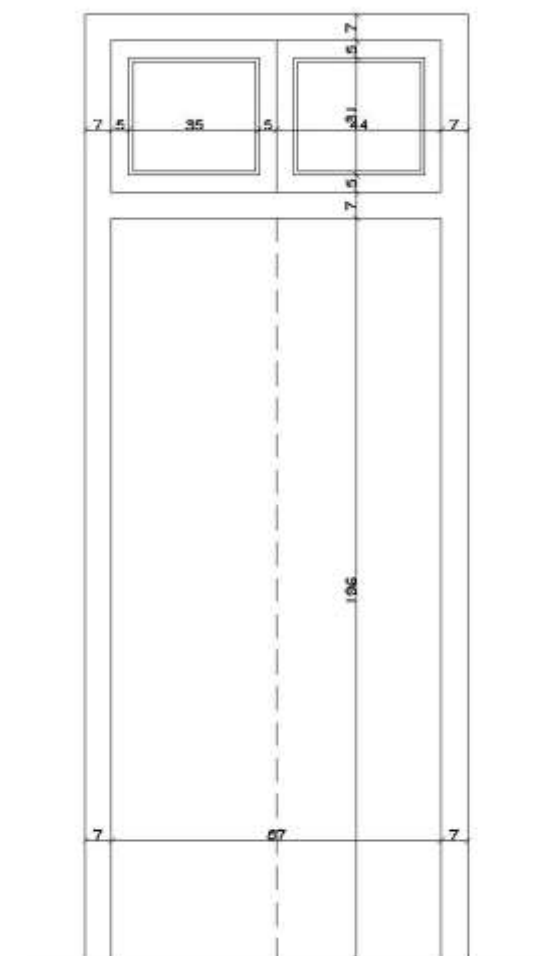
חזית דלת הארון קנ"מ 1:20

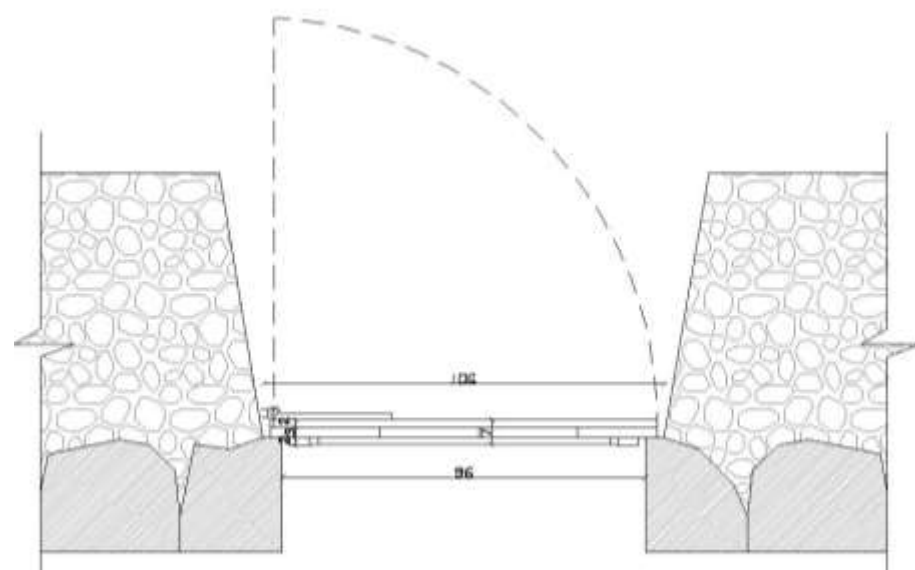
חתך אופקי בדלת קנ"מ 1:10

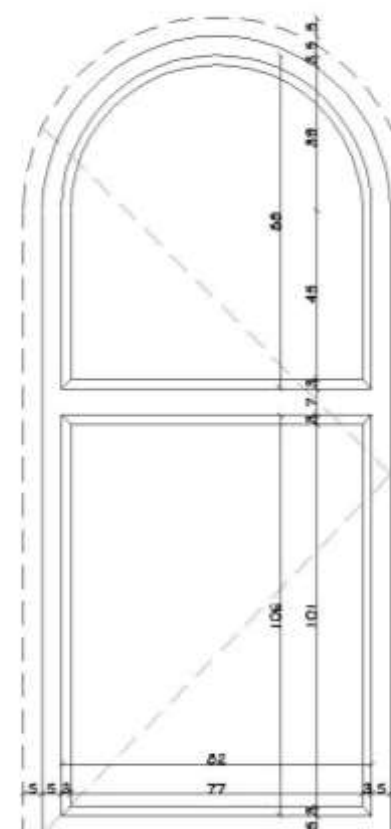
חתך אנכי בדלת קנ"מ 1:20

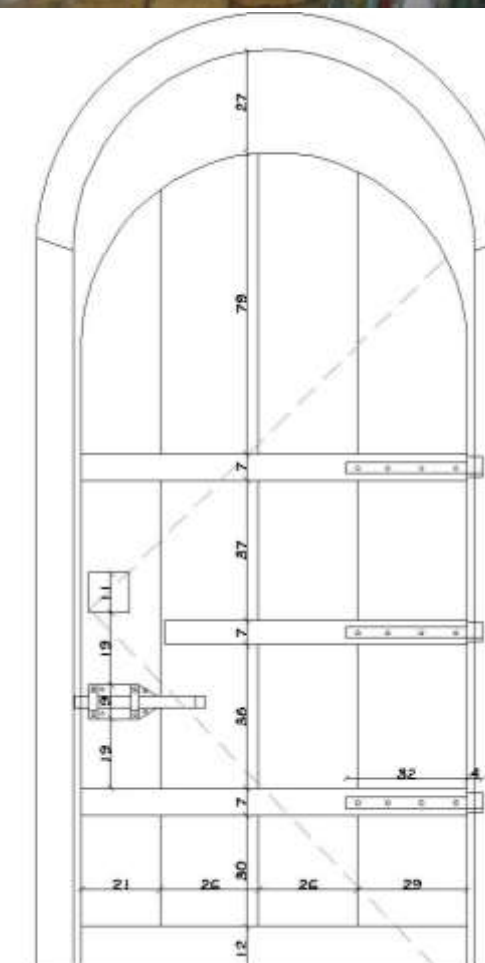
חזית דלת קנ"מ 1:20

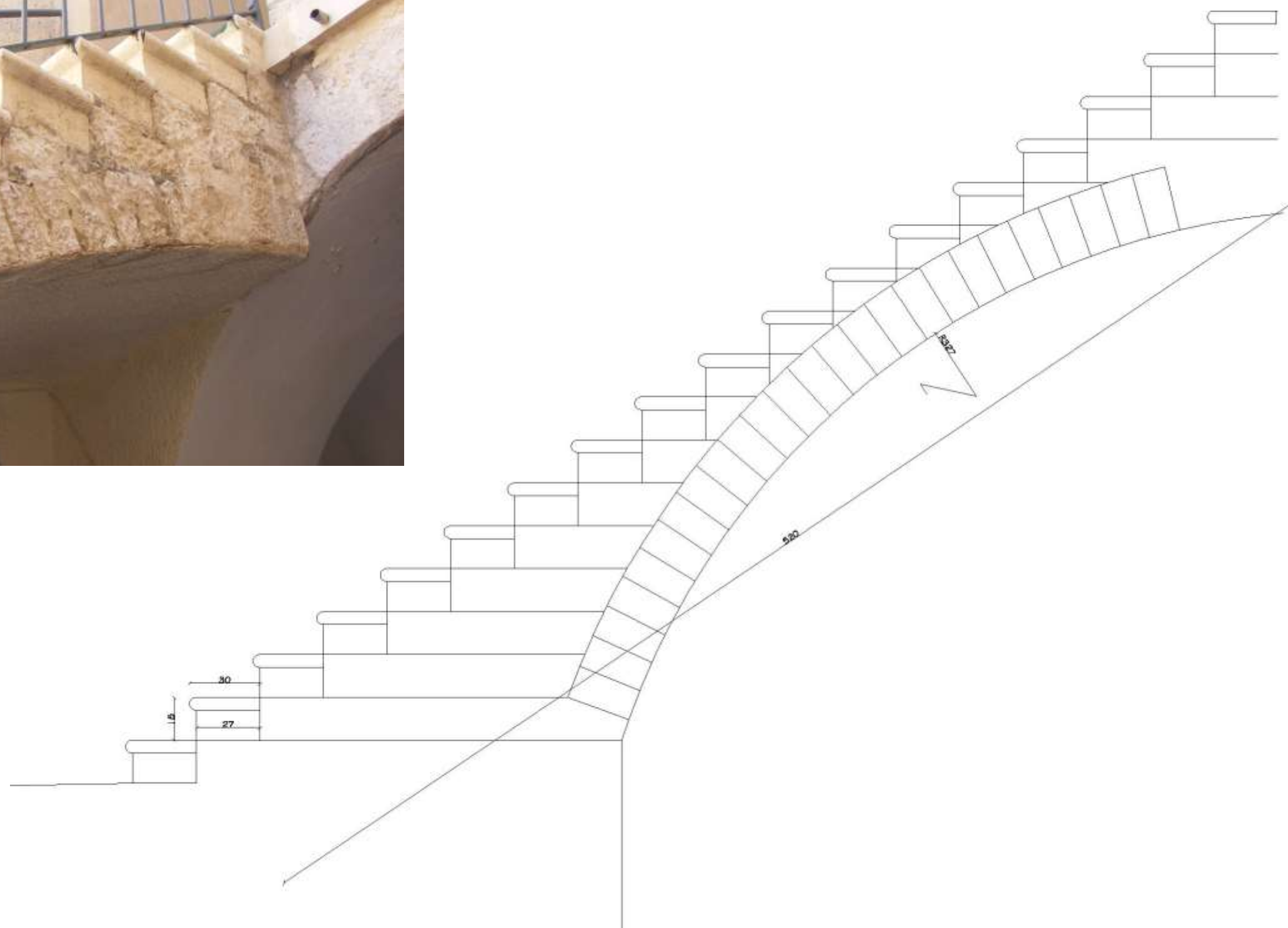
חתך אופקי בדלת קנ"מ 1:20

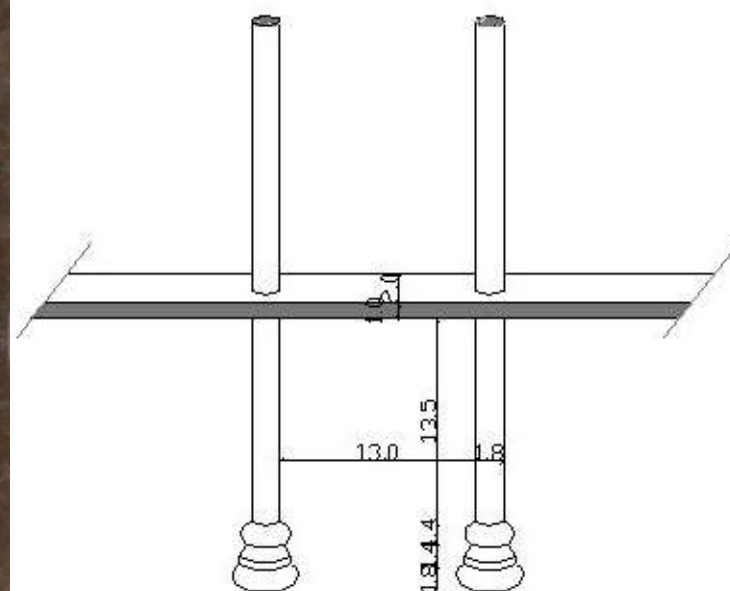
חזית דלת קנ"מ 1:20

חזית דלת קנ"מ 1:20

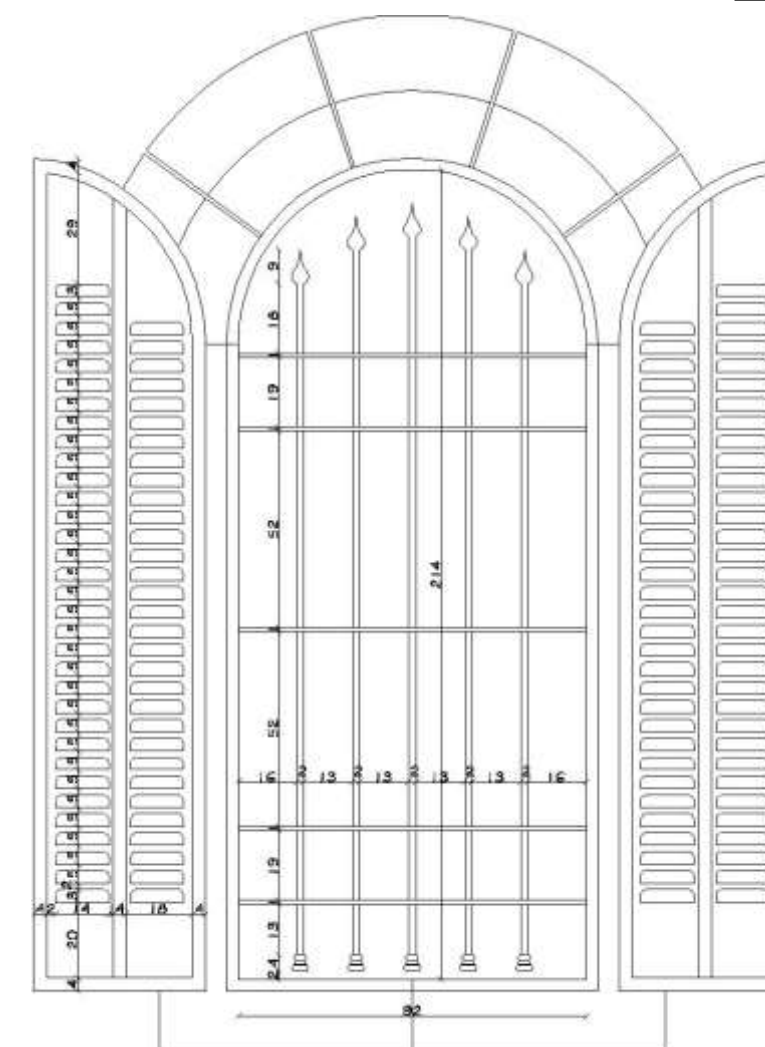
מדרגות קנ"מ 1:20

סורג בחלון קנ"מ 1:10

חזית חלון קנ"מ 1:20

חזית חלון קנ"מ 1:20

חורי כדורים ממלחמת השחרור
בתריסי הברזל של הבית

רהיטים שנוצרו בבית היוצר של המיסיון

רובע המשנה הפרוטסטנטי מסביב לכנסיית הקבר

פרט ניאו-גותי

הבנייה הנוצרית בירושלים –

(תרומתה האדריכלית של החברה הלונדונית להפצת הנצרות.)

המינוח בנייה נוצרית מניח בתוכו כי ניתן למצא מכנה משותף כולל לכלל המבנים שנבנו ע"י נוצרים בירושלים. כידוע למן התקופה הצלבנית היו בני דתות החסות מצומצמים ביכולתם לבנות בתי תפילה וזאת בהתאם לחוקי עומר. יתר על כן, הבנייה בירושלים התאפיינה בפשטות הנדסית ואדריכלית שנבעה מהפרובנציאליות של ירושלים וממקומה המשני באימפריה העות'מנית. את מהפכת הבנייה מקובל לייחס לבניית כנסיית המשיח המשוייכת לחברה הלונדונית להפצת הנצרות בקרב היהודים. הקמת הכנסייה החלה, עם הניסיונות של הפרוטסטנטים להגיע לארץ ישראל, עוד במחצית הראשונה של המאה ה-19. באותה תקופה, ניסו מייסודים נוצריים פרוטסטנטים - בעיקר מהכנסיות האנגליקנית והלוותרנית, לעשות נפשות לנצרות, בקרב הקהילה היהודית של ירושלים. עד אז אין לנצרות הפרוטסטנטית - הכנסייה האנגליקנית בבריטניה, הלוותרנית בגרמניה וכל יתר התפצלויות המשנה של עדה נוצרית זאת, כל נציגות או דריסת רגל בארץ. הניסיונות החוזרים ונשנים לנצר יהודים בארץ ישראל בכלל ובירושלים בפרט, לא עלו יפה, אך הניסיון הוליד שיתוף פעולה נדיר בין הלוותרנים הגרמנים והאנגליקנים. יחד הם מקימים בעיר בישופות פרוטסטנטית משותפת. השותפות החלה בשנת 1842 והיא מחזיקה מעמד עד לשנת 1886 - אז מתפצלת בישופות משותפת זו לשתי בישופויות פרוטסטנטיות נפרדות - האנגליקנית והלוותרנית. הבישופ הפרוטסטנטי הראשון בארץ בתקופת הבישופות המשותפת הוא יהודי מומר - ממוצא פרוסי, ששימש קודם לכן כפרופסור לשפות שמיות בלונדון - ששמו - מיכאל שלמה אלכסנדר. בתקופת כהונתו, 1841-1846 מתחילה הבנייה של כנסיית המשיח, הגם שהשטח שיועד לבנייתה של כנסייה זו נרכש עוד קודם לכן על ידי האנגליקנים לאחר שקונסוליה בריטית נפתחת בארץ כבר בשנת 1838. בשלבים הראשונים לבנייתה, עקב מגבלות ביורוקרטיות המוטלות על ידי הממשל הטורקי, הכנסייה נבנית כקתדרלה פרטית בשם קתדרלת סנט ג'יימס הצמודה למבנה הסמוך המוקם שם עוד קודם לבניית הכנסייה - המבנה בו שוכנת הקונסוליה הבריטית שהוקמה, כאמור, בארץ עוד ב-1838. בניית הכנסייה מתמשכת על פני זמן רב ורק ב-1848 נחנכת כנסייה פרוטסטנטית זו לאחר קשיים רבים במהלך הבנייה - חלקם ביורוקרטים, הנובעים ממכשולים שהשלטון הטורקי מערים על מסלול ההתקדמות בבנייה, וחלקם נובעים מהראשונות של הבנייה של כנסייה זו ב"עת החדשה".

כנסיית המשיח

מורכבות בניית הכנסיה (ניאו-גותית) הביאה לכך שהיה צורך להביא את הסתתים ממלטה לאחר שבארץ ישראל לא היו אז מקצוענים ראויים לבנייה ברמה שנדרשה על ידי מתכנני הכנסייה הזו. סתתים מקצועיים אלו, שיובאו ממלטה, מכשירים אז בארץ דור שלם של סתתים ערבים שימשיכו את מלאכתם, ומבחינה זו - בניית כנסיית המשיח היא אבן דרך להמשך הבנייה של כנסיות ומוסדות נוצריים אחרים בארץ, ומאוחר יותר, גם של הבנייה באבן בכלל, ברמת גימור הרבה יותר מתקדמת ממה שהיה נהוג בבנייה הארץ ישראלית קודם לכן. גם ריהוט הכנסיה הנראה בתמונות מעלה, כולו גולף בירושלים ע"י נגריית המסיון.

מהרבה בחינות הכנסייה הזו היא "הראשונה": היא הכנסייה הפרוטסטנטית הראשונה הנבנית בארץ ישראל ולמעשה, בכל רחבי המזרח התיכון; היא הראשונה הנבנית ב"עת החדשה" - לאחר מאות בשנים - למעשה, מאז צאת הצלבנים מהארץ - בהן לא נבנו כנסיות חדשות ארץ ישראל; היא הראשונה הנבנית בעת שלטון מוסלמי בארץ בתוככי העיר העתיקה מאז צאת הצלבנים מהארץ, מבחינת סגנונה היא מהווה מייצג יפהפה לאדריכלות הניאו-גותית, אך בניגוד אליה נבנו יתר מבני המסיון בפשטות יחסית ויש בהם שילוב אקלקטי של אדריכלות מקומית, ה"משובצת" באלמנטים קלאסיציסטים.

אחד האלמנטים האדריכליים החדשניים לתקופה היו עמודוני הגג (**Balustrade**), בשילוב עבודות מסגרות שהחלה בבנייה הנוצרית בשער יפו ומשם עשתה את דרכה לרחוב הנביאים. אלמטים ניאו-רנסאנסים אלו, אומצו בהמשך גם ע"י יהודים (כפי שניתן לראות בארמון המשיח- שכונת הבוכרים) ומוסלמים (מלון פאלאס), והם מופיעים אף בבניית הפאר הערבית בטלביה קטמון ובקעה. מאפייניה העיקריים של הבנייה הנוצרית, עקב היותה לרוב ציבורית, היא מונומנטליות המשולבת בפונקציונליות. רוב האדריכלים היו נוצרים מקומיים, כמו קונרד שיק או תיאודור זנדל, שיצרו מבנים מכובדים ומרשימים, דוגמת הטליא קומי, בית רטיסבון ובית היתומים שנלר. מן הבנייה הנוצרית הפרטית לא השתמרו דוגמאות רבות (ביתו של פין בטלביה נהרס), אך 'בית תבור' ו'בית מחניים' בנויים בסטנדרטים גבוהים ועל גבי מגרשים גדולים למדי, עד כי ברבות השנים החלו לשמש שניהם כבתי ציבור. בתי המושבה הגרמנית, לעומת זאת, השתמרו יפה, ומשמשים עד היום כבתים פרטיים. הבנייה הנוצרית, הן הציבורית והן הפרטית, מתאפיינת באלמנטים אירופאים מובהקים עם השפעות אוריינטליות, דוגמת סימטריה בחזית, תריסי רפפה, גגות רעפים משופעים, "תפר שוליים" המדגיש את פינות הקיר, עיצובים וגילופים באבן ועוד. רוב המבנים הנוצרים נבנו בתוך מתחמים סגורים, כמו מגרש הרוסים, שנלר והמתחם הצרפתי. מיקום המבנים הנוצריים הוא בסמיכות לעיר העתיקה, לאורך ציר רחוב הנביאים או מעט רחוק ממנו (שנלר, טליא קומי) ועל הר הזיתים, שם ביקשו הנוצרים לחזק את אחיזתם. יוצאי דופן הם מבנים נוצריים הקשורים למקום, דוגמת מנזר סן סימון שחודש בשלהי המאה ה-19 במקום המתחם המקודש הישן, או המושבה הגרמנית, שיושביה ביקשו במכוון ליהנות מחיי כפר, הרחק מהכביש הסואן.

בית מחניים "הראשון" או בית נבון ביי (שמות נוספים: בית שפיטלר, בית פרוטיגר) הוא בית מגורים דו קומתי, שהוקם בשנת 1869 ברחוב הנביאים 59 מאחור, בירושלים. בית דו קומתי סימטרי שחזיתו פונה לכיוון רחוב יפו. הוקם על ידי כריסטיאן פרידריך שפיטלר מבזל שבשווייץ, כבית מגורים עבור המוסד המיסיונרי "בית אחים". שם הבית לקוח מהפסוק בספר בראשית, פרק ל"ב, פסוק ג': "ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה ויקרא שם-המקום ההוא מחנים". מעל פתח הכניסה הראשית קבועה אבן ועליה שם הבניין **MAHANAIM**. בניין זה נחשב באותה תקופה כבית המגורים המפואר ביותר בעיר. הוא בנוי בסגנון מזרחי עם שילוב אלמנטים מערביים, עם קירות עבים, רצפות שיש אדום, חלונות זוגיים קמורים, ומרפסות עם מעקה ברזל מסוגנן.

בית הבישוף

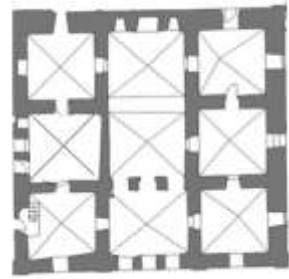
בית נבון ביי

בית הבישוף-הקונסול- בית יד לקשיש

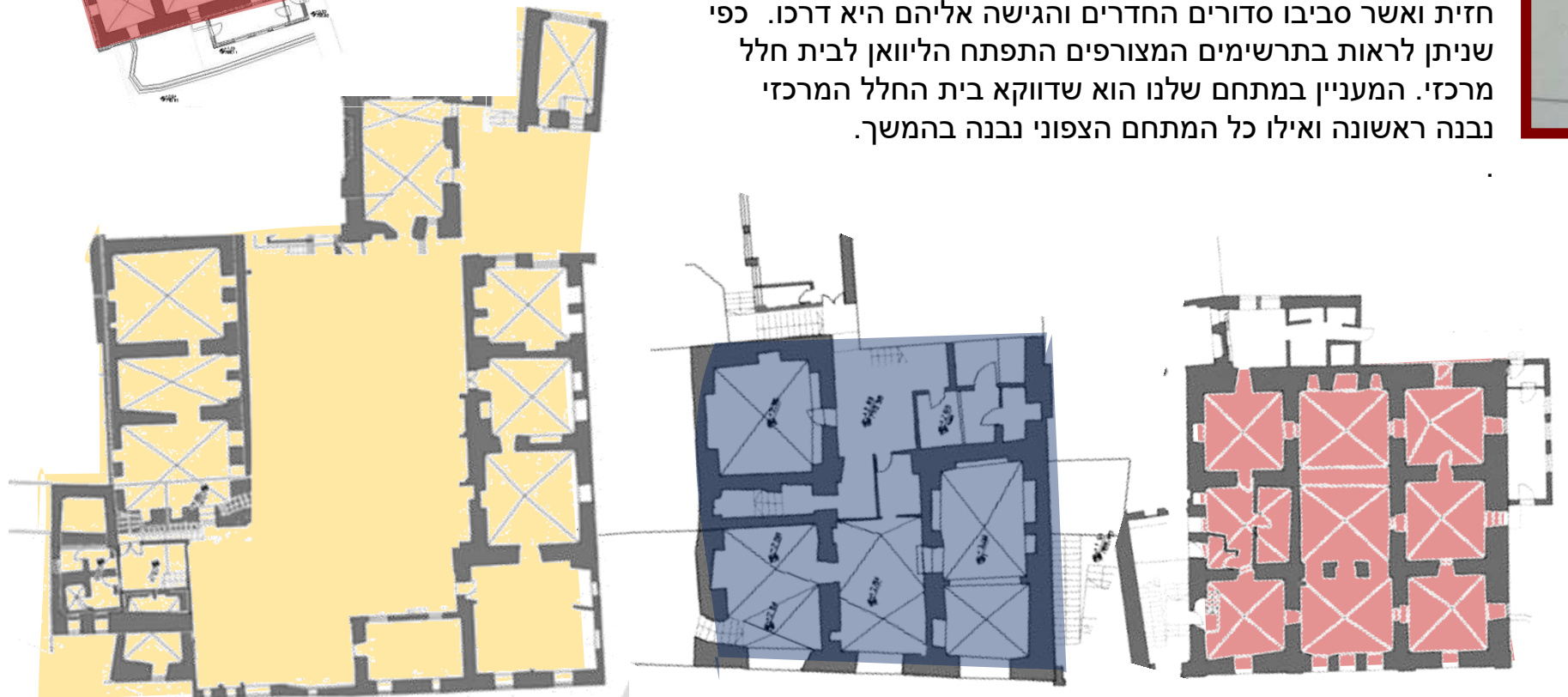
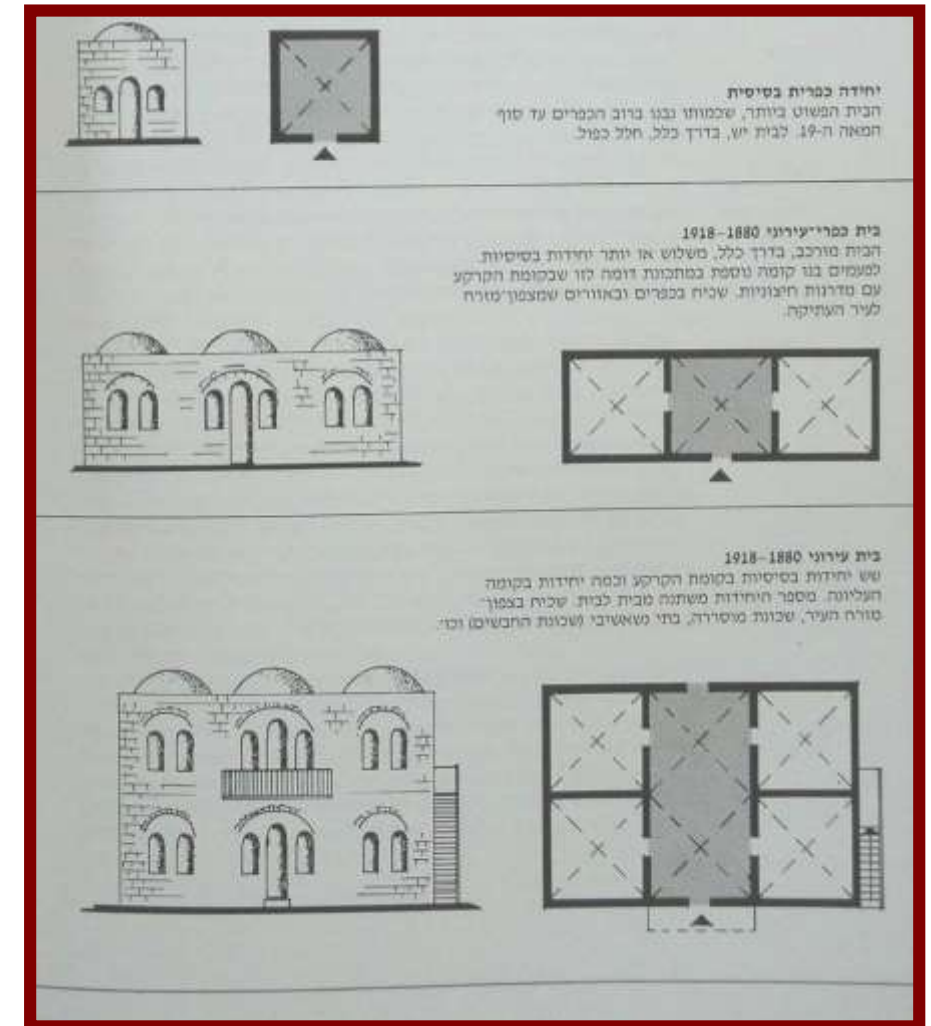
התפתחות בית המגורים העירוני מהיחידה הכפרית לפי

קרואנקר

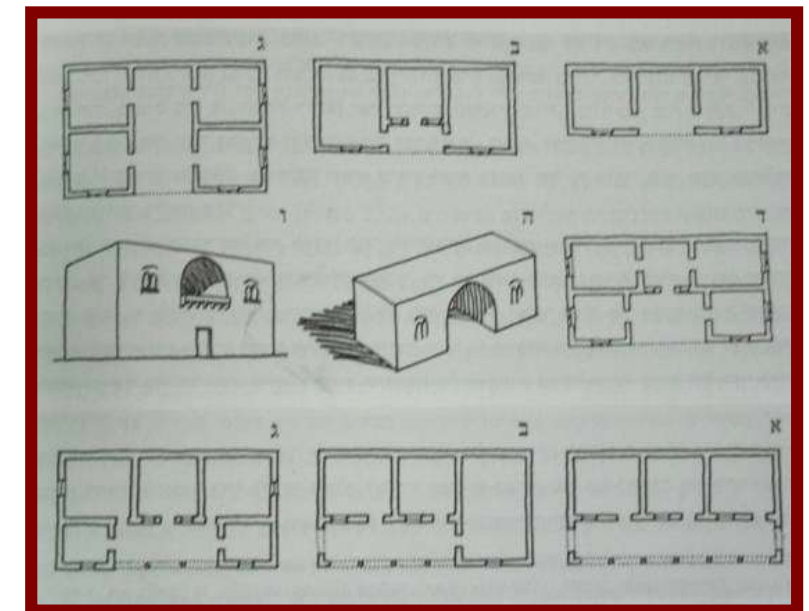

בית החלל המרכזי

המבנה המקורי נבנה כפי שציינו במתכונת בית ליוואן, או בית החלל המרכזי, הידוע גם בכינוי, הבית הלבנוני. הופעתו של בית החלל המרכזי בארץ קשורה בתמורות שחלו מאמצע המאה ה"ט בארץ-ישראל. טיפוס זה הפך למרכיב בנוף הבנוי רק ברבע האחרון של המאה ה"ט. הוא קשור במודרניות העות'מאנית ובהתפתחות שכבת ביניים חברתית-כלכלית באזור ומייצג שינוי מהותי בארגון החלל המסורתי. בית החלל המרכזי המובהק נבנה כבולוק מלבני עם גג רעפים גבוה בן ארבעה שיפועים. במרכז החזית נמצא פתח המורכב משלושה שדות קשורים (להלן: טריפור) המציין את חזיתו של האולם המרכזי המשתרע מחזית אל חזית ואשר סביבו סדורים החדרים והגישה אליהם היא דרכו. כפי שניתן לראות בתרשימים המצורפים התפתח הליוואן לבית חלל מרכזי. המעניין במתחם שלנו הוא שדווקא בית החלל המרכזי נבנה ראשונה ואילו כל המתחם הצפוני נבנה בהמשך.

התפתחות בית המגורים העירוני מהיחידה הכפרית לפי קרואנקר

פרק:

9. תיאור אדריכלי וטכנולוגי

יד לקשיש

נובמבר
2011

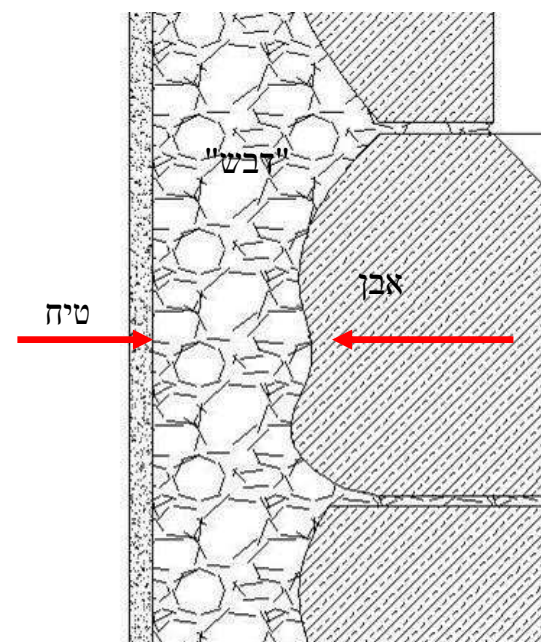
שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520

קמרונות

הבית המקורי מתאפיין באמנות מוצקות הנושאות קימורים וקשתות אשר נועדו לפזר את העומסים ולאפשר בניה מעליהם. בבניה נעשה שימוש בשני סוגי קימורים: ה-'צליבי', קמרון צולב. וה-'רומי', קמרון חבית. אלו קמרונות מסורתיים בבנייה הערבית.

בתוספות משלהי המאה המאה ה-19, נעשה שימוש בתקרות ריילסים אשר ביניהם קמרונות אבן וחומרי מליטה. האגפים שנוספו בתקופות מאוחרות יותר נבנו באמצעות ריילסים ובטון. התוספות המאוחרות נבנו מבטון או בבנייה קלה.

חשוב לציין כי טכנולוגיית הבניה כאן, אופינית למגוון הטכנולוגיות במשך התקופות השונות בהן עומד הבית.

לגבי טכנולוגיית הבנייה של הבניין מצ"ב תמונות של בית שנהרס עתה (2008) וניתן לראות בו את עקרון בניית הדבש.

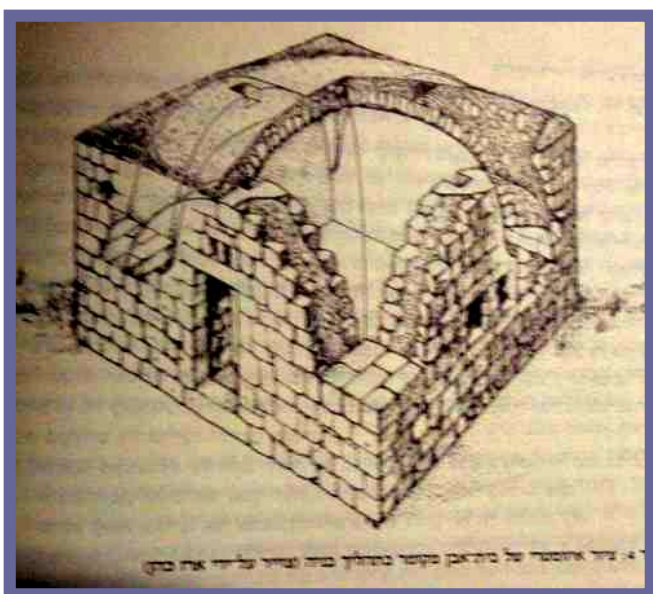
הקירוי הכיפתי:

עשוי אבובי חרס שזו טכנולוגיה מתקדמת ביחס לקמרון הצולב המסורתי. תקרה זו שהיא אף קלה יותר אפשרה קירוי מפתחים גדולים יותר. אבובי החרס לוכדו בטיט וגודלו של כל אבוב כ- 30X8 ס"מ מעליהם הונחו לוחות אבן בלאט לחיפוי. חדרי הקומה הראשונה מתאפיינים באמנות מוצקות הנושאות את הקימורים והקשתות ונועדו לאפשר אף בניה עליהם בבניה נעשה שימוש בקימור ה-'צליבי' = קמרון צולב, בכיפה סגלגלה העשויה מתערובת סיד ואבן ככל הנראה-נארי קלת משקל הנישאת על קירות החדר ללא צורך באומנות מאסיביות.

תקרה שטוחה:

עשויה קורות פלדה-ריילסים, וביניהם אבנים בטון יצוק. גובה הקורה כ- 19 ס"מ ברוחב 8 ס"מ המרווח בין קורה לקורה הוא בסביבות- 90 ס"מ.

קירותיו הנושאים של הבית עשויים קיר דבש שבחזיתו החיצונית אבני גוויל ולפנים הבית טויח הקיר ב-6 ס"מ טים על בסיס סיד את חללי הנישות בקירות יצרו ככל הנראה באמצעות קונסטרוקציית עץ.

מצבו ההנדסי של הבית טוב. לא נתגעלו סדקים מהותיים במבנה ופגעי הזמן בו מועטים. עיקר המפגעים הם בנגרות הבניין. רטיבות שחדרה לבניין פגעה בטיח ויש מקום לאיטום הגג מחדש.

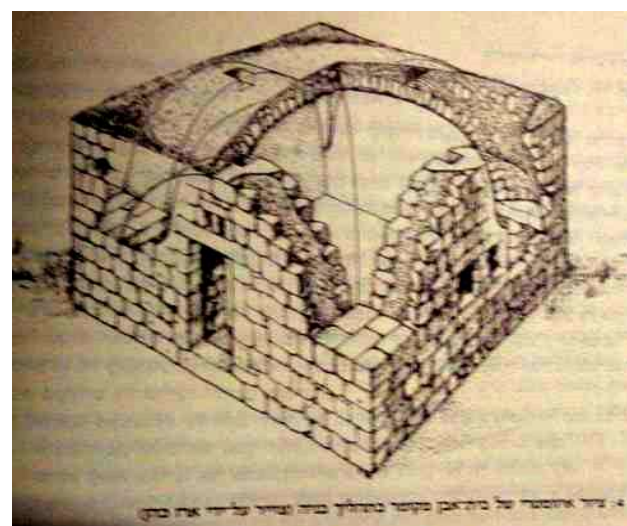
קמרון צולב (עץ + אבן) בשלבי בניה.

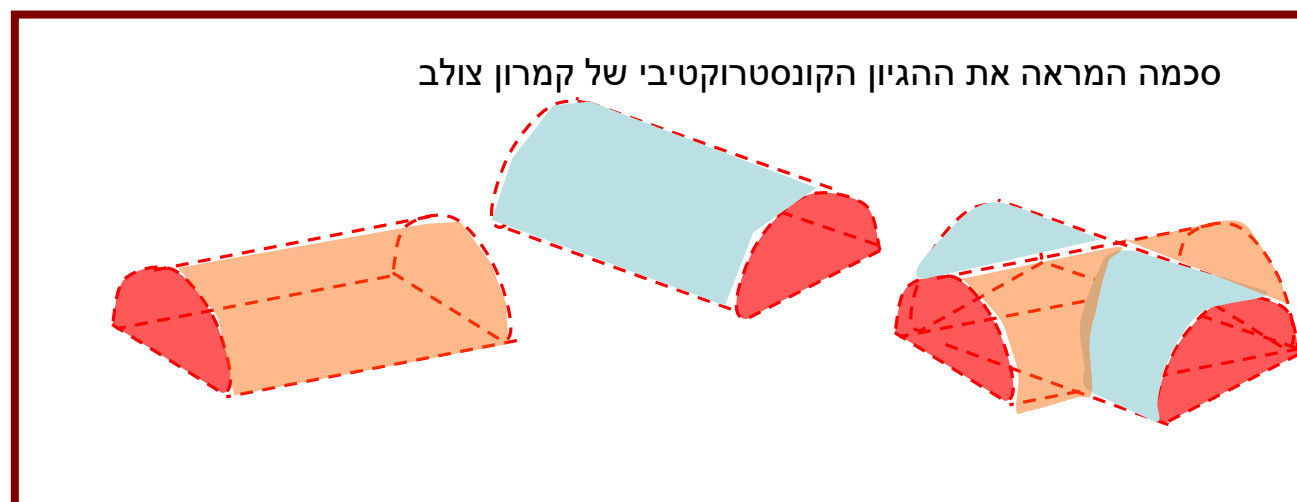
בניית קמרון צולב עין כרם (אבן-שלהי המאה ה-19)

קמרון בשלבי הריסה במבנה בירושלים.

שרטוט טכנולוגי של קמרון צולב. מתוך קרויאנקר.

סכמה המראה את ההגיון הקונסטרוקטיבי של קמרון צולב

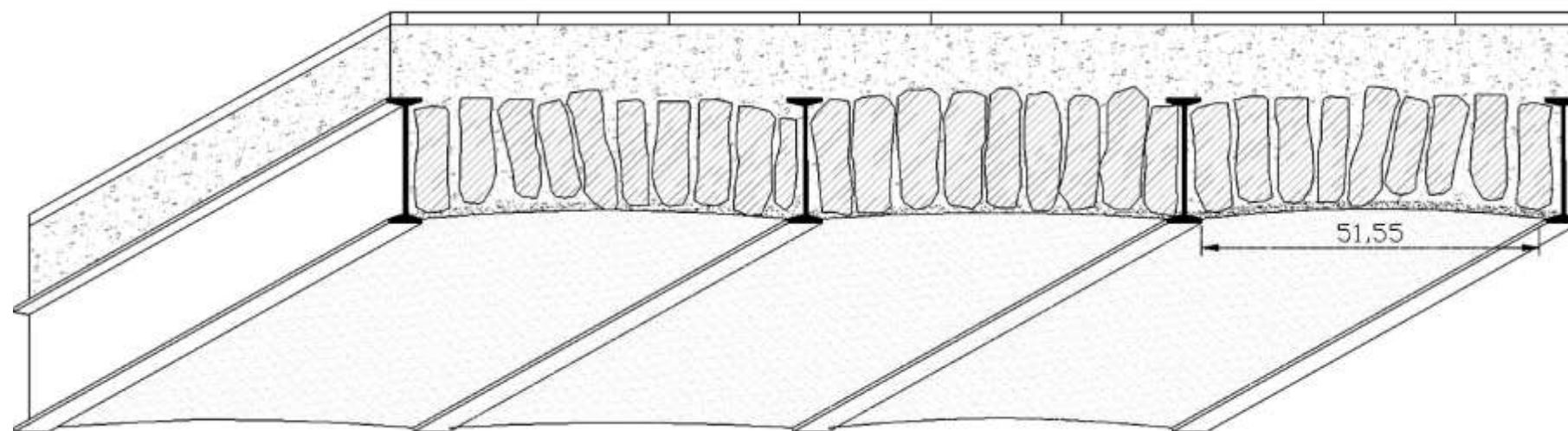
קמרון צולב הוא סוג קירוי בצורה של שני קמרונות חבית החותכים אחד את השני בניצב. להבדיל מקמרון חבית שממוקם מעל שני קירות מקבילים, קמרון צולב נבנה מעל ארבעה עמודים במסביב לריבוע או מלבן ומאפשר מעבר בארבעה כיוונים.

פיתוח הקמרון הצולב החל באדריכלות הרומית ושימושו היה נפוץ בעיקר ברומנסק ובאדריכלות הגותית. החללים המרכזיים בכנסיות הגותיות מקורים על ידי קמרונות צולבים. בגותיקה המאוחרת נעשה שימוש בקמרונות צלעות שהם בעלי גאומטריה דומה אלא ששיטת הבנייה היא שונה. בקמרון צולב הלבנים מונחות מעל פיגומי עץ בצורת שני גלילים החותכים זה את זה ואז מתקבלים "קווי רכס" (במבט ממתחת לקמרון) בנובעים מחיבור שני הגלילים. בקמרון הצלעות בונים קודם כל את הקשתות המהוות את אותם קווי רכס, ואחר כך ממלאים בלבנים נוספות ביניהן.

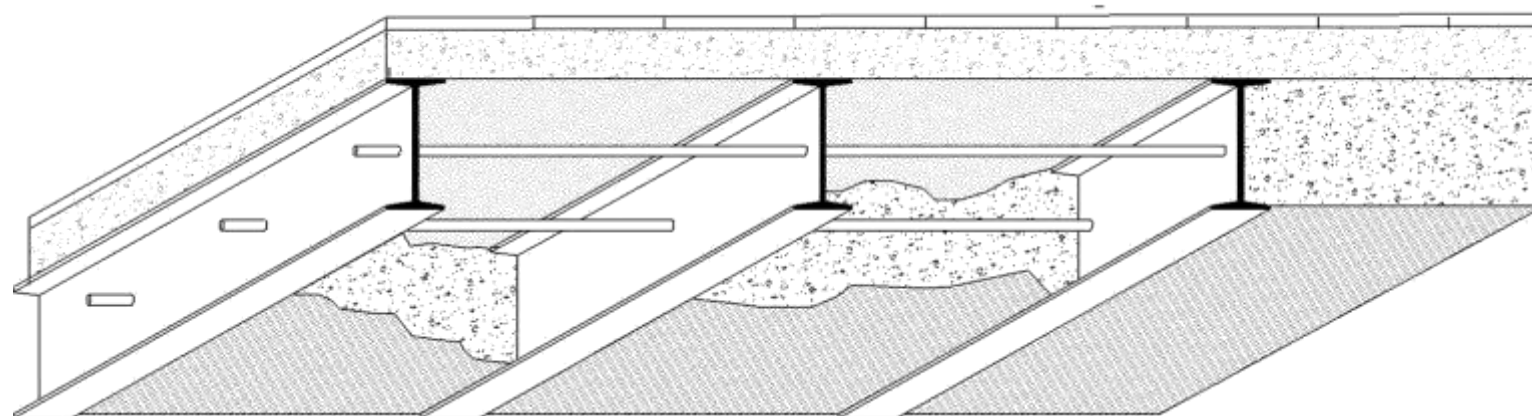
קמרונות צולבים ב"מגדל צדק"

תקרת ריילים

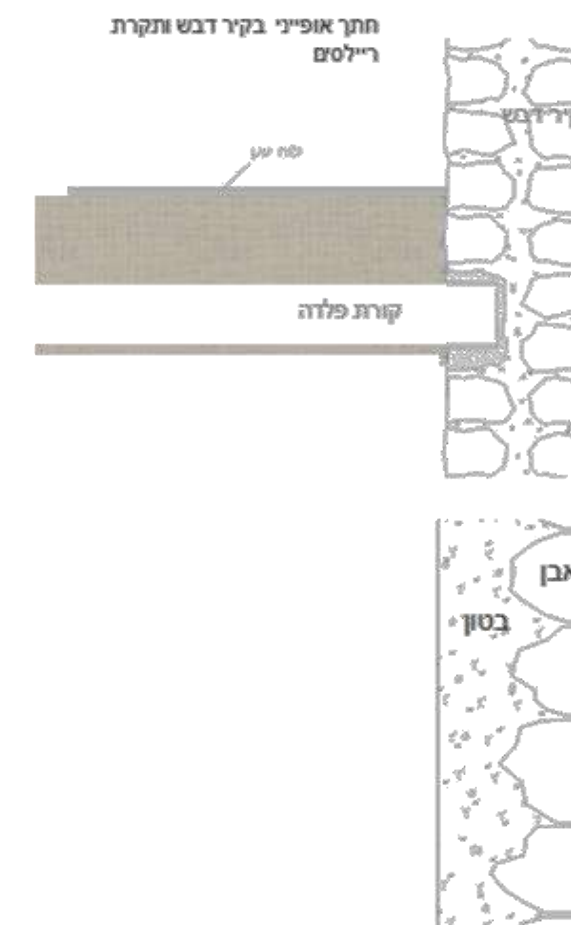
שלב מתקדם יותר בטכנולוגיית הבניה הוא שימוש בקונסטרוקציית קורות ברזל וביניהם קמרונות של אבני מוקאדם. מצורף חתך תקרה אופייני לסוג זה של בניה. המראה החלק המתקבל לעיתים בתקרה מתקבל ככל הנראה באמצעות מילואת שכבת טיח בחלל הקשתי. בשלב הבא נעשה כבר שימוש בבטון כדי למלא את החלל שבין הקורות.

חתך טכנולוגי של תקרת ריילס עם מילוי קמרונות אבן

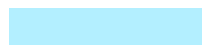

חתך טכנולוגי של תקרת ריילס עם מילוי בטון מזויין

קורות פלדה

מסילת הברזל בין יפו לירושלים הגבירה את השפעת הבנייה המערבית והאירופית, בעיקר בבשורת הפלדה שהביאה עימה. עד שלהי תקופת השלטון העות'מאני הבנייה בעיר הייתה בדרך כלל באמצעות קירות עבים "דבש" וקמרונות, מסורת בנייה עתיקה שלא השתנתה דורות. במדינות המערב כבר נעשה שנים השימוש בקורות הפלדה (קורות I, ריילס), ובאפשרות לייצר "תקרה קלה", מישורית ויציבה יותר. טכנולוגיית בנייה זו הובאה ארצה עם בניית המסילה. בבניין התחנה עצמו כבר נעשה שימוש חלוצי בתקרת ריילס, מה שמסביר גם את היות התקרה שטוחה. הרכבת איפשרה העברה של קורות פלדה מיובאים מאירופה, דרך הים אל יפו ומשם אל העיר, וכך פשטה בירושלים הבנייה בעזרת קורות אלו. ועדיין, הדרך להעביר את הקורות מהתחנה אל תוככי העיר הייתה לא קלה. כך למשל, כדי להעביר את הקורות אל אתר הבנייה של בתי ראנד (1909) השתמשו בגמלים, אשר נשאו אותן מהתחנה אל גבעת השכונה. שכונה בה ניתן לראות את ההשפעה באופן חזק היא המושבה הגרמנית-הטמפלרית, בה ניכרת הבנייה בריילס.

כיוון זיון בטון	
בטון מזוין	
מילוי קמרונות דבש בין הריילים	
מילוי בטון בין הריילים	

א מילוי קמרונות דבש בין הריילים

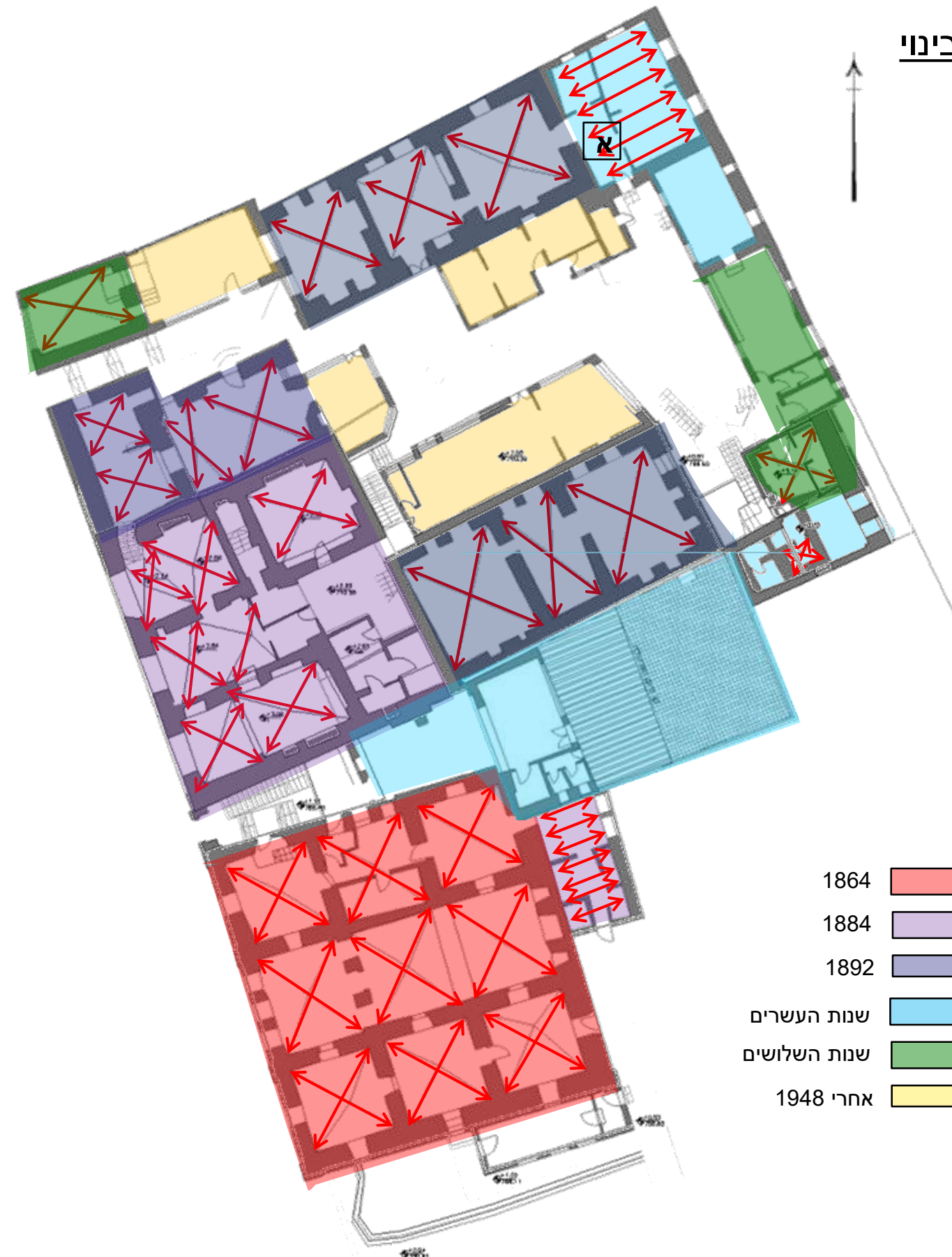

ג קמרונות

ב צולבים קמרונות

שלבי בניית המתחם

מכלול בית יד לקשיש כולל בתוכו שתי חלקות בעלי סיפור התפתחותי שונה .
המבכלול הצפוני = ה"חוש" כולל 4-5 יח' מבניות הפונות לחצר משותפת אליהם נוספו 4 יחידות חדר/ 2 חדרים הפונים אף הם לחצר, ככל הנראה בשנות ה-20-30 הוסבו חלק מחדרי היחידות הפונים לרח' שבטי ישראל למסחר.

בית הקונסול / בית הבישוף

, הבית נבנה ככל הנראה בשנות השמונים של המאה ה-19 ככל הנראה ע"י בעלים נוצריים במתכונת בית ליוואן. עיקר אי הבהירות בנוגע לתכנון המתחם נובעה מחוסר ההתאמה בין פרטי הבניין פרטי חלונות ופתחים כמו גם בין טכנולוגיות הבניה השונות המצויות המתחם

שלב 1:

חלק זה של המבנן הוא המבנה המקורי, שנבנה ככל הנראה בסביבות—1992 1882, קירות אבן (קירות דבש), תקרה כיפתית קמרונות צולבים. מרפסת ברזל מרפסת אבן עיטורי פנים מפוארים. ועיטורי חוץ—"פילאסטרים"

שלב 2:

חלק זה נבנה ככל הנראה אחרי 1892, קירות אבן (קירות דבש), רסלים מברזל בתקרה, התקרה שטוחה. גג רעפים

שלב 3:

תוספות בנייה משנות ה-30, לבנים+ טיח ללא חיפוי אבן

שלב 4:

תוספות בנייה משנות ה-30, לבנים+ טיח ללא חיפוי אבן

פרק:

9. תיאור אדריכלי וטכנולוגי

יד לקשיש

סיכום

מתחם יד לקשיש המשתרע על מקבץ מבנים ברח' שבטי ישראל מהווה מרקם בעל חשיבות שימורית הן ברמת המרקם ושייכותו לשכונת מוסררה והן בשל איכויות אדריכליות יוצאות דופן המצויות במבנה. מתוך מחקר המתחם בולטת חשיבותו של רח' שבטי ישראל כתואמו הסייאמי של רח' הנביאים הן מבחינת סגנון בתיו והן בהיותו אף הוא רחובם של הקונסוליות (רוסית וספרדית)

חשיבות המכלול נובעת ממספר ערכים:
ערך היסטורי- מכלול בית יד לקשיש הוא חלק משכונת מוסררה משכונות הפאר הערביות-נוצריות של ירושלים העות'מנית והמנדטורית והוא השתמר בצורה נדירה וכמעט מלאה.
ערך אדריכלי טכנולוגי- מבני המכלול מייצגים את מגוון טכנולוגיות הבניה הכפרית והעירונית בירושלים למן המאה ה-19, החל מיחידות חדר כפריות הבנויות אבן וקירות דבש בעלות קמרונות צולבים ועד לבתי מידות עות'מנים.
 ערך אומנותי- יחודו של פנים הבית בקרניזי הפתחים, הקריאטידות, הפילסטרים ועיטורי הרצפה.
ערך סביבתי- הכפר יושב בראש גבעה בצמוד למתחם העיריה ומגרש הרוסים ומהווה חלק ממכלול הבניה המעצמתית נוצרית הצופה ממערב על ירושלים.

לפיכך מומלץ:

- המכלול ישומר בכללותו תוך הצגת תוכנית שימור ספציפית לבית הקונסול- הבישוף.
- בבניה המקורית יש לשמר בבתים, את חזיתותיהם, ופרטי האבן והפתחים כמו גם את קמרונות החללים הפנימיים וחלוקת החדרים הפנימית.
- מומלץ כי בתכנית הבניה העתידית יפורקו תוספות הבנייה משנות החמישים ותוספות הבינוי יעשו באופן שלא יחרוג מקווי מתאר הבינוי ההיסטוריים ככל הניתן.
- יש לשמר את העצים הבוגרים הקיימים במתחם.

בכבוד רב

אדריכל משה שפירא

11. מקורות ביבליוגרפיים

- אדריכלות בירושלים, הבניה בתקופת המנדט הבריטי , דוד קרויאנקר, הוצאת כתר ומכון ירושלים, 1991, ירושלים.
- ארכיון המפות, המחלקה לגאוגרפיה האוניברסיטה העברית ירושלים.
- עיר בראי תקופה ירושלים החדשה בראשיתה, יהושע בן אריה, יד בן צבי, ירושלים, 1988
- אדריכלות בירושלים, הבניה האירופית מחוץ לחומות , דוד קרויאנקר, הוצאת כתר ומכון ירושלים, 1991, ירושלים
- שכונות ירושלים , רחוב הנביאים, דוד קרויאנקר, הוצאת כתר ומכון ירושלים, 1991, ירושלים.
- ארכיון:
Conard Schick Library Jerusalem, Crist Church Jerusalem Archives
- ויקיפדיה.
- ארכיון עיריית ירושלים.
- הארכיון הציוני. תיקי בית המדרש למורים מזרחי.

פרק:

11. הערכת האתר והמלצות עורך התיק

יד לקשיש

145

נובמבר
2011

שפירא אדריכלים - אדריכלות, תיעוד, שימור ותכנון ערים. רח' לייב יפה 38, ארנונה, ירושלים 02-6255520